

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

**PROFESNÍ DRÁHA BÝVALÝCH PROFESIONÁLNÍCH
BASKETBALISTŮ**

Magisterská diplomová práce

Studijní program: Andragogika

Autor: Ing. Nicola Divišová

Vedoucí práce: Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Profesní dráha bývalých profesionálních basketbalistů“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 30. 3. 2023

Nicola Divišová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Vítu Dočekalovi, Ph.D., vedoucímu mé magisterské diplomové práce, za čas, který mi věnoval při konzultacích, za cenné rady, podnětné připomínky a odborné vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat svým respondentům za poskytnutí jejich odpovědí.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	<i>Ing. Nicola Divišová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	<i>Andragogika</i>
Studijní program obhajoby práce:	<i>Andragogika</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Profesní dráha bývalých profesionálních basketbalistů
Anotace práce:	Magisterská diplomová práce se zabývá profesní dráhou bývalých profesionálních basketbalistů. Jejím cílem je detailně zjistit a popsat vnímání jejich současné kariéry po ukončení kariéry profesionálního sportovce. Byl zvolen kvalitativní typ výzkumu, s vybranými pěti účastníky výzkumu byly provedeny polostrukturované rozhovory. Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy jsou prezentována konečná data. Výsledkem je deset hlavních témat, která byla respondenty nejčastěji a nejdůrazněji zmiňována ve vztahu k cíli diplomové práce. Respondenti se shodli, že v současné kariéře se cítí být spokojeni a naplněni. Dalším důležitým bodem pro účastníky výzkumu bylo přiznání, že léta žili v jakési bublině, která jim bránila v dalším rozhledu. Současná kariéra jim nabídla další možnosti a otevřela další dveře.
Klíčová slova:	profesionální basketbalista, sportovní kariéra, ukončení sportovní kariéry, integrace na trh práce, interpretativní fenomenologická analýza

Title of Thesis:	Career path of former professional basketball player
Annotation:	The Master's diploma thesis deals with the career path of former professional basketball players. Its goal is to find out and describe in detail the perception of their current career after the end of their professional sports career. A qualitative type of research was chosen, semi-structured interviews were conducted with five selected research participants. Using interpretive phenomenological analysis, the final data are presented. The result is ten main topics that were most frequently and most emphatically mentioned by the respondents in relation to the goal of the diploma thesis. Respondents agreed that they feel satisfied and fulfilled in their current career. Another important point for the research participants was the admission that they had been living in a kind of bubble for years, which prevented them from looking further. The current career offered them more options and opened more doors.
Keywords:	professional basketball player, sports career, termination of sports career, integration into the labor market, interpretive phenomenological analysis
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha č. 1 - Ukázka rozhovoru s respondentem Brunem
Počet literatury a zdrojů:	42
Rozsah práce:	116 s. (181 525 znaků s mezerami)

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÝ KONTEXT PRÁCE.....	10
1.1 Andragogický kontext práce.....	10
1.2 Sport jako profese	11
1.2.1 Vrcholový sport.....	12
1.2.2 Sport jako sociálně – kulturní fenomén	13
1.3 Basketbal	15
1.4 Sportovec profesionál.....	17
1.4.1 Osobnost sportovce	19
1.4.2 Motivační procesy sportovce	21
1.5 Životní dráha	23
1.5.1 Vymezení životní dráhy	24
1.5.2 Struktura životní dráhy	26
1.5.3 Principy životní dráhy	28
1.5.4 Metody životní dráhy.....	30
1.5.5 Profesní dráha	32
1.6 Sportovní kariéra	34
1.6.1 Průběh sportovní kariéry.....	36
1.7 Ukončování sportovní kariéry	38
1.7.1 Důvody ovlivňující ukončení kariéry	39
1.8 Vstup sportovců na trh práce	40
1.8.1 Management sportu	40
1.8.2 Trenérství	42
2 METODIKA VÝZKUMU	45
2.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky.....	45
2.2 Kvalitativní výzkum	46
2.3 Polostrukturovaný rozhovor	48

2.3.1	Struktura rozhovorů.....	50
2.4	Výběr zkoumaného vzorku.....	52
2.4.1	Účastníci výzkumu.....	53
2.5	Interpretativní fenomenologická analýza – IPA.....	56
2.5.1	Postup analýzy IPA.....	58
2.6	Etické aspekty výzkumu.....	63
3	VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE.....	65
3.1	Proces analýzy – tvorba vynořujících se témat.....	65
3.2	Interpretace hlavních témat.....	66
3.2.1	Stále jsem to já.....	67
3.2.2	Profesní spokojenost.....	69
3.2.3	Důležitost pracovního prostředí.....	71
3.2.4	Neměnil bych.....	74
3.2.5	Touha po vzdělání/posunu.....	76
3.2.6	Co bude dál?!.....	78
3.2.7	Dospěl jsem.....	80
3.2.8	Předávám zkušenosti.....	82
3.2.9	Nároky na sebe sama.....	84
3.2.10	Fyzické proměny těla.....	85
4	DISKUSE.....	87
4.1	Komparace výsledků výzkumu.....	87
4.2	Odovědi na výzkumné otázky a výzkumné cíle.....	89
4.3	Limity výzkumu.....	94
	ZÁVĚR.....	95
	LITERATURA A ZDROJE.....	97
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, SCHÉMÁT.....	100
	SEZNAM TABULEK.....	100
	SEZNAM PŘÍLOH.....	100
	PŘÍLOHA Č. 1.....	101

ÚVOD

Sport je v dnešní době vnímán jako významný společenský jev, který má své charakteristické vlastnosti a své místo ve společnosti. Existuje několik druhů sportů rozdělených dle výkonnosti, jedním z nich je sport vrcholový. Profesionální sportovci se snaží o dosažení co nejlepšího výsledku a sport se stává jejich hlavní profesí. Málokdo přemýšlí i o negativních stránkách sportovní kariéry, a to například obětování volného času, pohodlí domova či ve velké míře i zdraví. Dalším kritickým bodem sportovní kariéry bývá období jejího ukončení. Jedním z nejoblíbenějších sportů na světě, ale taktéž v České republice, je basketbal.

Tato magisterská diplomová práce pojednává o současných profesních kariérách bývalých profesionálních basketbalistů. Hlavním cílem této práce je tedy detailně zjistit a popsat, jak bývalí profesionální basketbalisté vnímají svou další profesní dráhu po ukončení kariéry sportovce. Dílčím cílem je zvoleno rozpoznání, jak se bývalí sportovci osobnostně změnili po kariérním přechodu. Dále také bude zkoumáno, jaké nároky na sebe mají v současné kariéře. Z hlavního cíle výzkumu také vychází hlavní výzkumná otázka, která je formulována následujícím způsobem - *Jak vnímají bývalí profesionální basketbalisté svou další profesní kariéru po ukončení kariéry sportovce?*. Nabyla jsem dojmu, že neexistuje mnoho zdrojů, které se podobným tématem zabírají, většina odborných publikací se jen velmi obecně zmiňuje o ukončení sportovní kariéry, nikoliv však o období po jejím konci v kontextu vnímání sportovců. Profesní dráha je součástí dráhy životní, která je jednou z oblastí širšího pojetí andragogiky, to bylo důvodem volby tohoto tématu. Osobní motivací je potom vlastní zkušenost, když v mém blízkém okolí došlo k ukončení profesionální sportovní kariéry.

Celá práce bude rozdělena do čtyř hlavních kapitol, kterými jsou teoretický kontext práce, metodika výzkumu, výsledky výzkumu a jejich interpretace, závěrečná část je potom věnována diskusi nad tématem. Teoretická část bude věnována definicím základních pojmů sloužícím k lepšímu pochopení práce. Jedná se o pojmy vrcholový sport, profesionální sportovec, zaměřím se také na životní a profesní dráhu, taktéž budou vymezeny specifika kariéry sportovní. Následně v kapitole zabývající se metodikou vymežím cíl práce, stanovím výzkumné otázky, bude přesněji určen typ výzkumu a metoda sběru dat. Taktéž bude zdůvodněna volba metody analýzy dat a bude přiblížen výběr zkoumaného vzorku.

V praktické části budou interpretovány výsledky mé výzkumné analýzy, kde budu hledat odpovědi na výzkumné otázky. Ty budou dále představeny v diskusní oblasti diplomové práce.

1 TEORETICKÝ KONTEXT PRÁCE

Pro dostatečné pochopení této diplomové práce je nejprve důležité se seznámit s teoretickými základy. V následující kapitole bude vysvětlena problematika profesionálního sportu a profese vrcholového sportovce končícího svou profesionální kariéru. Taktéž bude popsán pojem životní dráhy, se kterým se téma této práce neodmyslitelně pojí.

1.1 Andragogický kontext práce

Tato diplomová práce představuje práci andragogikou, proto jako první dojde k vymezení andragogiky jako takové. Jedná se o poměrně mladou vědní disciplínu, která je nejčastěji chápána jednoduše jako vzdělávání dospělých, její pojetí má však mnohem větší význam. V této práci bude rozpracováno právě širší pojetí andragogiky, když bude detailněji přiblížena životní dráha, která je součástí andragogiky a následně i profesní dráha, která je specifickou částí dráhy životní.

Andragogika představuje vědní obor, který se zaměřuje na všechny hlediska vzdělávání a učení se dospělých. Úkolem andragoga je doprovázení dospělého člověka při jeho osobní cestě za vzděláním a pochopením světa (Beneš, 2003). Další definici můžeme nalézt v andragogickém slovníku, podle kterého je andragogika formulována jako induktivní věda, která *„zkoumá především teorii a praxi vzdělávání dospělých a oblast poradenství a péče o dospělé jedince (integrální andragogika)“* (Průcha, Veteška, 2014, str. 40). Jochmann (1992) andragogiku nevidí pouze jako vzdělávání člověka v dospělém věku, ale poukazuje na její širší kontext, kdy ke vzdělávání připojuje i péči, výchovu a funkcionální působení. Andragogika jako aplikovaná věda provází jedince v průběhu jeho všech sociálních, ale i individuálních změn a pomáhá mu tak v problémových obdobích a kritických uzlech jeho životní dráhy (Šimek, 2013).

1.2 Sport jako profese

Sport je v dnešní době vnímán jako významný společenský jev, který však má své charakteristické vlastnosti a své místo ve společnosti. Vazby sportu se pojí s různými vědními obory, které se odrážejí v politice státu, výchově, ale i ve vzdělávání či umění. Svým každodenním působením na jedince ovlivňuje jeho tělesný i psychický vývoj, proto je v současné době rozšířeným fenoménem po celém světě, a to napříč všemi věkovými kategoriemi. (Durdová, 2015)

Definicí sportu je mnoho, téměř každý autor, zabývající se touto problematikou, vytvořil vlastní formulaci pojmu sport. Tento pojem je stále velice neurčitý či málo ohraničený.

Pánové Hobza a Rektořík ve své knize uvádí, že sport je: *„rekreační fyzická aktivita tvořící složku volného času a životního stylu ve vrcholové podobě, prováděná jako profese. Plní funkce zdravotní i relaxační, zahrnuje momenty soutěživosti, výkonu, regulované ventilace agrese, příslušnosti ke skupině. Je taktéž charakterizovaná jako pohybová činnost soutěžního charakteru, prováděná podle určitých pravidel.“* (Hobza, Rektořík, 2006, str. 22)

Sekot, který se zabývá spíše sociologickými sportovními problémy, považuje sport jako: *„institucionalizovanou pohybovou aktivitu motivovanou zvýšením celkové kondice, osobním požitkem či cíleným výsledkem nebo výkonem.“* (Sekot, 2008, str. 10)

Jedním z hledisek, jak lze sport dělit, je členění dle výkonnosti a míry aktivního profesionálního přístupu. Rozdíly v prováděných tělocvičných aktivitách lze určit následovně:

- **vrcholový sport** – sport se stává hlavní profesí sportovce, který se snaží o dosažení co nejlepšího výsledku a výkonu v daném odvětví,

- **výkonnostní sport** – zde sport není hlavním povoláním jedince, tvoří zázemí vrcholového sportu,
- **rekreační sport** – tento typ sportu je nazývá „sport pro všechny“, a to z důvodu, že jej lze provádět dobrovolně ve svém volném čase s cílem regenerace či relaxace.

Ve výkonnostním a vrcholovém sportu hraje velkou roli soutěživost, podávání maximálních výkonů s čímž se pojí i negativní stránka sportu, a to obětování volného času, pohodlí domova či mnohdy i svého zdraví. (Sekot, 2008)

Tato práce se bude především zabývat profesionálním, tedy vrcholovým odvětvím sportu, které bude uceleně přiblíženo v následující podkapitole.

1.2.1 Vrcholový sport

Nejvýznamnějším cílem profesionálního sportu je dosahování a následné překonávání výsledků a výkonů, čemuž je veškerá sportovní činnost podřízena. Při dosahování stanoveného cíle dochází k neustálému riziku fyzického přetížení, kdy se sportovci snaží o posuny hranic lidských fyzických, ale i psychických možností. Právě psychika s vrcholovým sportem úzce souvisí. (Sekot, 2008)

Motivem pro vrcholové sportovce je především překonávání aktuálních rekordů a výkonů, vše ostatní považuje za druhořadé motivační prvky. Jako příklad lze zmínit zvyšování fyzické kondice, které je považováno pouze jako nástroj pro dosažení stanoveného cíle, ne však jako cíl samotný, jako je tomu u sportu rekreačního. (Sekot, 2008)

Durđová (2015) ve své knize zmiňuje, že v současné době vrcholový sport významně ovlivňuje moderní společnost, i přes všechny negativní součásti, které taktéž přináší. Za nezanedbatelné se považuje ekonomický přínos tohoto druhu sportu, který se aktivně podílí na tvorbě DPH (tj. daně

z přidané hodnoty), a to i díky nabídce pracovních míst, které sport poskytuje.

Sekot i Durdová vidí úzké propojení mezi profesionálním sportem a socializací. Každá fáze přípravy jedince je v souladu s určitými socializačními aspekty. Toto propojení tedy považují za jeden z největších rozdílů mezi vrcholovým a rekreačním sportem.

Za nejvýznamnější charakteristiky vrcholového sportu lze považovat:

- sílu, rychlost, ovládnutí protivníka, posouvání hranic lidských možností a úsilí o vítězství,
- je založen na přesvědčení, že sportovní mistrovství je výsledkem soutěživého úspěchu a výsledků dosažených tvrdou sportovní přípravou, která je umocněna ochotou k oběti a bolesti,
- je postaven na vytváření a překonávání rekordních výkonů, lidské tělo je bráno jako prostředek sportovní činnosti při využívání technologie jeho kontroly a monitorování,
- výsadní postavení mají fyzicky nejzdatnějších a sportovně nejúspěšnější jedinci,
- praktikuje hierarchické autoritativní struktury, když sportovci jsou podřízeni trenérům a ti jsou dále podřízeni vlastníkům sportovních klubů,
- aplikuje myšlenkový princip, dle kterého jsou soupeři chápáni jako nepřátelé. (Sekot, 2008, str. 29)

1.2.2 Sport jako sociálně – kulturní fenomén

Na sport nepohlížíme pouze jako na vyjádření sportovního výkonu v dané disciplíně, ale je třeba za ním vidět i další aspekty spojené se způsobem života a sociálního postavení. Sportovec, který chce uspět, musí mít zajištěny vhodné podmínky, a to jak materiální, tak i časové, dále například pochopení

v rodině či pracovním kolektivu. Vztah ke sportu si většina lidí tvoří již v mládí a sport tak následně obohacuje celý jejich život. Mezi aspekty, kterými sport jedinci přispívá, patří tvorba vlastního „já“, utváření osobnosti, snazší socializace, lepší organizace volného času, výhody v navazování společenských kontaktů atd. (Durdová, 2015)

Podobně o sportu smýšlí i Sekot (2006), který vyzývá k docenění úlohy sportu při současném směřování světa, jeho kultur a menších společností. Sport představuje stále častější součást každodenního života i odborné literatury, kdy jej neoznačují pouze jako tělesnou aktivitu, ale zároveň i jako významný sociální jev, který dokáže na národní úrovni vyzdvihnout identifikaci daného národu nebo posílit respekt k národním symbolům.

Stejně jako je sport národním fenoménem, tak na něj lze pohlížet jako na mezinárodní sociální fenomén, který je významný pro světovou ekonomiku i její vůdce. Prostřednictvím mezinárodních sportovních akcí je schopen přispívat k vývoji v nejhudších oblastech světa, pomáhá rozvíjet turismus, ekonomické i sociální aspekty v daných zemích, mezi které patří chudoba, násilí nebo kriminalita. (Sekot, 2008)

Fyzické aktivity se staly společenským jevem, který poskytuje významné informace o společenských hodnotách, sociální struktuře, hodnotách jedince nebo jeho místě v dané společnosti. V knize od Slepíčky, Hoška a Hátlové (2009) se lze dočíst o hodnocení sportu nejen z hlediska jeho vlivu na tělo, ale na celou osobnost člověka a její sociální dimenze. Mimo jiné sport podporuje vývoj a posílení identity, následně pak i společenskou integraci. Účast na sportovních aktivitách si jedinci volí sami, avšak realizace těchto aktivit má již společenský kontext.

Sport je rozšířen napříč celou společností, o tom vypovídá i fakt, že pro každého člověka může sport mít jiný význam, pro někoho jde především

o aktivní styl života, pro někoho o pasivní formu sportovního diváctví, někdo sport vnímá jako okrajovou součást každodenního života. Lze jej však označit za obrovskou součást sociálního a kulturního světa. (Sekot, 2006)

V dnešní době jsou pohybové aktivity otevřeny pro všechny vrstvy obyvatel a nachází si u lidí stabilní místo jako volnočasová aktivita. Sport se tak stává společenským faktorem, který si našel zalíbení u všech spotřebitelů, a to aktivních či pasivních. K rekreačním a výkonnostním sportovcům lze přiřadit i ty, kteří si našli v oblasti sportu své pracovní místo. Z toho je možné usoudit, že v České republice se sport týká přibližně 70% populace. (Durdová, 2015)

Tato kapitola je zařazena z důvodu pozitivního vlivu sportu jako takového na samotného sportovce a na utváření jeho osobnosti.

1.3 Basketbal

Jelikož se tato práce bude zabírat pouze jedním ze sportů, bude v této kapitole přiblížen basketbal, neboli českým ekvivalentem košíková, jehož bývalí hráči jsou jejím ústředním tématem.

Basketbal se řadí mezi nejrozšířenější sporty světa. Jedná se o kolektivní míčový kontaktní sport, ve kterém proti sobě nastupují dva týmy s pěti hráči na každé straně hřiště. Cílem basketbalu je snaha získat co nejvíce bodů vhažováním míče do basketbalového koše, a zároveň zabránit soupeři k zisku bodů (Pacut & Kosík, 2009).

Vznik basketbalu se datuje do roku 1891, kdy na Springfield College v americkém státě Massachusetts, profesor univerzity Dr. James Naismith vymyslel tuto novou míčovou hru. Tehdy ještě ryze americké sporty – baseball či americký fotbal, měly zimní přestávku, a profesor dostal za úkol vymyslet hru, která se bude hrát i za nepříznivého počasí v tělocvičně. Hra vypadala tak, že na protilehlých stranách tělocvičny byly

koše na sběr broskví, které byly přibity na stěnu ve výšce 10 stop. Profesor vysvětlil studentům tehdejší pravidla, žáci se rozdělili do dvou týmů po 9 členech

a určili si stranu, kdo kam bude hrát. V tomto historicky prvním zápase byl proměněn pouze jeden střelecký pokus a zápas tak skončil 1:0. První regulérní pravidla byla vytvořena o rok později a bylo jich pouze 13, např. hráči nesmí vrážet, držet, strkat, podrážet či udeřit protihráče jakýmkoli způsobem; míč musí být držen jen v rukou nebo mezi nimi; hráči nesmí s míčem běhat, což zapříčinilo, že basketbal nebyl příliš dynamickým sportem. Avšak brzy si získal značnou popularitu a rychle se rozšířil nejen ve Spojených státech, ale například i do Francie, Brazílie, Austrálie, Číny či do Českých zemí. (Pacut & Kosík, 2009)

Roku 1932 byla založena Mezinárodní basketbalová federace a k jejím osmi zakladatelům patřilo i Československo. V roce 1936 se basketbal zařadil mezi olympijské sporty, avšak v Berlíně se konala pouze mužská soutěž, a to až do roku 1976, kdy se v Montrealu poprvé představily i ženy. Od této doby nikdy nebyl basketbal z programu olympijských her vyloučen. Za suverénně historicky nejúspěšnější zemi na velkých sportovních akcích typu olympijských her či mistrovství světa jsou Spojené státy americké, tedy zakladatelé basketbalu. (Pacut & Kosík, 2009)

V Čechách se poprvé košíková objevila již v roce 1897 ve Vysokém Mýtě. Profesor Klenka o rok později vymyslel česká pravidla basketbalu, a následně je vydal v časopise Sokol. Zpočátku se basketbal u nás neujal, k jeho rozšíření došlo až po první světové válce, a to především jako studentský sport. První oficiální basketbalové utkání se odehrálo až roku 1919, kdy proti sobě nastoupili atleti připravující se na olympijské hry v Antverpách. O dva roky později se stala košíková členem Českého volejbalového a basketbalového svazu. (Pacut & Kosík, 2009)

Jelikož se tato diplomová práce bude zabývat českým současným basketballem, kdy především bude cílit na mužskou složku, je třeba popsat i momentální situaci v tomto v České republice oblíbeném sportu. V současné době je na našem území nejvyšším kontrolním orgánem Česká basketbalová federace, která zastřešuje jak klubový, tak i reprezentační basketbal a je jakýmsi organizujícím a řídicím orgánem basketbalu v České republice. Česká basketbalová federace navazuje na činnost výše popsaného Českého volejbalového a basketbalového svazu, který v ČR vznikl jako první. Nejvyšší mužskou soutěží, o které mi podrobněji budou povídat i mnou vybraní respondenti, je Národní basketbalová liga, v současné době pod hlavičkou hlavního sponzora Kooperativa, ve které v posledních letech hájí barvy 12 týmů z celého Česka. Nejvyšší mužská soutěž je soutěží profesionální, tudíž basketbal je pro většinu hráčů i zdrojem obživy. Na českém území působí 100 – 120 profesionálních hráčů basketbalu, mezi nimi je však velká řada studentů, kteří nesplňují všechny podmínky profesionálního hráče a zpravidla jejich odměny nejsou tak vysoké, že by basketbal byl jejich jediným zdrojem obživy. Definici profesionálního či vrcholového sportovce uvedu v následující kapitole. (Česká basketbalová unie, 2023)

1.4 Sportovec profesionál

Durdová (2015, str. 19) ve své knize popisuje vrcholový sport velice důrazně, když se o něm baví jako o sportu, který jedinci hodně dává, ale zároveň hodně bere. Právě na jedince, jejichž zaměstnáním je sport, je zaměřena nejen tato kapitola, ale i celá magisterská diplomová práce.

Prací vrcholového sportovce je sport, kterému se musí věnovat denně a přistupovat k němu zodpovědně. Za svou práci pobírají jedinci plat, jehož

výše se liší v závislosti na druhu sportu a především podaných výkonech daného sportovce.

Národní sportovní agentura prostřednictvím svých expertů přinesla definici profesionálního sportovce, a to: *„Jedná se o fyzickou osobu, jejíž primární příjem plyne z úplatného provozování sportovní činnosti, která je hlavním předmětem jejího zájmu a (zpravidla) obživy, a která v návaznosti na ujednání se sportovním klubem nemůže poskytovat své (sportovní) služby ostatním klubům.“* (Národní sportovní agentura)

Vrcholový sport nemůže sportovec vykonávat samostatně, většinou se jedná o tým lidí, kteří se o jedince starají z fyzické i psychické stránky. Tým bývá složen z trenérů, lékařů, fyzioterapeutů nebo výživových poradců. Tyto osoby, zajištění celé přípravy a sportovní sezóny je třeba finančně zabezpečit, je tedy důležité i vhodné mít i marketingové znalosti sportovního prostředí. O tyto záležitosti se nestará sportovec napřímo, ten veškeré své úsilí podřizuje své přípravě. (Durdová, 2015)

Vrcholový sportovec vše ve svém životě podřizuje přípravě, a to jak svůj osobní životní styl, způsob studia, kdy velké množství sportovců má individuální studijní plán nebo rozkládají studijní ročníky do více let z důvodu častého cestování po soutěžích či soustředěních, ale také svůj osobní partnerský či rodinný život. Ve chvíli, kdy je sportovec v profesionálním sportu by měl mít vše zorganizováno tak, aby měl co nejlepší podmínky pro dosažení maximálního výkonu. (Durdová, 2015, str. 19)

S vrcholovým sportem se pojí vysoký zájem médií a novinářů o známé sportovce, kde se sledují nejenom výkony daných jedinců, ale i jejich chování a jednání ve společnosti. V současné době je spousta profesionálních sportovců považována za vzory společnosti a spousta především mladých

lidí se jejich činy a chování snaží napodobovat. S touto pozitivní stránkou professionalismumu se pojí i negativní stránka, mezi kterou lze řadit například ztrátu soukromí či lidskou závist. (Durdová, 2015, str. 21)

1.4.1 Osobnost sportovce

Jansa, který osobnost chápe jako neustále se vyvíjející produkt vytvořený vztahem mezi člověkem a jeho prostředím, považuje osobnost sportovce „za jednotu duševních vlastností a psychických procesů, stavů, které jsou relativně stálé a typickým způsobem se projevují v každé sportovní činnosti.“ (Jansa, 2018, str. 130)

Podobný pohled na osobnost mají i autoři Slepíčka, Hošek a Hátlová (2009), kteří ji vidí jako soubor charakteristik, pocitů, myšlenek a chování člověka, kterými se odlišuje od ostatních. Lze tedy říci, že osobnost je směsice vlastností, které utvářejí člověka takového, jaký je, přičemž každý člověk je jedinečný. Když se ve společné knize zaměřili přímo na osobnost sportovce, definovali ji jako „individuální jednotu duševních vlastností a procesů sportovce, spojených s jeho tělesným sebepojetím.“ (Slepíčka, Hošek a Hátlová, 2009)

Pro zajištění existence jedince v určitém prostředí funguje osobnost jako dynamický, subjektivně přetvářený vztahový systém. Charakteristika osobnostních rysů, procesů a vlastností je dána vnitřní, biologickou podstatou člověka. Na utváření osobnosti se však podílí i vnější vlivy, a to zejména prostředí a výchova společnosti. Tyto faktory se podepisují i na vývoji osobnosti sportovce a projevují se na individuálních rozdílech mezi nimi. Každý sportovec má svůj vlastní a neopakovatelný charakter. (Jansa, 2018)

Osobnost se ve sportovní prostředí neustále formuje a současně tak ovlivňuje sportovcovu kariéru. Jansa (2018) zachytil strukturu a dynamiku osobnosti

sportovce.

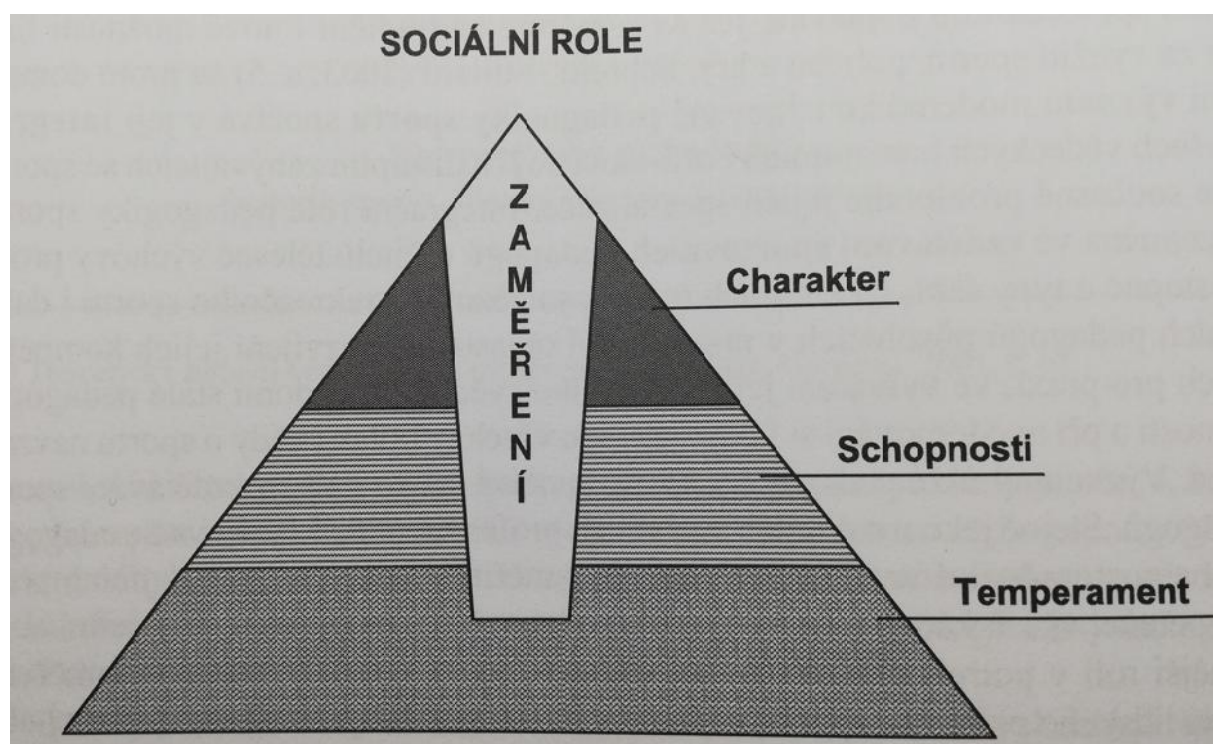
Vyčlenil tři hlavní oblasti vlastností, mezi které patří:

- **temperament** – ten určuje dispoziční vlastnosti, které se projevují vzrušivostí, impulzivností, silou a tempem psychických procesů, taktéž stanovuje hloubku a trvání emocionálních reakcí nebo způsob chování sportovce, jak se vyrovnává s novými podmínkami a situacemi ve sportu,
- **schopnosti** – těmi Jansa rozumí souhrn psychických, ale i fyzických předpokladů nebo možností člověka, které mu usnadňují úspěšné vykonávání sportovních činností. Schopnosti a dovednosti spolu úzce souvisí, o to více ve sportu, kde osvojování a rozvoj dovedností je nedílnou součástí tréninkového procesu. Za dovednost považujeme učením nabyté předpoklady pro správné a rychlé provádění činností.

Ve sportu jsou rozlišovány tyto typy schopností:

- *senzorické schopnosti* – např. pozornost, smyslová senzibilita atd.,
  - *motorické schopnosti* – např. síla, rychlost, vytrvalost, obratnost,
  - *intelektuální schopnosti* – např. hráčská inteligence, docilita,
  - *estetické schopnosti* – tvořivost, interpretace,
- **charakter** – je nejvýše postavená ve struktuře vlastností osobnosti, viz. *Obr. 1.1 Vztah struktury a dynamiky osobnosti sportovce*. Charakter definujeme jako spojení motivačních vlastností osobnosti, a to při přístupu člověka k sobě samému, k jiným lidem, ke společnosti nebo sportu jako takovému. Charakter ovlivňuje cíle člověka a prosazování jeho individuálního „já“. (Jansa, 2018)

Obr. 1.1 Vztah struktury a dynamiky osobnosti sportovce

Zdroj: Jansa, 2018, str. 130

Přímo problematikou osobnosti sportovce se nejvíce zabývá psychologie sportu. Tato vědní disciplína na ni pohlíží ze dvou úhlů pohledu. Prvním pohledem je to, jak sport ovlivňuje osobnost člověka, tím druhým potom, jak charakteristika osobnosti jedince ovlivňuje sportovní výsledky a také celou sportovcovu kariéru. (Jansa, 2018)

1.4.2 Motivační procesy sportovce

Motivace společně s emocemi odráží vztah sportovce k jeho výkonu v soutěži, a zároveň souvisí s dalšími psychickými procesy jedince. Dochází k ovlivnění psychických stavů, a to předstartovních, startovních i posoutěžních. Jde o to, jak se jedinec dokáže vyrovnat se situací v soutěžním utkání. (Jansa, 2018)

Motivace ve sportu vede člověka k pravidelnému pohybu a tréninku a jsou příčinou dosahování sportovních výkonů. Motivaci rozlišujeme dvojího typu, a to primární, která zahrnuje vnitřní motivační předpoklady, tedy

pohyb, např. radost z pohybu, a sekundární zahrnující i další cíle, např. osobní cíle (finance, sláva, rekordy), společenské cíle (kontakty, reprezentace, zviditelnění). Oba dva zmíněné druhy motivace přibližují co nejlepší výkon v daném sportovním odvětví. Opakem motivace je demotivace. (Jansa, 2018)

Na každého jedince působí velké množství vzájemně se překrývajících motivačních seskupení. Motivační struktura sportovce se mění s jeho osobností a je určována především věkem a výkonností sportovce. Motivační struktura probíhá ve čtyřech stádiích, které se mění časem:

- generalizace motivační struktury – dochází k rozptylu sportovních zájmů a fluktuaci mezi jednotlivými sporty,
- diferenciaci motivační struktury – v průběhu dojde k odlišení postoje sportovce k takovým činnostem, ve kterých dříve zaznamenal úspěch, v tomto stádiu se vytvoří trvalý základ motivace ve sportovcově úspěšném odvětví, a tím vzniká hlavní zaměření na daný sport,
- stabilizace motivační struktury – v této fázi se vyskytuje výše popsaná sekundární motivace, objevují se tu motivy sebeuplatnění směřující k vysoké výkonnosti,
- involuce motivační struktury – zde dojde k přehození motivační struktury, když se do popředí dostane primární motivace. (Slepička, Hošek a Hátlová, 2009)

Ve sportu se motivace pojí i s pojmem výkonová motivace, která je postavena na faktu, že jsou sportovci motivováni dosažením úspěchu, zlepšováním výkonu a zvládnutím problémů. Dosažení těchto cílů většinou slouží k porovnání se soupeři (Tod, Thatcher, & Rahman, 2012). Motivace je ve sportu prvkem, který je úzce spojen s ukončením kariéry a tím také s její prací.

1.5 Životní dráha

Andragogika je charakteristická tím, že se zabývá člověkem v celém jeho průběhu životní dráhy, a to zejména z důvodu, že to, jací jsme nyní, je především ovlivněno tím, co všechno jsme dosud prožili, ale i tím, jaké máme cíle, aspirace a čeho chceme dosáhnout. Z tohoto důvodu je životní dráha součástí andragogiky.

Jak Bartoňková (2004) uvedla ve své publikaci - životní dráha je složitým procesem. Tento proces lze popsat čtyřmi základními dimenzemi:

- **čas** – ten lze rozdělit do dvou částí na čas biografický, který určuje náš život, tj. naše stáří, a čas sociálně historický, díky kterému procházíme několika časovými cykly (například od dětství do stáří), ale také společenskými změnami (například politické systémy, kultura aj.),
- **horizontální dimenze životní dráhy** – jinak jej můžeme nazvat také sociálně historický prostor, ve kterém jedinec žije, tato dimenze je spojována se syntetickým statutem,
- **vertikální dimenze životní dráhy** – jednoduše lze popsat jako například „vzestup“ a „pád“,
- **význam a hodnocení životní dráhy** – k hodnocení nedochází pouze ze strany jedince, ale i ze strany jeho sociálního okolí.

Život každého člověka probíhá v jisté kultuře, sociálních vztazích i historickém dobovém kontextu. Tento ucelený společenský kontext má vliv na zkušenosti, které jedinec během života získává. Perspektiva životní dráhy dle Hasmanové Marhánkové, Kreidla a kol. (2012) vznikla pro komplexní uchopení života každého jedince, který není vhodné vnímat jako sled náhodných událostí. Studium životní dráhy klade do popředí otázku časování a následnosti sociálně definovaných událostí a rolí, které člověk v průběhu života zaujímá (Chaloupková, 2009).

Studium životní dráhy se člení do dvou základních oblastí, kdy na jedné straně se zkoumá to, jak se jedinec začleňuje do sociálního světa, jaké pozice v něm zaujímá a jaké role v sociálních strukturách využívá, na jejichž vytváření se podílí, na straně druhé pak jak tento sociální svět vnímá. Díky perspektivě životní dráhy můžeme sledovat jednak jedince ve společnosti a stejně tak společnost v jedinci (Alan, 1989).

Dříve než problematiku životní dráhy více přiblížím, je potřeba více popsat názvosloví, které se v tomto oboru vyskytuje. Samotný pojem life course vznikl v zahraničí a do češtiny se překládá několika způsoby. Prvním je životní běh, který ve své publikaci používá kupříkladu Havlíková (2007) nebo Heinz a Krüger (2007). Někteří autoři, mezi nimi například Alan (1989) nebo Hamplová, Šalamounová a Šamanová (2006), pak využívají termín životní cyklus. Následuje pojem životní dráha, který upřednostňují třeba Bartošová (2007) nebo Chaloupková (2008). Ten je pro mou diplomovou práci nejzásadnější, jelikož v kontextu zkoumání budu pracovat především s tímto pojmem. Je zde potřeba podotknout, že zatímco někteří tvůrci odborných publikací vnímají životní dráhu a životní cyklus jako synonymum, jiní je chápou poměrně rozdílně.

1.5.1 Vymezení životní dráhy

V knize Hasmanové Marhánkové, Kreidla a kol., (2012) životní dráhu vnímají jako postupně se rozvíjející sérii životních událostí, které vymezují jednotlivé fáze života a jim odpovídající sociální statusy a role. Hašková a kolektiv autorů (2014) taktéž hovoří o událostech, a to v kontextu s životní drahou. Konkrétně Hašková ve svém díle uvádí, že *„životní dráhu lze definovat jako řetězec úzce propojených událostí nebo stavů v různých oblastech života, které člověk zažívá od narození do smrti“* (Hašková a kol., 2014, str. 11).

Pomocí životní dráhy lze studovat například i pracovní, rodinné nebo zdravotní dráhy. Kombinace těchto drah bude i záležitostí této diplomové práce. Smékal (2009) potom píše o životní dráze jako o souhrnu po sobě jdoucích prožitků a činů jedince, které jsou vyvolány vnějšími příčinami a ovlivněny vnitřními podmínkami, které tvoří životopis jedince. Smékal (2009) však na rozdíl od jiných autorů tak upozorňuje na důležitou skutečnost, a to ovlivnění jedince vnějšími příčinami. Tento kontext je pro člověka jakožto sociálního tvora, který svůj život prožívá ve společnosti, která na něj neustále působí, velmi důležitý. Sociální aspekty a vztahy jsou taktéž definovány v knize Hasmanové Marhánkové, Kreidla a kol., když definují životní dráhu jako model „*který uznává, že jedinci aktivně ovlivňují své životní dráhy založené na jedinečné a smysluplné sekvenci rozhodnutí, které jsou začleněny do individuálních a vztahových charakteristik a historických, kulturních, sociálních a jiných institucionálních omezení*“ (Hasmanová Marhánková, Kreidl a kol., 2012, str. 37).

Chaloupková (2010) ve své publikaci taktéž otevřela problematiku životní dráhy. Ta zmiňuje, že koncept životní dráhy nabízí široký teoretický rámec, jenž poskytuje možnost uchopit provázanost jednotlivých událostí či stavů, kterými jedinec postupně prochází v různých oblastech života. Chaloupková především popisuje, jak koncept životní dráhy spojuje jednak perspektivu individuálního jednání a zároveň odkazuje na to, že se individuální životní dráha vyvíjí v rámci určité struktury, taktéž vyzdvihuje její zakotvení v širším historickém, institucionálním, sociálním a kulturním kontextu. Velmi podobně jako Chaloupková pak vnímá teorii životní dráhy také Elder, který životní dráhu vidí jako „*individuální dráhu, měnící společenské a historické podmínky a jejich vlivy na vývojové procesy*“ (Elder in Millová, 2012, str. 50). Elder patří k nejvýznamnějším představitelům sociologicky orientovaného přístupu k vývoji v průběhu života, jeho další myšlenkou je, že na člověka

v průběhu života působí biologické, psychologické a sociokulturní síly a dále zmiňuje vliv institucí a společenského systému na každého jednotlivce. Jak bylo popsáno výše vliv společnosti a vnějšího prostředí je na životní dráhu enormní a lze tedy tvrdit, že, životní dráha jako taková neexistuje pouze izolovaně, ale je zakotvena v mezilidských vztazích, které omezují nebo podporují její směřování. (Millová, 2012)

1.5.2 Struktura životní dráhy

Přestože teorie životní dráhy nepracuje s vývojovými stádii jako většina klasických teorií vývoje, její struktura a dynamika nejsou jednotné. V průběhu života prožívá člověk období stability i náhlých změn. Z hlediska existence ve společensko-historických podmínkách popisují tato dvě období čtyři klíčové charakteristiky. Jedná se o sociální trasy, trajektorie, přechody neboli tranzice a body obratu. (Millová, 2012)

Millová (2012) uvádí, že první z nich - sociální trasy jsou ve spojitosti se vzděláním, prací, rodinou nebo bydlením člověka či jednotlivými sociálními skupinami ve společnosti. Sociální trasy může popsat jako určitý soubor možností, které má člověk k dispozici. Příkladem může být absolvent základní školy, který stojí před rozhodnutím, jestli si vybere studium na střední škole či učilišti. V prostředí sportu potom například rozhodnutí sportovce, zda bude dále pokračovat v hráčské kariéře či přejde na jinou pozici. Na sociální trasy působí historické síly, které taktéž ovlivňují životy jedinců. Na sociální trasy mají vliv také společenské instituce, které tvoří ve vybraných oblastech věkové hranice. Může se jednat například o zákonný věk pro vstup do manželství nebo dosažení věku pro volební právo. Ve sportovním prostředí potom věk sportovců pro vstup do další věkové kategorie. Život člověka je tedy formován jak historickým obdobím a společenským uspořádáním, tak ale i vlastním rozhodováním.

Vývojové trajektorie, jakožto druhou charakteristiku, Millová (2012) popisuje jako chronologicky uspořádané společenské role a zkušenosti, které umožňují zkoumat sociální a psychologické vlivy v delších časových obdobích. Trajektorie je tedy určité životní období složené z krátkodobých tranzic. Za příklad lze zmínit například studium budoucích sportovních manažerů. Tranzice, které se nazývají také přechody, jsou časově kratší období vázané k významným životním změnám (Millová, 2012). V publikaci od Haškové a kol. (2014) se uvádí, že tranzice jsou bodem, ve kterém člověk přebírá nový status a role, práva a povinnosti a často také konstruuje nové aspekty své sociální identity. Jedná se tedy o změny stavu nebo společenské role. Příkladem je dle mého názoru vstup do zaměstnání po ukončení sportovní kariéry. Takové přechody mohou vést ke změně v osobní i společenské identitě a mohou zapříčinit změny chování. Velký důraz je také kladen na pořadí těchto změn, a to z důvodu, že na sebe jednotlivé změny často navazují a pořadí je tak předem stanoveno. Jako příklad uvedu návaznost pořadí jednotlivých věkových kategorií ve sportu - nejprve musíme absolvovat například žákovské, dorostenecké a juniorské kategorie, než se dostaneme ke kategorii dospělé. V případě tranzic důležitou roli hrají především osobní zkušenosti a dispozice. Člověk zpracovává a hodnotí nové události na základě svých předchozích zkušeností, což znamená, že stejná událost může být jinak zpracovaná lidmi s odlišnými zkušenostmi a životní historií. Tranzice se v životě člověka objevují v nepravidelných intervalech. Může například dojít i k událostem, kdy dlouhé období klidu bude nahrazeno časovým úsekem s intenzivním nástupem tranzic a naopak. V případě období klidu hovoříme o stabilitě v chování člověka (Millová, 2012).

Poslední charakteristickou součástí životní dráhy jsou tzv. body obratu, které se stejně jako přechody vztahují na krátkodobé a konkrétní události

a charakterizují změnu v nasměrování životní dráhy, a to jak objektivně, tak i subjektivně. (Millová, 2012). Hašková a kolektiv autorů (2014) pak bod obratu vnímají poněkud jinak, když jej popisují jako neobvyklou nebo negativně vnímanou životní událost. V knize od Haškové a kol. se můžeme dočíst i o myšlence, kdy se body obratu na rozdíl od tranzic vyznačují tím, že neumožňují vypravěči dát svému životnímu příběhu progresi a naopak jsou spojeny se stagnací, regresí a ztrátou kontroly nad svým životem.

Millová (2012) v souvislosti s bodem obratu zmiňuje, že důležitou součástí teorie životní dráhy je ovlivnění lidského vývoje historickým obdobím, ve kterém se společnost nachází. Se zařazením jedince do určitých historických podmínek pak pomáhá věková kohorta, která je pomyslnou spojnici mezi individuální životní dráhou a historickou změnou společnosti. Na stanovení historických událostí a společenských změn, které ovlivňují vývoj člověka, má vliv i rok jeho narození. Životní dráhy tak musíme chápat také v kontextu vývoje společnosti. Je třeba uvést dramatické historické události, které v průběhu času zasáhly českou společnost a ovlivnily tak řadu generací. Příkladem můžou být omezení před rokem 1989, které souvisely s komunistickým režimem, kdy řada lidí nemohla studovat na vysokých školách nebo cestovat do zahraničí, které jim například mohlo bránit jak v pracovní, tak i samozřejmě sportovní kariéře.

1.5.3 Principy životní dráhy

Při stanovení rámce životních drah a vytvoření obecného nástroje, díky kterému je možné lidské životy škatulkovat do sociální struktury, bylo zároveň formulováno pět základních principů tohoto paradigmatu. Právě tyto principy jsou tolik důležité, protože přesouvají výzkumný zájem pryč od dominantního zaměření na věk a individuální volby jedince k uvědomění si širšího sociálního kontextu a historie (Hasmanová Marhánková, Kreidl a

kol., 2012).

Prvním z výše zmíněných principů je princip historického času. Ten především propojuje individuální vývoj a život člověka se změnou v sociálním prostředí. V průběhu času zákonitě musí dojít jak ke změně samotného člověka, tak i jeho okolí. Život každého z nás je ukotvený v kultuře, společnosti a určitém historickém období, a právě tyto faktory mají vliv na podobu celého našeho života. Je zřejmé, že konkrétní historická událost nemusí mít, a povětšinou také nemá, stejný dopad na všechny jednotlivce a skupiny. Jiný vliv se může dopadem na člověka lišit podle odlišnosti národa, ale také i regionu. (Millová, 2012)

Druhý princip lze nazvat jako princip načasování. Ten určuje základní vztah mezi věkem člověka a společensko-historickým časem. „*Vliv životních událostí závisí na tom, v jakém věku se objeví v lidském životě*“ (Millová, 2012, str. 55). Z tvrzení Millové (2012) můžeme usoudit, že rozdílné načasování tak může mít odlišný význam a vést k jiným důsledkům konkrétních událostí na vývoj života člověka. Příkladem může být smrt rodičů, se kterou se člověk vypořádává jiným způsobem v dětství a jiným způsobem ve středním věku, kdy je vzájemná emoční závislost ve většině případů na mnohem nižší úrovni. Stejně tak může být příkladem vážné zranění sportovce, pokud nastane ve věku, kdy ví, že se ještě po vyléčení vrátí zpět nebo již v pozdějším věku, kdy si uvědomí, že tímto si nejspíš přivodil konec kariéry.

Třetí princip, který označujeme taktéž jako stěžejní pilíř paradigmatu životní dráhy, je princip vzájemné propojenosti lidských životů. Popisuje totiž na klíčový fakt, a to, že život a vývoj člověka neprobíhá pouze samostatně a v izolaci, a z toho důvodu tak životní dráha není pouze výsledkem čistě individuálních charakteristik. Tak jako to tvrdily a popisovaly starší psychologické teorie vývoje (Millová, 2012). Společnost a samotné mezilidské

vztahy každého člověka v ní, tak jej na jedné straně vystavuje tlaku od druhých lidí, na straně druhé mu může poskytnout sociální oporu v případě tíživých životních situací.

Čtvrtý princip označujeme jako princip lidské činnosti v rozhodování a jednání. Tento princip ukazuje, že historické a společenské podmínky mají vliv na individuální vývoj jedince, ale rozhodně však nejsou jedinými faktory, které působí na formování životní dráhy člověka. Z tohoto principu vyplývá, že lidé si sami vytváří své vlastní životní dráhy, a to především za pomoci svých voleb a jednání, tudíž nelze tvrdit, že by jedinec byl pasivní figurka, která již má předem určenou životní dráhu. (Hasmanová Marhánková, Kreidl a kol., 2012).

Poslední z uvedených principů je princip celoživotního vývoje. Millová (2012) poukazuje, že ještě ve 20. století se jednotlivé teorie životní dráhy zabývaly pouze vývojem jedince v první polovině jeho života, tj. do počátku mladé dospělosti člověka, a dále již životní dráhu jako takovou neurčovaly. V současné době však teorie vývoje, kam můžeme zařadit i teorii životní dráhy, považují lidský vývoj za celoživotní proces.

1.5.4 Metody životní dráhy

Přestože se v diplomové práci zabývám pouze aspekty životní dráhy bývalých profesionálních basketbalistů a nemusím tedy komplexně mapovat celou jejich životní dráhu, alespoň okrajově tento výzkum přiblížím. Vlastním výzkumem aspektů životní dráhy se pak budu zabývat v kapitole věnované metodice.

Při zkoumání životní dráhy můžeme vycházet jak z kvantitativního, tak i kvalitativního výzkumného pohledu. V případě kvantitativního výzkumu dáváme za cíl zkoumání životní historie lidí, kdy tuto historii tvoří jednotlivé

životní události, přechody a jejich časové sekvence. Výhodou kvantitativních metod je především možnost vytvářet různé analýzy, a to i velmi rozsáhlých souborů jednotlivých životních drah nebo i jejich částí, na základě čehož můžeme odhadnout kauzální vztahy a následně určovat jejich významnost, a to takovým způsobem, že výsledky analýzy budou aplikovatelné na celou cílovou populaci. Životní historie tak tedy kladou důraz na skutečné události, jejich posloupnosti a časové rozestupy mezi jednotlivými událostmi, na jejichž základě nám umožňují modelovat syntetické biografie a statisticky odkrývat kauzální vztahy. Mezi kvantitativní metody zkoumání životní dráhy řadíme především analýzu historie nebo výskytu událostí a analýzu sekvencí. (Hašková a kol., 2014)

Naopak při zkoumání kvalitativním výzkumem se obracíme na jednotlivé životní příběhy. Kvalitativní výzkum směřuje k pochopení toho, jak životním událostem rozumí především jejich samotní aktéři a jak je jednání zakotveno v kulturních a strukturálních podmínkách. Tento typ výzkumu životních příběhů také upřesňuje, jaké mechanismy rozhodování, přiřkládání významů a konstrukce identit stojí za událostmi v životě lidí. Ke kvalitativním výzkumům životní dráhy lze využít mnoho metod a technik, které vycházejí z jejich tradic. Může se jednat například o focus groups, polostrukturované rozhovory nebo hloubkové či biografické rozhovory. Jak je výše popsáno, je jasné, že rozlišujeme na jedné straně životní historii, která představuje objektivní strukturu životní dráhy, a na straně druhé životní příběh, který popisuje, jak jednotlivci chápou a přiřkládají význam událostem a fázím vlastního života. (Hašková a kol., 2014)

V publikaci od Haškové a kol. (2014) nalezneme doporučení k dosažení nejlepšího a komplexního pochopení dané problematiky, a to kombinací obou zmíněných postupů, tedy zkoumání životních historií a stejně tak

zkoumání životních příběhů.

V případě mé diplomové práce využiji kvalitativních výzkumných metod, protože je pro mě důležité zjistit, jak jednotlivým životním událostem rozumí jejich samotní aktéři. Zvolený typ výzkumu, výzkumné metody, způsob sběru dat a další náležitosti dále přiblížím v kapitole o metodice výzkumu.

1.5.5 Profesní dráha

Po vysvětlení životní dráhy přejdu k popisu i jedné její části, a to dráhy profesní. Profesní dráhou, pracovní kariérou nebo taktéž profesní kariérou lze nazvat profesní cyklický vývoj, který je členěn do několika fází – volba povolání, proces získávání potřebné kvalifikace, profesní start, stabilizace a případně i profesní vyhasínání. Jedná se období životní dráhy, kdy se jedinec zařazuje mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Tato fáze života člověka začíná vstupem do pracovního procesu a končí odchodem do důchodu. Průcha, Walterová a Mareš (2013, str. 222) popisují profesní dráhu jako průběh *„konkrétně vykonávané profesní činnosti během života člověka“*. Právě tento úsek životní dráhy každého člověka je svou významností i časovým rozpětím považován za velice významný (Havlová, 1996). Alan (1989, str. 216) popisuje podstatu tohoto životního období, když hovoří, že profesní dráha je *„období produktivního věku etapou, která je dnes v podstatě delší, než obě zbývající dohromady (tj. než předproduktivní a poproduktivní.“* Profesní dráha je z důvodu svého dlouhodobého trvání etapou, která se neustále proměňuje a je velice provázána s osobním, rodinným, ale i sociálních prostředím (Alan, 1989).

Mezi nevýznamnější fáze profesní dráhy můžeme zařadit volbu profese, která je vázaná na přechod od vzdělání k povolání, profesní start, profesní adaptaci, případně i změnu pracoviště, profesní vzestup, stabilizace

v zaměstnání a sestup. Vzájemná provázanost těchto jednotlivých složek vytváří u každého jedince odlišnou profesní dráhu, která se může lišit svou délkou i mírou intenzity jednotlivých prožitků člověka (Havlová, 1996).

Přípravné období je první fází profesní dráhy, které je charakteristické dokončením vzdělání nebo povinné školní docházky potřebného k výkonu určité profese nebo ukončení profesní přípravy. Přejít z období vzdělávání je typický pro proces volby povolání, která je navázána na získanou odbornou kvalifikaci a na následnou volbu povolání (Alan, 1989). V momentě, kdy se přípravná fáze překrývá s profesním startem, dochází u jedince k ujasnění si svého pracovního zaměření a díky vzdělání a výcviku si utvoří jistý soubor znalostí a dovedností pro start do své profesní dráhy (Alan, 1989).

Profesní start je druhou fází profesní dráhy, lze jej dle Havlové (1996) nazvat taktéž obdobím zkušebním. Počátek této fáze je definován do doby, kdy člověk vstupuje do prvního zaměstnání. Alan říká, že tento úsek profesní dráhy je pro jedince důležitý z hlediska, že je to úroveň, na níž každý startuje, ale také určuje směr a další průběh jeho životní a profesní dráhy. Alan (1989) s Havlovou (1996) se shodují v tom, že tento úsek kariéry je charakterizován utvářením subjektivních postojů, hodnot a představ, ale naopak i objektivních možností profesního rozvoje, budoucího uplatnění a dalšího vzestupu.

Další fází je profesní adaptace, které trvá jeden až tři roky po vstupu jedince mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Tato adaptační fáze je spojována s procesem rozhodování o směru jak životní, tak pracovní aktivity. Mimo to, že se jedinec snaží úspěšně vyrovnat se svými pracovními úkoly, tak si zvyká na pracovní prostředí a kolektiv a začíná si plně uvědomovat své profesní a osobní vlastnosti (Alan, 1989).

Havlová (1996) popisuje další fázi, profesní vzestup, jako postup na vyšší pozice u lidí s vyšší kvalifikací, tento posun by měl být v zájmu jak jednotlivce, tak i společnosti, ve které pracuje. Tento proces by měl být završen výkonnostním vrcholem, k tomu by měli i zaměstnavatelé svým zaměstnancům vytvořit co nejlepší podmínky k naplnění jejich kariéry.

V závěru předcházející fáze dráhy se již jedinec začíná orientovat na stabilizaci svých dosažených pozic. Ve fázi stabilizace profesní dráhy je člověk spíše zaměřen na radost z práce, ale i z osobního života (Havlová, 1996).

Poslední fází je potom profesní sestup, kdy už se jedná o ústupové životní období, kdy aktivita a odpovědnost postupně ubývá a jedinec se začíná připravovat na ukončení pracovní dráhy a odchod do penze (Havlová, 1996).

Zatímco sport jako takový je nedílnou součástí povětšinou každé životní dráhy, pro profesionální sportovce je jistou profesní dráhou zároveň jejich dráha sportovní, tu tedy blíže uvedu v samostatné kapitole.

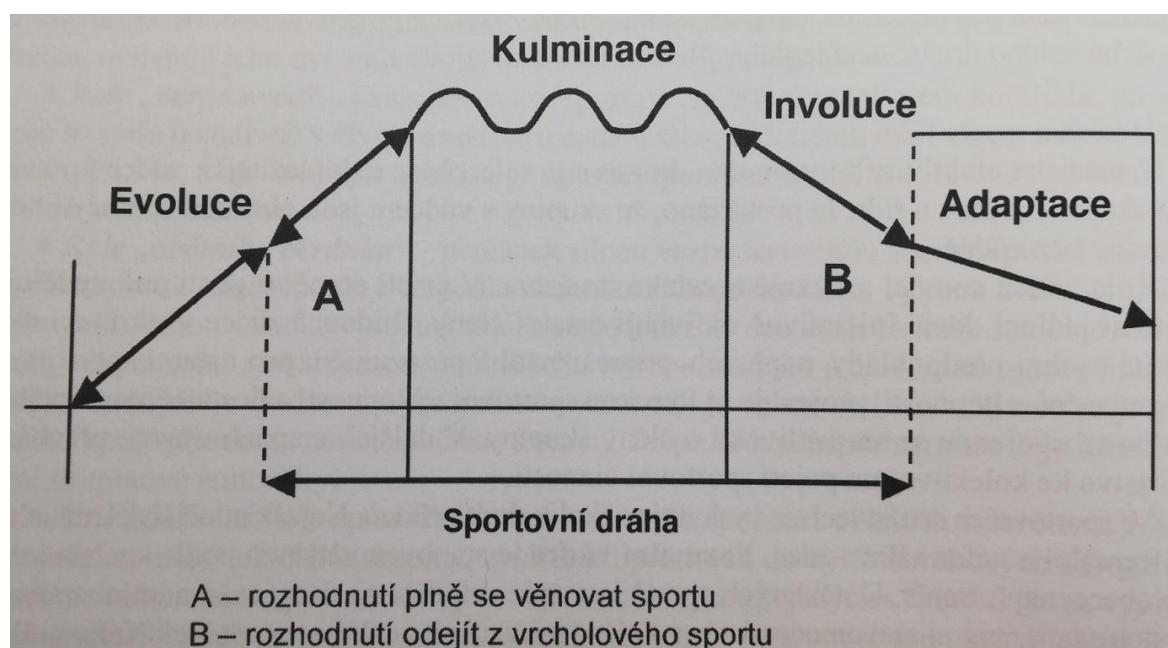
1.6 Sportovní kariéra

Sportovní prostředí je velice specifické odvětví, kde i kariéra má svá specifika. Dle Sakáčové (2010) je sportovní kariéra vymezena jako dráha života, během které jedinec realizuje svůj výkon v určité sportovní disciplíně, toto má za následek jeho postup kariérou. Ve většině případů se dokáže atlet na profesionální úrovni pouze jednomu druhu sportu, existují však i výjimky, kdy jedinec dokáže během své kariéry změnit sport a následně utváří kariéru v odlišném druhu sportu.

Sportovní kariéra probíhá v několika fázích, které vyjadřuje Jansa (2018) následovně:

- **evoluční** – etapa kariéry od počátků k výkonnostní úrovni,
- **kulminační** – je pro ni typická vysoká výkonnost a profesionalizace, etapa vrcholového sportu,
- **involuční** – znamená odchod z vrcholového nebo výkonnostního sportu, přechod na rekreační sport,
- **adaptační** – provádění pohybových aktivit pro udržování tělesného zdraví.

Obr. 1.2 Fáze sportovní kariéry

Zdroj: Jansa, 2018, str. 146

Oproti Jansovi Sekot (2009) zohledňuje při vytváření sportovní kariéry i socializační a motivační faktory, a rozčleňuje ji do čtyř stádií:

- **prvotní expanze** – začátek sportovní kariéry, prostá potřeba pohybu a z něj plynoucí pozitivní zážitky,

- **výběrové sebeuplatnění** – dochází zde ke sportovní specializaci a roste touha po úspěchu a vítězství,
- **sportovní mistrovství** – vnímání mnohem větší motivace po úspěchu, společenském uplatnění a ekonomických výhodách,
- **pokles výkonnosti** – v této fázi vzniká problém ústupu ze slávy, materiálních výhod, a to především z psychologického hlediska, naopak přibývá nejistota budoucího směřování. (Sekot, 2009)

1.6.1 Průběh sportovní kariéry

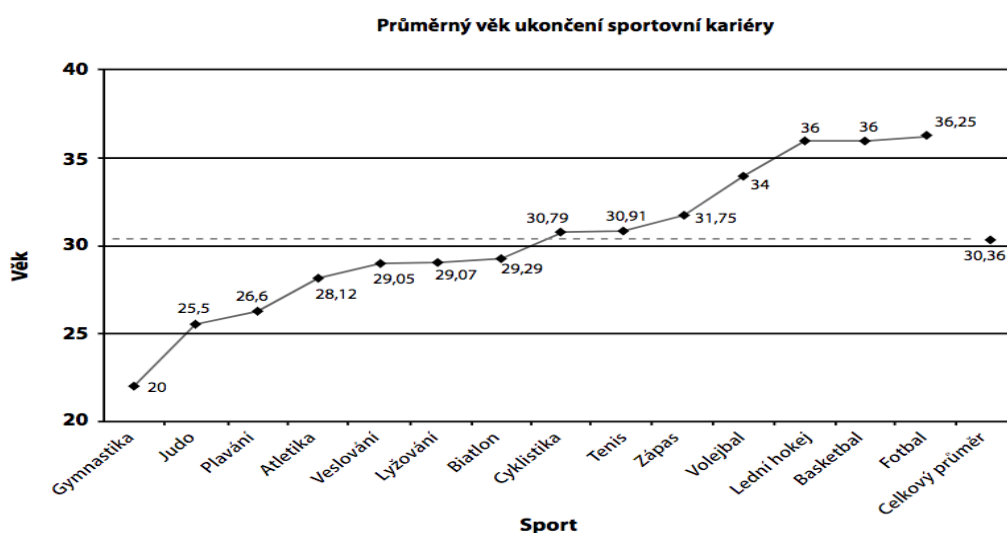
Za největší rozdíl mezi klasickou profesní kariérou v jiných oborech a sportovní kariérou se považuje její brzké zahájení. V dnešní době je spousta sportů a soutěží dostupná již od velmi nízkého věku, čehož následkem je raná specializace. Je to především dáno charakterem současného sportu. Existuje mnoho profesí, ve kterých věk nebrání pozdnímu začátku v pokročilém věku, do této skupiny však nelze započítat profesionální sportovce. Kadlčík (2008) ve svém výzkumu zjistil, že průměrný věk zahájení kariéry ve sportu je necelých 10 let. Napříč spektrem sportů se však ideální průměrný věk liší, ve srovnání s klasickými profesemi je však označován za nízký.

Prvním hlavním zlomem je zahájení sportovní činnosti, nejčastěji k ní dochází souběžně s nástupem do školy, u některých sportovních odvětví je však zahájena až po 12. roce věku. Následně dochází ke sportovní specializaci, a to mezi 8. a 12. rokem, v této fázi se dítě dostává do prostředí organizovaného sportu. Další fáze obnáší vyšší úroveň sportovní výkonnosti, a tím i vyšší potřeby intenzivních tréninků. V tomto stádiu se jedinec snaží naleznout rovnováhu mezi sportovní činností a běžným životem, kam řadíme i dokončení vzdělání či získání kvalifikace. Zde také dochází k rozhodnutí, zda se sportovec bude chtít intenzivně sportu věnovat. (Jansa, 2018)

Dále již přichází fáze profesionálního vrcholu, tedy fáze nejvyššího stupně výkonnosti. Typická je náročná sportovní příprava, překonávání rekordů, psychická i fyzická zátěž a zájem od sportovní veřejnosti. Období největší sportovní výkonnosti může nastat v závislosti na druhu sportu v různém věku. Zajímavostí je, že průměrný věk dosažení vrcholu ve sportovní kariéře není v souladu s věkem zahájení sportu. Nejvyšší úspěchy v profesionálním sportu nastávají zhruba ve 24 letech. (Jansa, 2018)

Poslední fází jakékoliv kariéry, je její ukončení. Ve sportu to může znamenat přechodem do nižší soutěže či dokonce úplné ukončení sportovní činnosti. Průměrný věk ukončení kariéry je opět odvíjen dle nároků jednotlivých sportů, mezi kterými se objevují velké věkové rozdíly – až 15 let. Sportovní činnosti s nejnižším průměrným věkem při ukončování kariéry jsou sporty individuální, vyšší věk je potom u sportů týmových. Stejně tak jako byl věk zahájení kariéry velmi nízký, je i průměrná věková hranice ukončení sportovní kariéry posunuta níže oproti klasickým profesím. 30 let je většinou období, kdy se většina lidí dostává na vrchol své profesní kariéry, zatímco sportovcům tento věk pomalu naznačuje ukončení kariéry, pokud již není dávno ukončena. (Kadlčík, 2008)

Obr. 1.3 Průměrný věk ukončení sportovní kariéry napříč sporty

Zdroj: Kadlčík, 2008

Z obrázku výše je patrné, že v basketbale, tedy sportu, o kterém je tato práce, je průměrným věkem ukončení kariéry 36 let a řadí se tak k jednomu ze sportů, kde je trvání kariéry nejdelší.

1.7 Ukončování sportovní kariéry

Většina profesionálních sportovců považuje ukončování sportovní kariéry za obtížný proces. Děje se to z důvodu nedostatečné připravenosti na odchod z vrcholového sportu. Samotní atleti, ale taktéž ti, kteří jsou s nimi v průběhu kariéry v kontaktu, tzn. trenéři, manažeři, rodina, psychologové, případní spoluhráči, si musí uvědomit problémy, které ukončení kariéry a přechod do jiné pracovní pozice přináší. Proces přizpůsobení se odchodu do sportovního důchodu se nazývá kariérní přechod. (Baillie, Danish, 1992)

Trenéři, manažeři a sportovní psychologové mají během kariéry sportovce stanoven hlavní cíl, a to maximalizovat jeho soutěžní výkony. Po ukončení kariéry a opuštění týmu nebo organizace, by se pozornost měla přesunout na jedince, který se právě vyrovnává se změnami. Bohužel však tento systém má náchylnost k zanedbávání řešení odchodu sportovce. V těchto letech je, stejně jako celé odvětví sportu, neustále rostoucí zájem o tuto problematiku kariérního přechodu. (Taylor, Lavalley, 2010)

Aby mohlo dojít k uspokojení sportovce po úspěšné adaptaci na život po sportu, je dle Sakáčové (2010) náležité naplánování samotného procesu sportovní kariéry a taktéž její ukončení. V rámci ukončení kariéry jedinec protíná několik životních sfér, a to psychologickou, sociální a právní. V psychologické rovině je možné, že dojde ke ztrátě seberealizace a případně pozornosti, rovina sociální zahrnuje vyrovnání se ztrátou společenského statusu, který jedinci pozice profesionálního sportovce nabízí, a následné zařazení do běžného života. Sociální zabezpečení je významnou součástí roviny právní.

Někteří autoři dokonce popisují proces ukončování kariéry jako jistou formu „sociální smrti“, což vyvolává negativní emoce. (Svobodová, Válková, 2017) Ostatní tento jev vnímají jako komplikované a stresující. Spousta sportovců se dokonce snaží rozhodovacímu procesu, co bude následovat po ukončení jejich vrcholové kariéry, co nejdéle vyhnout a řeší ji až těsně před koncem kariéry. Většina atletů tedy nemá připravenou žádnou strategii, jak budou svůj konec ve vrcholovém sportu zvládat. (Svobodová, Válková, 2017)

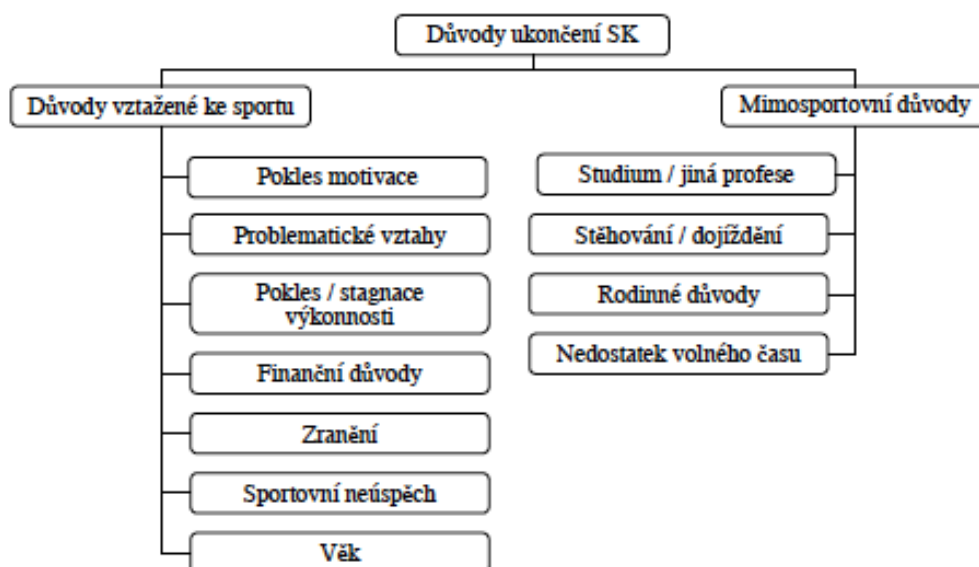
Vzhledem k zaměření této práce je důležité si představit, co ukončování kariéry sportovce obnáší, aby bylo také možné pochopit výpovědi participantů výzkumu.

1.7.1 Důvody ovlivňující ukončení kariéry

Jiří Kadlčík (2008) zabývající se ve své disertační práci problematikou ukončení kariéry sportovce a následnou adaptaci do posportovního života zjistil, že nejdůležitější otázkou je, zda je ukončení kariéry dobrovolné či nedobrovolné, tedy vynucené okolnostmi. Právě to, jak moc je dobrovolnost k ukončení kariéry vysoká hraje roli během následného adaptačního procesu po uzavření sportovní kariéry. Pokud se jedná o dobrovolné ukončení, potom je zařazení do běžného života pro jedince mnohem jednodušší.

Důvody, díky kterým obvykle dochází k ukončení kariéry, jsou popsány na *Obr. 1.4 Důvody ukončení sportovní kariéry* níže. Mezi ty nejvíce se vyskytující se řadí například pokles motivace k výkonu, soutěžení nebo tréninkové zátěži, problémy v mezilidských vztazích v týmu, pokles výkonnosti, ale samozřejmě i rodinné či zdravotní problémy. Příčinou může být i věk, nabídka nové profese či studium. Ve většině případů se nejedná o jediný důvod, ale vzájemnou kombinaci několika z nich, co vede ke konci sportovní kariéry. (Kadlčík, 2008)

Obr. 1.4 Důvody ukončení sportovní kariéry

Zdroj: Kadlčík, 2008

1.8 Vstup sportovců na trh práce

V předchozích kapitolách došlo k vysvětlení pojmů jako profesionální sport a sportovec, uceleně popsána problematika životní dráhy s bližší specifikací na sportovní kariéru. Po jejím ukončení dochází k integraci sportovců na trh práce, tomuto se bude věnovat následující kapitola. V momentě rozhodování bývalých profesionálních sportovců, jakým směrem se bude jejich následná kariéra ubírat, je pro ně nejpřirozenější zůstat ve známém prostředí a působit pouze na jiných pozicích ve sportu. Po profesionální kariéře se sportovci nejčastěji ubírají na dvě pozice, a to sportovní manažer a trenér.

1.8.1 Management sportu

Ve sportovním managementu dochází k aplikaci manažerských metod, technik, postupů a principů v prostředí sportu. Rozdílem od klasického managementu je, že sportovní manažeři musí znát nejen manažerské dovednosti, ale i specifika daného sportu. Prostředí sportu je formulováno jako soubor nejrůznějších typů sportovních organizací a aktivit, díky kterým

dochází řízení a koordinování činností dalších lidí, kteří by samostatně nedosáhli takových výsledků jako by mohli dosáhnout při společné práci.

Management sportu vykazuje tři charakteristické rysy, které ho odlišují od každého jiného odvětví:

- sportovní marketing,
- podnikání ve sportu,
- práce v průmyslu zaměřená na výrobu sportovního zboží. (Durdová, 2015)

Sportovní manažer

Sportovní manažer je považován za kvalifikovaného vedoucího pracovníka v oblasti sportu, který má znalosti z prostředí tělesné výchovy a sportu, a metodologie jednotlivých přístupů.

Manažer ve sportu vykonává jisté funkce:

- **manažer** – splňuje základní manažerské funkce – plánování, organizování, koordinace činností, kontrola,
- **lídr** – v této funkci motivuje lidi, stanovuje směr sportovního týmu nebo organizace a je orientován na změny,
- **podnikatel** – snaží se využívat příležitostí, inovuje a zabývá se vytvářením nových hodnot. (Nová, Novotný a další, 2016)

Čáslavová (2009) manažery ve sportu rozlišuje tímto způsobem:

- **manažer na úrovni vedení sportovní činnosti** – například zobrazuje vedoucího sportovního družstva nebo jednotlivce, specialistu vyškoleného pro řízení sportovních akcí typu mistrovství světa, mistrovství Evropy, Olympijské hry atd., dále se může jednat o specialistu zaměřujícího se na uplatnění sportu ve volném čase lidí, v pracovním procesu nebo v péči o handicapované,

- **manažer na úrovni řízení určité sportovní organizace** – mezi tento typ manažera lze řadit členy výkonných výborů sportovních a tělovýchovných svazů, sekretáře svazů nebo například vedoucí sportovních středisek řízených státními institucemi, armádou či policií,
- **manažer v podnikatelském sektoru výroby sportovního zboží či provozování placených tělovýchovných služeb** – manažer tohoto druhu je vedoucí fitness centra, vedoucí výroby sportovního náčiní a nářadí, pracovník reklamních a marketingových agentur zaměřujících se na sport a tělesnou výchovu.

1.8.2 Trenérství

Správným vymezením definice trenéra se zabývá pedagogika sportu, která se snaží zformulovat osobnost a činnosti trenéra. V poslední době se trenérství neustále rozvíjí, což zapříčinilo zlepšení jejich vzdělávání a určení trenérských standardů v některých zemích.

Svoboda (2003, str. 118) vytyčil trenéra jako *„funkci člověka, který zajišťuje a hlavně vede trénink sportovce.“* V poslední době se však s pojmem trenér neseťkáváme pouze ve sportovním prostředí, ale vyskytuje se v jiných sférách. Pedagogický slovník na něj tedy pohlíží jako na profesi pedagogického charakteru, která se uplatňuje ve sféře sportu, v profesním vzdělávání jako instruktor při předávání praktických znalostí, a to v několika pracovních odvětvích.

Trenérstvím se zabývá i kapitola v Jansově knize Pedagogika sportu (2018), ten vymezil i základní úkoly trenéra:

- osvojení potřebných znalostí o sportu, sportovním životě a také konkrétních sportovních činnostech, např. taktiky, techniky nebo pravidel,

- osvojení nezbytných pohybových dovedností,
- rozvíjení fyzické zdatnosti a pohybových dovedností specifických pro dané odvětví sportu,
- vytvoření každodenních návyků sportovce, tzn. režim, životospráva,
- rozvíjení sensorických a kognitivních schopností, tj. rozhodování, periferní vidění, pozorování,
- vytvoření postojů ke sportovnímu životu a jeho aktérům,
- regulace mezilidských vztahů v rámci sportovní skupiny,
- všeobecné působení na osobnost sportovce, například smysl pro fair play, zdravé sebevědomí nebo odolnost vůči stresu.

Může se zdát, že stát se trenérem je velice snadné, stačí minimální sportovní zkušenosti a absolvování krátkodobého kurzu a lze se pustit do koučování. Největším rozdílem mezi trenéry je potom jejich kvalita. Minimální kvalitativní požadavky lze mít u rekreačního sportu, kde je trenér dobrovolníkem a v této oblasti je jejich potřeba největší množství, naopak u vyšších kvalifikačních stupňů se požadavky na trenéra neustále zvyšují. Problém tedy není stát se trenérem, ale stát se dobrým trenérem. Po výčtu souboru požadavků na trenéra lze vidět, že se jedná o složitou a náročnou práci. (Jansa, 2018)

I v případě, že trenéři zvládají všechny základní úkoly, nelze z nich vytvořit jednotnou skupinu se stejnými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi. Z tohoto důvodu byla vytvořena typologie trenérů. Při tvorbě byly brány v úvahu tři hlediska zahrnující hlavní činnosti trenéra. Prvním je vzájemný vztah mezi sportovcem a trenérem, dalším je zaměření trenéra v rámci pedagogických postupů a posledním způsob řízení sportovců v soutěži. (Jansa, 2018)

Po zhodnocení těchto hledisek byla vytvořena tato typologie:

- **autoritativní** – trenér se rozhoduje bez ohledu na své svěřence, je uzavřený, má sklony k ironii a podceňování druhých, vyvolává konflikty,
- **sociální** – větší komunikace směrem ke svým svěřencům, snaží se diskutovat, vytváří pozitivní atmosféru ve sportovní skupině, mohou nastávat problémy s vedením skupiny,
- **vědecko – systematický** – má vše do detailu promyšlené, dokonale propojuje teorii s praxí, otevřený novým informacím,
- **empirický** – nevěří teorii, pracuje především se svými praktickými zkušenostmi, týmový člověk,
- **taktický** – sportovce neustále řídí, upozorňuje na detaily, pružně reaguje na změny, vždy dobře informovaný o protivníkovi,
- **emocionální** – snaží se navodit dobrou a pozitivní atmosféru v týmu, reaguje na aktuální pocity svých svěřenců, umí zdravě vyhecovat k výkonu,
- **psychologický** – znalosti zaměřeny na psychiku sportovců, výborný motivátor, emocionálně reguluje sebe i ostatní. (Jansa, 2018)

2 METODIKA VÝZKUMU

V následující kapitole budou popsány aspekty mé diplomové práce zaměřené na metodiku. Nejprve vymezím výzkumný cíl a s ním i spojené výzkumné otázky. Dále bude definován typ výzkumu a metoda sběru dat. Taktéž bude vysvětlena volba výzkumného vzorku a popsána metoda analýzy dat. Nakonec bude formulována etická otázka výzkumu.

2.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky

Vrcholoví sportovci po ukončení profesionální kariéry jsou specifickou skupinou na trhu práce. Pro budoucí zaměstnavatele mají řadu pozitivních charakteristických vlastností - píle, cílevědomost, vůle, disciplína atd. Avšak velkou nevýhodou pro vstup na pracovní trh jim je absence praxe v zaměstnání. Tato diplomová práce je zaměřena právě na tyto bývalé profesionální sportovce, konkrétně na basketbalisty, pro které byl basketbal dříve hlavní pracovní činností a kteří byli za svůj výkon na hřišti platově ohodnoceni.

Hlavním cílem této práce je tedy detailně zjistit a popsat, jak bývalí profesionální basketbalisté vnímají svou další profesní dráhu po ukončení kariéry sportovce. Za dílčí cíl jsem si zvolila rozpoznání, jak se bývalí sportovci osobnostně změnili po kariérním přechodu. V neposlední řadě bych ráda zjistila, jaké nároky na sebe mají v současné kariéře. Uvědomuji si, že může dojít k nalezení jak společných, tak i individuálně odlišných témat a závěrů.

V diplomové práci jsem si zvolila jednu hlavní výzkumnou otázku, která je formulována následovně:

HVO: Jak vnímají bývalí profesionální basketbalisté svou další profesní kariéru po ukončení kariéry sportovce?

Následně jsem si definovala dvě vedlejší výzkumné otázky, které jsou již konkrétnější. Vedlejší otázky zní:

VO1: Jak bývalé profesionální basketbalisty osobnostně změnil tento kariérní přechod?

VO2: Jaké nároky si na sebe kladou bývalí profesionální basketbalisté v současné kariéře?

2.2 Kvalitativní výzkum

Vzhledem k výše stanovenému cíli a taktéž povaze zkoumaných dat, jsem při psaní diplomové práce zvolila kvalitativní výzkum. Tento typ výzkumu zajistí vyhledání všech potřebných informací o jednotlivých respondentech. Hendl (2016) vidí jednu z největších výhod kvalitativního výzkumu právě v možnosti zisku podrobných údajů a pohledu při zkoumání každého jedince, skupiny, ale i události nebo určitého fenoménu. Tímto typem výzkumu také lze zkoumat jedince v jeho přirozeném prostředí, tvořit teorie nebo reagovat na různé situace a měnící se podmínky. Tuto metodu doporučují aplikovat i Strauss a Corbinová (1999) v momentě, kdy je potřeba rozkrýt podstatu jistých jevů, o kterých toho prozatím není příliš známo. Stejným způsobem však lze tuto metodu použít, když je potřeba získat nové názory na jevy či situace, o kterých již máme dostupné informace. I Disman (2006) se přiklání k názoru, že díky kvalitativnímu výzkumu je možné získat velký počet informací o malém počtu respondentů.

Toto bylo rozhodující při volbě typu výzkumu pro tuto diplomovou práci, když její podstatou je do hloubky prozkoumat vnímání bývalých profesionálních basketbalistů směrem k jejich současné profesní kariéře. Tím, že především cílím na pocity jednotlivých respondentů, by nebylo vhodné využít výzkum kvantitativní, který by je správně nezachytil ani neinterpretovat. Chyběl by především přímý kontakt s jedinci a nemožnost výzkumníka pohotově reagovat doplňujícími dotazy na odpovědi respondenta.

Hendl (2016) naopak poukazuje i na nevýhody tohoto typu výzkumu, se kterými jsem se seznámila, ještě před samotným zahájením a tak s nimi již počítala, a to především s tím faktem, že získaná data nemusí být zobecnitelná pro celou populaci nebo nemusí být platná v odlišném prostředí. Taktéž jsou výsledky z kvalitativního výzkumu mnohem snadněji ovlivnitelná samotným výzkumníkem a jeho názory a hodnotami. Ve velmi podobném duchu potom hovoří i Švaříček, Šeďová a kol. (2007, str. 25), když mají za to, že *„hypotézy nebo teorie vzniklé na základě kvalitativního výzkumu není možné zobecňovat. Jsou platné jen pro vzorek, na kterém byla data získána“*. Díky této diplomové práci tedy bude popsána pouze ta mnou vybraná část bývalých vrcholových basketbalistů. Disman (2006) radí, že na začátku výzkumu by měl výzkumník pouze sbírat data, a až následně pátrat po opakujících se myšlenkách, po jejich významu a dále definovat předběžné závěry, na základě kterých je možné formulovat nové hypotézy nebo teorie.

Abychom upřesnili typ výzkumu, je velice důležité si správně zvolit i metodu sběru dat, kterých je mnoho. Svou volbu metody sběru dat objasním v nadcházející kapitole, kde taktéž bude blíže popsána.

2.3 Polostrukturovaný rozhovor

Ke sběru dat byl potom zvolen polostrukturovaný rozhovor, který je považován za nejčastěji používanou metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu, a to zejména z důvodu, že představuje poměrně flexibilní metodu, která „dává respondentovi možnost volně mluvit o tématu, reflektovat svůj postoj k němu a rozvíjet o něm své myšlenky. Současně výzkumník může v reálném čase sledovat, co se v rozhovoru vynořuje, co je významné pro respondenta, a zároveň může rozhovor usměrňovat tak, aby se neodchýlil od témat“ (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, str. 15). Právě typicky hloubkový polostrukturovaný rozhovor dokáže zkoumat jedince v jeho přirozeném prostředí, a zároveň zaznamenat jejich výpovědi v reálné podobě (Švaříček, Šedřová a kol., 2007). Polostrukturovaný rozhovor se může zdát jako téměř dokonalý výzkumný nástroj, když dokáže vyřešit nevýhody obou dalších podob interview, a to strukturovaného a nestrukturovaného. Miovský (2006) tvrdí, že podstatou polostrukturovaného rozhovoru je, že si samotný výzkumník vytvoří předběžné schéma rozhovoru, které většinou obsahuje určité okruhy nebo otázky, které bude během rozhovoru respondentovi pokládat. Samotné pořadí otázek nebo okruhů může výzkumník pozměňovat dle vývoje rozhovoru a tímto krokem tak maximalizovat výtěžnost každého rozhovoru. Jde tedy o to, aby bylo předem známo jádro interview, tj. co nejméně předem jasně určených otázek, které musí obě strany během rozhovoru probrat, spíše je potřeba ze strany výzkumníka pokládat doplňující otázky a pružně reagovat na vývoj rozhovoru, což mu pomůže lépe pochopit zkoumaný problém. Švaříček, Šedřová a kol. (2007) poukazují na důležitost přípravy na rozhovor, kdy není možné, aby výzkumník měl pouze okrajový náhled do výzkumného problému. Je podstatné si vytvořit schéma základních okruhů a témat, která navazují na výzkumnou otázku.

Takovým způsobem jsem své rozhovory vedla i já, když jsem měla přibližně tři až čtyři základní okruhy, které jsem s respondenty chtěla probrat, do těchto okruhů jsem měla přiřazené základní otázky, kterým bych se chtěla věnovat, avšak nebylo nutné je zodpovědět všechny nebo v míře, jakou jsem si před zahájením rozhovoru představovala. Tuto formu rozhovoru jsem si zvolila i z důvodu, že jsem předpokládala, že při vyprávění o své životní/profesionální dráze mi bývalí basketbalisté sdělí i jiné informace, než ty, na které jsem měla předem stanovené otázky. Postup při rozhovoru dobře rozebírá ve své publikaci Miovský (2006), který jej rozdělil do čtyř základních fází. První z nich „přípravná a úvodní část“ by měla zahrnovat právě přípravu na interview a prvotní kontakt s respondentem. Další část nazvaná „vzestup a upevnění kontaktu“ je již při komunikaci s respondentem a hledání odpovědí na obecná témata. Třetí část „jádro“ rozhovoru slouží k řešení těch nejdůležitějších a pro výsledek pátrání nejpodstatnějších témat. Poslední část „závěr a ukončení“ je dle Miovského (2006) velice důležitá, kdy by tazatel měl rozhovor důstojně ukončit a nezanechat v respondentovi pocit, že byl pouze zdrojem informací. Miovský (2006) poukazuje i na prostředí, ve kterém se interview mají odehrávat, a domnívá se, že u polostrukturovaných rozhovorů je prostředí více klíčové.

Dle mého názoru v mém případě pro účely této diplomové práce na prostředí rozhovoru příliš nezáleží, nechala jsem tudíž své respondenty si prostředí samotné vybrat. Většina z nich proběhla na basketbalových halách, na kterých v současnosti působí, další potom z důvodu větší vzdálenosti proběhly online přes aplikaci Teams. Rozhovory jsem si po předchozím odsouhlasení s respondentem nahrávala, abych si je mohla následně doslovně přepsat pro účely lepší analýzy vyslovených dat. Interview byly nahrávány na mobilní aplikaci Diktafon a pro následující přepis jsem využila program Beey.io, který automaticky přepisuje mluvená slova na text.

Následně se v něm dá také text upravovat do správné podoby. Takto přepsaný rozhovor představuje pouze surová data, se kterými je potřeba dále pracovat a analyzovat je. Rozhovory jsem ponechala v hovorovém jazyce, ve kterém mi respondenti odpovídali, příklad interview přikládám do přílohy č. 1 této diplomové práce. Pro další účely výzkumu jsem si přepsané rozhovory vytiskla do papírové podoby a dále s nimi pracovala. Délka rozhovorů se u každého respondenta lišila. Nejdelším byl hned první rozhovor, který trval přesně hodinu, další čtyři rozhovory trvaly mezi 30 a 45 minutami.

2.3.1 Struktura rozhovorů

Aby bylo možné celé zkušenosti bývalých profesionálních basketbalistů co nejlépe porozumět, bylo po respondentech požadováno, aby svými slovy povyprávěli danou zkušenost tak, jak ji vnímali a jak jim přišla důležitá v kontextu jejich profesní kariéry. V rozhovorech jednotliví respondenti vypráví svou profesní kariéru jak bývalého sportovce, tak následně také tu, která započala po ukončení jejich profesionální etapy, a to tak, jak ji především vnímají a cítí oni sami.

Nejprve byly položeny otázky nebo náměty k vyprávění na bývalou kariéru, poté přišla část na téma zlomu mezi oběma pasážemi jejich kariér a následně byla v rozhovorech probrána ta nejdůležitější část, a to vnímání současné kariéry. Základní struktura rozhovoru vypadala následovně:

- **Bývalá profesionální kariéra**
  - Jak a kdy začínala Vaše kariéra?
  - Jak dlouho jste působil v profesionálním basketbale?
  - Jaké byly hlavní milníky Vaší kariéry
  - Můžete mi, prosím, popsat, čemu se věnujete nyní?

- **Porovnání minulé a současné kariéry**

- Jak se změnil Váš život po skončení profesionální kariéry?
Jaký význam měla profesionální kariéra na Váš aktuální život?
- Hlavní rozdíly, co Vám dala bývalá kariéra od té nynější atd.
- Jaké největší rozdíly vidíte mezi kariérou profesionálního basketbalisty a tou nynější?
- Pomohly Vám minulé zkušenosti z basketbalu s rozhodováním, jakým směrem se po ukončení kariéry ubírat?
- Pomohly Vám (psychicky, emocionálně) minulé zkušenosti při vstupu do nové části Vaší kariéry?
- Vzkázal byste něco svému mladšímu já, když jste se rozhodoval ukončit profesionální kariéru a zvolit si jinou kariérní cestu?

- **Vnímaní současné kariéry**

- Spokojenost/nespokojenost
- Jak vnímáte svou současnou kariéru?
- Jak byste popsal svými slovy svou nynější kariéru?
- Jaký význam pro Vás jako pro člověka nynější kariéra má?
- Když se zamyslíte nad svou kariérou, jste spokojený? Naplňuje Vás to?
- Myslíte si v současné chvíli, že tahle práce je pro Vás to „pravé“ povolání?
- Když se zamyslíte nad svou dosavadní profesní cestou, co to Vás vyvolává?
- Plánujete se do budoucna ještě nějak profesně vyvíjet?

2.4 Výběr zkoumaného vzorku

Při volbě zkoumaného vzorku, se kterým jsem pro účely své práce pracovala, jsem dodržovala principy kvalitativního výzkumu a nesnažila jsem se najít vzorek, který by reprezentoval celou populaci lidí, ale jen takový vzorek, který je vhodný pro řešení problematiky této práce. Někteří výzkumníci, například i Miovský (2006) se domnívá, že právě výběr výzkumného souboru je jednou z náročných fází výzkumu. Abych našla správný vzorek lidí, vybrala jsem si metodu záměrného výběru, a to z důvodu, že se práce vztahuje pouze k jasně dané skupině lidí, a to na bývalé profesionální basketbalisty. Vybírala jsem tedy podle jasně předem daných kritérií, která se vztahovala k výzkumnému cíli práce.

Hlavní kritéria výběru zkoumaného vzorku:

- bývalý profesionální basketbalista,
- muž,
- hrál nejvyšší českou basketbalovou soutěž.

Uvedená kritéria jsem si ještě před oslovením respondentů předem ověřila, jedná se o veřejně dostupné informace. Vybrala jsem si tedy jedince, kteří dříve hráli primárně nejvyšší českou basketbalovou soutěž a zaměřila jsem se pouze na mužskou kategorii, a to zejména z důvodu, že důvody ukončení kariéry u žen mohou být odlišné a jejich vnímání taktéž. Respondenty jsem se snažila i co se týče věku co nejvíce homogenně vybrat, proto se vybraní jedinci pohybují mezi 28 – 40 lety. Prvotně jsem si vybrala pět respondentů s vědomím, že s nimi proběhnou rozhovory a následně dle výsledků těchto rozhovorů budu průběžně oslovovat další, můj předpoklad byl 7 – 8 rozhovorů, nakonec proběhlo jen prvních pět. Důvodem ukončení výzkumu již po pěti rozhovorech byla nasycenost vzorku. Po posouzení, zda

opravdu k teoretické nasycenosti ve vztahu k tvorbě vzorku v mém případě došlo, byl výzkum ukončen. Řiháček, Čermák, Hytych a kol. (2013, str. 51) píše, že „proces končí v okamžiku, kdy nová data přestávají z analytického hlediska přinášet nové informace“. Přesně tohoto dojmu jsem postupem času nabývala, po pátém rozhovoru a jeho analýze jsem se rozhodla ve výzkumu dále nepokračovat, protože mi rozhovory nepřinášely žádné nové informace.

Prvotní kontakt proběhl buď napřímo osobně nebo přes sociální sítě. Spolupráci si mohli vybraní účastníci rozmyslet, odpověď, zda budou se mnou na diplomové práci spolupracovat či nikoliv, jsem nepožadovala okamžitě. Bylo jim podrobně popsáno, co je tématem i hlavním cílem mé práce, ověřeny kritéria mého výběru a ujištění o anonymitě jejich výpovědí. Níže blíže představím mnou vybrané účastníky výzkumu, kteří souhlasili se spoluprací na této diplomové práci.

2.4.1 Účastníci výzkumu

Albert

Sebevědomému Albertovi je nyní 28 let, jeho profesionální kariéra trvala pouze krátce, než se rozhodl, že se bude věnovat studiu na vysoké škole a rozvoji mládežnického basketbalového klubu. Nyní působí na pozici trenéra, ale i sportovního manažera a místopředsedy klubu. Skončit s profesionálním basketbalem se rozhodl z důvodu naplnění svých herních cílů ve velmi brzkém věku a s tím navázané malé motivace do budoucna. Rozhovor s Albertem trval nejdéle ze všech, a to přesně jednu hodinu, nakonec se to ukázalo jako extrémní případ. Tento respondent byl výřečný a nabyla jsem dojmu, že má o tématu co říci, a to i ve chvíli, kdy v rámci mého výzkumu od ukončení kariéry do konání rozhovoru uběhlo nejvíce času. Rozhovor probíhal osobně na basketbalové hale po uplynulém

tréninku mládeže vedeném Albertem.

Bruno

Bruno se věnoval basketbalu na nejvyšší úrovni 7 let, když v 19 letech podepsal svou první profesionální smlouvu. Své cíle na pozici hráče si splnil, a když si stanovil další postupný cíl, reálně a kriticky si zhodnotil, že nemá dovednosti k jeho dosažení, začal přemýšlet o konci hráčské kariéry. Ukončení kariéry přišlo ve chvíli, kdy začal pochybovat o své výkonnosti, avšak hlavním důvodem byla konkrétní nabídka na přesun na jinou pracovní pozici v rámci basketbalového klubu. Nyní je Brunovi 29 let a stále působí v basketbalovém prostředí na pozici manažera mládežnické složky, ve kterém v minulosti hrál nejvyšší českou soutěž. Současně stále hraje basketbal na nižší úrovni v neprofesionální soutěži v zahraničí. Nyní studuje vysokou školu se zaměřením na sportovní prostředí. Rozhovor probíhal z důvodu větší dojezdové vzdálenosti mezi respondentem a výzkumníkem online přes aplikaci Microsoft Teams, trval 42 minut.

Cecil

Cecil působil v profesionálním basketbalu 10 let, skončil ve 30 letech. Hrál nejvyšší českou profesionální soutěž na pozici rozehrávače, a to za dva týmy. Souběžně se svou profesionální kariérou studoval vysokou školu a připravoval se tak na život po basketbalu. Nyní již ve sportovním prostředí nepůsobí, a pracuje v korporátní české společnosti. Důvodem ukončení kariéry byla naplněnost cílů a chtíč dosáhnout něčeho většího, než počtu bodů ve statistikách. Cecil působí velice vyspěle, má srovnané myšlenky a věci, kterých chtěl nebo chce dosáhnout. Rozhovor s Cecilem nakonec proběhl online, a to především z důvodu časové vytíženosti obou účastníků, i když prvotní domluva byla jiná. Rozhovor však probíhal velice mile a Cecil

uvolněně vyprávěl jak o minulé, tak současné kariéře. Toto interview mělo trvání cca 32 minut.

Denis

Dalším respondentem byl Denis, nyní 40 letý trenér basketbalové mládeže. Vystudoval střední školu a následně se věnoval profesionálnímu basketbalu. Je dřívějším vítězem české nejvyšší soutěže, zahrál si i v národním týmu. Svoji první profesionální smlouvu podepsal v 17 letech, na vysoké úrovni hrál dlouhých 19 let, tedy do svých 36 let, kdy se rozhodl skončit. Na rozhovoru jsme se domluvili online, důvodem byla vzdálenost, opět rozhovor proběhl pomocí aplikace Microsoft Teams a trval okolo 35 minut. Z rozhovoru jsem měla příjemný pocit, v jeho průběhu padl ne jeden vtip ze strany respondenta, a tudíž panovala velice odlehčená a přátelská atmosféra.

Erik

Posledním účastníkem výzkumu je Erik. Jako jediný z mých respondentů nepůsobil pouze v domácí nejvyšší soutěži, ale vyzkoušel si i soutěž v zahraničí. Basketbalu se věnoval téměř 20 let od mladého věku do 37 let, s basketbalem přestal nedávno. Vystudoval střední školu. Nyní se věnuje tréninku mládeže v klubu, kde započal celou svou kariéru v basketbalovém prostředí. U Erika proběhl rozhovor také osobně, místem byla basketbalová hala. Erik působí v basketbalovém klubu na druhé straně republiky, měl však pracovní cestu do místa působení výzkumníka. Rozhovor trval 30 minut po zápase Erikových svěřenců.

2.5 Interpretativní fenomenologická analýza – IPA

Fenomenologický přístup je vhodný tam, kde vyvstane potřeba zkoumat jistou zažitou zkušenost, jeho hlavním cílem je hloubkově popsat dané prožívání. V případě využití fenomenologického výzkumu je pro dosažení hlavního cíle podstatná výpověď osob, které mají se zkoumanými jevy vlastní zkušenost. Cílem je tedy zjistit, jak tyto osoby zkoumanou zkušenost vnímají, cítí či prožívají. Člověk si vytváří význam své zkušenosti, což má za příčinu porozumění dané události, nazývané takéž fenomén. Právě prostřednictvím fenoménů se lze dopracovat k závěrům, a to je základní myšlenkou fenomenologického přístupu.

V knize od Řiháčka, Čermáka, Hytycha a kol. (2013) je uvedeno, že IPA je považována za přístup, který dává větší prostor pro kreativitu a svobodu výzkumu, než jiné kvalitativní přístupy. Tento typ výzkumu je vhodný v případě, že vyvstane potřeba kvalitativního přístupu, popisu a interpretace zažitých zkušeností zkoumaných jedinců a jejich vnímání těchto zkušeností. Toto byl i důvod mého výběru. Důvodem vzniku metody IPA byla potřeba fenomenologického přístupu, který by umožnil podrobný výzkum subjektivních zkušeností, a zároveň by byl přístupný výzkumníkům s nepříliš velkými filozofickými znalostmi. Využití interpretativní fenomenologické analýzy je i v případech, kdy předmětem výzkumu je neobvyklá skupina zkoumaných jedinců, situace nebo zdroj sběru dat.

IPA má tři hlavní teoretická východiska, kterými jsou fenomenologie, hermeneutika a idiografický přístup. Právě toto propojení několika konceptů vnáší pochybnosti, zda je možné nejprve k výzkumnému tématu zaujmout fenomenologický postoj a následně přejít do interpretační pozice. Dále se diskutuje o otázce, zda je možné popsat nějaký fenomén, aniž by byl přímo

interpretován. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Propojení IPA a fenomenologie je především v hledání individuální a jedinečné zkušenosti člověka. Samotná žitá zkušenost je pro tuto analýzu klíčová. Metoda fenomenologického popisu je blízce spjata s interpretací, *„výzkumník v perspektivě IPA tedy fenomenologicky prozkoumává zkušenost konkrétního člověka z jeho perspektivy, a zároveň si uvědomuje, že v tomto porozumění hraje ústřední roli také výzkumníkova zkušenost a jeho pohled na svět, stejně jako interakce mezi ním a participantem“* (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013, str. 10). Výzkumníkův názor však není vnímán jako něco, co by mělo být odstraněno či usměrněno, naopak je to něco, co je nezbytné, aby byl schopen zformulovat významy myšlenek zkoumaných osob. Zkušenost je v rámci IPA formulována jako výsledek společného sdílení výzkumníka a participanta, ale zároveň by měly být rozeznatelné obě perspektivy. Závěry, které poskytne interpretativní fenomenologická analýza, jsou pouze prozatímní, toto činí analýzu především subjektivní.

Z pohledu druhého pilíře – hermeneutiky je zásadní, že respondent se snaží porozumět své zkušenosti s daným fenoménem, a zároveň výzkumník se snaží porozumět respondentovi a také tomu, jakým způsobem k porozumění došel, tzn. dvojitá hermeneutika. Výzkumník tak dává kritické komentáře tomu, jak respondent přisuzuje své zkušenosti smysl, a z tohoto důvodu musí být výzkumníkovo porozumění založeno na interpretaci. Výzkumník by však správně měl ponechat prostor pro doplnění dalších komentářů. Interpretace v rámci IPA je výhradně zakotvena pomocí přímých citací respondentů. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Třetím pilířem je ideografický přístup, který manifestuje zaměření na konkrétní jedince, soustředí se na detail a hloubku zkušenosti. IPA začíná detailním prozkoumáním jednoho případu a pokračuje v něm do té doby,

než dosáhne porozumění a teprve poté přechází k analýze dalšího případu (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013).

V této diplomové práci se tedy snažím proniknout hlouběji do vnímání bývalých profesionálních basketbalistů. Z důvodu, že jde o zkoumání prožitku a zkušenosti zainteresovaných osob, lze šetření považovat za fenomenologické. Hermeneutickou podmínku analýzy IPA tento výzkum taktéž splňuje, a to z důvodu, že si respondenti uvědomují svoji nabytou zkušenost a přisuzují ji daný význam. Zároveň se já, jakožto výzkumník, snažím jejich myšlenky co nejlépe zachytit. Ideografické příznaky IPA jsou v diplomové práci zobrazeny snahou co nejvíce proniknout do zkušeností bývalých basketbalistů. V práci se snažím o to, aby neustále převládal vliv respondenta nad mým subjektivním názorem.

2.5.1 Postup analýzy IPA

Prvotním cílem analýzy je formulace témat, která zachycují fenomén, který je předmětem výzkumu. Výhodu v tomto typu analýzy spatřuji v tom, že neexistuje téměř správný či špatný způsob vedení analýzy, výzkumník má možnost v kreativním přístupu k tématu. Podstatné je zaměřit se na zkušenost a prožitek zkoumaného, a snažit se tak pochopit jeho vlastní vnímání dané zkušenosti. Proces analýzy v IPA začíná u prvního rozhovoru, který jsem si vybrala jako metodu sběru dat. Dále je však zapotřebí zachovávat individuální přístup ke každému případu, i když je pro výzkumníka obtížné uzavřít myšlenky a nápady spojené s analýzou předchozího rozhovoru (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013).

V knize od Řiháčka, Čermáka, Hytycha a kol. (2013) je popsán obecný analytický postup IPA dle Smitha, Flowerse a Larkina následovně:

0. Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu

Jedná se o nultou fázi analýzy, ve které je z pohledu výzkumníka potřeba reflektovat, jaký vztah k danému tématu zaujímá, a to z důvodu, aby byl v celém procesu transparentní, a zároveň byl schopen pracovat ve fenomenologické perspektivě. Dochází k uvědomění si vlastní motivace ke zvolenému tématu. Reflexe může být provedena dvěma způsoby, a to dialogem sama se sebou nebo dialogem s jinou osobou na dané téma. Vztah k tématu se může během analýzy proměňovat, je tedy možné reflexi provést i následně několikrát v průběhu výzkumu. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Osobně jsem prvotně využila dialog sama se sebou na dané téma, abych si v dané oblasti co nejvíce utřídila myšlenky. Jelikož jsem se k psaní diplomové práce opakovaně vracela, bylo zapotřebí se vracet i k reflexi nad tématem. Zkušenost s vybraným tématem mám osobní, kdy v mém blízkém okolí došlo k ukončení kariéry profesionálního basketbalisty, zároveň jsem sama bývalá sportovkyně, která již ukončila svoji aktivní kariéru na výkonnostní úrovni, nejednalo se však o basketbal, ale jiný sport. Z tohoto důvodu vnímám, že jsem se lépe dokázala vcítit do kůže svých respondentů a mít chápající a otevřený přístup k výzkumu. Zároveň si myslím, že osobní zkušenosti mohou pomoci k lepšímu pochopení a hlubšímu ponoření se do dané problematiky, což vnímám pro metodu IPA jako zásadní vstupní předpoklad. Účastníci výzkumu se mi tak svěřili s osobními informacemi a rozhovory tak mohly probíhat v přátelském duchu.

1. Čtení a opakované čtení

V prvním kroku analýzy dochází k projevení zájmu o zkoumaná data, a pozornost se zaměřuje na respondenta, aby výzkumník co nejvíce navnímal pohled zkoumaného. Celý text je potřeba si doslovně přepsat a následně několikrát přečíst, aby bylo možné se ponořit do perspektivy respondenta. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Při mém výzkumu pro účely diplomové práce jsem postupovala tak, že jsem si je po uskutečnění rozhovorů přepsala a následně opakovaně pročítala. Začala jsem prvním, a osobně nejsložitějším, rozhovorem, kde jsem se snažila hlouběji proniknout do jeho děje a zanalyzovat jej. Následně jsem přistupovala k dalším rozhovorům. Díky tomuto jsem zjistila, jakým problémům se vyvarovat v dalších interview a jak s respondenty dále pracovat. Z nahrávek rozhovorů, které probíhaly na mobilní telefon, se mi podařilo lépe zachytit podstatu, náladu a vnímání respondentů. Následně jsem si rozhovory přepsala a vytiskla, abych s nimi mohla lépe pracovat, osobně mi tento způsob velice vyhovoval a opakované pročítání mohlo probíhat odkudkoliv.

2. Počáteční poznámky a komentáře

Tato fáze analýzy patří mezi nejdetailnější. U výzkumníka je potřeba, aby se plně otevřel přepsanému textu a zabýval se i z počátku nevýznamným detailům. Poznámky lze psát již v průběhu zaznamenávání nebo opakovaném předčítání, tedy souběžně s předchozími fázemi analýzy. Většinou dochází k zapisování poznámek po stranách textu. Není přesně určeno, co by mělo být v poznámkách napsáno, je na výzkumníkovi, jaký typ poznámek si vytvoří, může se jednat již o zárodky parafrázovaných částí. Cílem je však vytvoření si komplexních a detailních poznámek

ke zkoumanému textu. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Osobně jsem si prvotní poznámky či postřehy tvořila již při pouštění nahrávek rozhovorů. Následně jsem si je při čtení doplňovala, ale také mazala. V některých případech se stávalo, že jsem na otázky, které mi vyvstaly z předešlého rozhovoru, našla odpověď v tom následujícím.

3. Rozvíjení vznikajících témat

V této fázi je potřeba zredukovat objem dat i poznámek a začít formulovat tzv. rodící se témata. Není již potřeba tolik pracovat s původními přepsanými rozhovory, ale spíše s vlastními poznámkami a komentáři, právě toto je důvodem, kdy se hlavní osobou analýzy stává výzkumník, ten analyzuje a interpretuje samotná data. V dalších krocích analýzy se do centra zájmu opět dostane i respondent, když vstoupí do popředí dvojitá hermeneutika. Cílem této fáze je přetransformovat jednotlivé poznámky do několika témat, která zachytí vnímání respondenta. Názvy témat by měly být na vyšší úrovni, než původní poznámky, měla by však být stále konkrétní a zakotvená v textu, aby se k nim části textu daly přiřadit. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Názvy témat jsem si, stejně jako původní komentáře a poznámky, zapisovala na papír, v mnohém se právě o původní zápisy opíraly, jen byly stručnější a mírně zobecněné.

4. Hledání souvislostí napříč tématy

Jak již vyplývá z názvu této fáze, je potřebné najít vzájemné propojení mezi jednotlivými tématy. Není potřebné využít všechna témata, a to například z důvodu, že se nevztahují k výzkumné otázce. Některá témata se stanou nadřazenými nad ostatními, některá se zase propojí v jedno větší téma. Právě

nadřazeným tématům dáváme jméno, vždy by se však mělo vztahovat k primárnímu textu. Nadřazená témata se určují jak podle jejich častého výskytu v rozhovorech, tak i podle jejich bohatosti vysvětlit danou zkušenost. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Jak jsem již výše naznačila, i tato část pokračovala zápisem na papír, kde jsem mezi svými poznámkami hledala souvislosti. Nejprve jsem se snažila si témata sjednotit, ale vše za předpokladu, že stále budu mít k dispozici citace v původních textech. Některá témata se opakovala ve více částech rozhovoru, některá byla potřeba sjednotit s tématy podobnými.

5. Analýza dalších případů

Nyní se v analýze výzkumník dostane do bodu, kdy kroky „čtení a opakované čtení“, „počáteční poznámky a komentáře“, „rozvíjení vznikajících témat“ a „hledání souvislostí napříč tématy“ bude opakovat u každého analyzovaného textu. Tento postup je především proto, že lze lépe proniknout do daného rozhovoru a pochopit tak sdělené informace od respondenta. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Dle popsaného postupu výše jsem postupovala i já, jakmile jsem ukončila analýzu prvního rozhovoru, přistoupila jsem k dalšímu. Mezi prvními třemi rozhovory jsem měla dle svého názoru příliš velkou pauzu, což zpětně nehodnotím pozitivně vzhledem k tomu, že jsem analýzu stále tvořila jako „poprvé“.

6. Hledání vzorců napříč případy

Hlavní otázkou v tomto kroku analýzy je „Jaká je mezi zkušenostmi respondentů souvislost?“, dále také vyvstává otázka typu „Jaká témata z jednoho případu osvětlují případ jiný?“. Při této příležitosti je v některých

případech nutné témata revidovat, ale i přejmenovat. Základem v IPA je samotná interpretace, z jejího pohledu je věrohodná taková interpretace, která je založena na výrazech samotného respondenta a je doložena přímými citacemi. Je možné, že některé z témat vyvstane jako zásadní pro všechny provedené interview. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol. 2013)

Osobně jsem se snažila najít taková témata, která byla nejvíce respondenty zmiňována, ale taktéž působila výrazně a jasně, našla jsem však i jedinečnosti jednotlivých rozhovorů. Tyto témata budou blíže představena v rámci kapitoly výsledky výzkumu.

2.6 Etické aspekty výzkumu

Než začne samotné uskutečnění jakéhokoliv výzkumu, je důležité brát ohled i na jeho etickou stránku. Při svém výzkumu jsem se nejvíce zaměřila na anonymitu a důvěrnost v rámci výzkumu. Již výše popisuji, že jsem se snažila respondenty ujistit o anonymitě dat, tento krok jsem zopakovala i před samotným rozhovorem. Nikde v mé práci nebudou uvedena pravá jména dotčených osob, stejně tak neuvádím ani města, ve kterých výzkum probíhal. Sděleny nejsou ani týmy, ve kterých basketbalisté působili. Vše by mohlo vést k jejich identifikaci.

Miovský (2006), který se etikou výzkumu ve své publikaci *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu* také zabývá, klade důraz na informovaný souhlas účastníků výzkumu, kdy jej není možné jakýmkoliv způsobem obcházet. V informovaném souhlase musí být jasně dáno, že účastníci výzkumu jasně rozumí jak základní povaze výzkumu, tak i jeho důsledkům. Účast na výzkumu musí být dobrovolná a účastníci musí dostat možnost kdykoliv z výzkumu odstoupit. Účastníci výzkumu byli předem o všech náležitostech jasně informováni a informovaný souhlas mi udělili.

Všichni respondenti byli seznámeni i se skutečností, že se jedná o výzkum pro účely diplomové práce, která bude zveřejněna. Někteří z respondentů projevili zájem o výsledky výzkumu, ráda jim poskytnu práci po obhajobě k nahlédnutí.

Vzhledem k povaze a cíli mé práce jsem se zabývala i otázkou důvěrnosti v rámci výzkumu, a to především té emoční. Diplomová práce je zaměřena na vnímání a pocity samotných respondentů, tudíž jsem se snažila i předem na podstatu a typ otázek respondenty připravit.

3 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

V rámci této kapitoly a v dílčích podkapitolách budou popsány výsledky mé analýzy. Ty jsem získala v průběhu interpretativní fenomenologické analýzy. Při analýze jsem vycházela z mnoha stran surových dat s pěti účastníky výzkumu – ukázka rozhovoru je přílohou č. 1 této diplomové práce. Vystalo mi nakonec deset hlavních témat, která budou níže rozebrána. Jména mých respondentů byla anonymizována a přidělila jsem jim pseudonym, ten byl tvořen dle abecedy mužských jmen. Dále, aby nebylo možno respondenty identifikovat, byly i další informace o nich nahrazeny písmeny XXX, například města nebo týmy, ve kterých participanti hráli. Mým záměrem ve výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem účastníci rozhovoru vnímají svou současnou kariéru po ukončení kariéry profesionálního basketbalisty. Hlavní témata neboli fenomény byla pojmenována podle klíčových témat jednotlivých rozhovorů.

3.1 Proces analýzy – tvorba vynořujících se témat

Hlavním a možná i nejsložitějším krokem analýzy IPA je převedení velkého množství surových dat získanými rozhovory na hlavní témata. Mým úkolem bylo uspořádat data a vytvořit z nich výstižná témata a následně je interpretovat. Proto, aby mohla vzniknout vynořující se témata, jsem využila svých prvotních poznámek a komentářů k provedeným rozhovorům, které jsem si průběžně zapisovala při pročítání a poslechu samotných interview. Prvotně jsem si témata psala na okraj papíru k rozhovorům, následně jsem si vše zhodnotila na samostatný papír. Ráda bych v tabulce níže představila, jak proces jednotlivých vynořujících se témat probíhal.

Tab. 3.1 Vynořující se témata

Poznámky z rozhovorů	Vynořující se témata
<i>Snažím se být stejný člověk, jako jsem byl basketář.</i>	Stále jsem to já
<i>Nedokážu si představit, že by mě něco bavilo víc.</i>	Profesní spokojenost
<i>Zjistil jsem, že nikdy bych nechtěl být zaměstnaný.</i>	Důležitost pracovního prostředí
<i>Dělám práci, která mě stoprocentně baví, neměnil bych.</i>	Neměnil bych
<i>Neustále si doplňuji vzdělání. Zajímám se o mentální koučink.</i>	Touha po vzdělání/posunu
<i>Měl jsem pochyby, jestli to zvládnu.</i>	Co bude dál?!
<i>Po tréninku jsme dělali "klukoviny" a najednou jsem dospěl.</i>	Dospěl jsem
<i>Jsem rád, že můžu předat své zkušenosti mládeži.</i>	Předávám zkušenosti
<i>Dříve jsem na sebe kladl velký nároky, teď si profesně takový velký nároky na sebe nekladu.</i>	Nároky na sebe sama
<i>Nemusím se omezovat v jídle.</i>	Fyzické proměny těla

Zdroj: Vlastní zpracování

3.2 Interpretace hlavních témat

Data získaná analýzou IPA je možno interpretovat dvěma způsoby, a to z perspektivy jednotlivých případů nebo z perspektivy témat. (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013) Aby došlo k zachování celistvosti zkoumaného fenoménu, je vhodné využít oba tyto způsoby. Mým nadřazeným způsobem

interpretace výsledků bude prezentace konečných témat, avšak čtenář této práce nebude ochuzen ani o vyprávění jednotlivých respondentů, kteří představili svůj příběh v rozhovorech. V těch bylo odhaleno vnímání a zkušenosti účastníků výzkumu. Reálným výsledkem interpretativní fenomenologické analýzy jsou však myšlenky výzkumníka, co si o daném tématu myslí samotní respondenti.

3.2.1 Stále jsem to já

První téma bylo pojmenováno „Stále jsem to já“, a to z důvodu, že z rozhovorů s účastníky vyplynulo, že vlastnosti, kterými vynikali v basketbalu, si přenesli i do svého momentálního života, a to jak osobního, tak i pracovního.

Z rozhovoru s Brunem vyplynulo, že on osobně byl se svou basketbalovou náturou velice spokojený a vlastnosti, které jej v basketbale vystihovali, si přenesl i do momentálního profesního působení, tedy do funkce sportovního manažera mládežnické sekce. Brunovi se líbil směr, kdy nebyl příliš vidět a jeho přínos týmu byl především v „černé práci“ a práci v šatně. Bruno o tomto tématu v rozhovoru mluvil velice dalekosáhle, několikrát zopakoval, že chtěl být přínosem pro tým a tuto vlastnost praktikuje i dále, což značí, že je velice nesobecký a vhodný typ do kolektivu.

„Snažím se být stejný, protože tak, jak jsem byl nastavený v basketu, tak jsem byl sám se sebou spokojený. Nepotřebuju jako v basketu být vidět, tak jak jsem neměl potřebu být někde ve statistikách, tak teď v manažerské pozici stejně tak nepotřebuju někde sám sebe prezentovat. Myslím si, že člověk jsem pořád stejný a ty vlastnosti, co v té nové pozici mám, se s tím shodují.“

I Albert sám sebe popisoval jako stále stejného člověka. Z výčtu vlastností,

kteřé uvedl, bylo jasné, že se jedná o ceněné vlastnosti sportovce.

„Asi bych se popsal pořád stejně, pořád jsem cílevědoměj, pracovitej, pořád se snažím dávat ze sebe všechno. Asi nějaké základní lidské a morální vlastnosti mi zůstaly.“

Zároveň oba dva poukázali na to, že se člověk postupem času mění a snaží se posouvat a vyvíjet.

„Samozřejmě člověk se snaží zlepšovat, ale byl to ten směr, který se mně líbil.“

„ ..ono jako jasné, každý se trošku změní, každý se vyvíjí, nicméně taková nějaká nátura už asi zůstává.“

Cecil dokonce uvedl, že to byl basketbal, který z něj udělal člověka, kterým je v dnešní době. Zároveň zhodnotil, že vlastnosti a dovednosti, které má a využil je v rámci své sportovní kariéry, mu pomáhají i v osobním životě. Cecil pracuje mimo sportovní oblast, je zaměstnancem ve společnosti, mohlo by se tak zdát, že jeho schopnosti a osobnostní charakteristiky zůstanou nevyužity, ale dle jeho slov je opak pravdou.

„Basketbalová kariéra měla na mě osobně velký vliv, díky sportu jsem takový, jaký jsem. Myslím si, že jsem pilný, vytrvalý, jen tak něco nevzdám, nic mi nepřijde nemožné, umím se chovat v kolektivu i komunikovat s lidmi. A také vycházet s lidmi, protože spoluhráčů jsem měl za ty roky spoustu a pořád jsou to lidi a každý je nějaký. Myslím, že basket mi dost pomohl v tom, kým jsem, formoval mě, jsem odolný člověk, nenechám se vyprovokovat, zvládám emoce, ale i stres. Podle mě jsou to důležité vlastnosti i do normálního života nebo jiného zaměstnání.“

Právě vlastnosti, které Cecil pojmenoval, jsou ceněné u zaměstnavatelů ve všech pracovních odvětvích. Cecil si díky zaměstnání o to více toho, co se ve sportu naučil, váží.

„Vlastnosti a dovednosti, co mě naučil basket nebo celkově sport, jsem v začátcích uplatňoval možná i nejvíc. Bylo to pro mě těžké, nikdy jsem nebyl zaměstnaný, nebyl jsem na něco takového zvyklý, pevnou pracovní dobu, ale ani třeba kancelář, díky basketu jsem to vlastně nevzdal.“

Naopak Bruno vidí i rysy, které nenabyl sportem, ale myslí si, že taková je už jeho vrozená povaha, nepřikládá tak jenom zásluhy basketbalu, ale spíše i základům naučeným v rodině.

„Pomohla mi určitě ta vytrvalost, i teď v té práci mi prostě nedělá problém vstávat v pět ráno, a jít makat. Jako asi to je vybudovaný tým hraním toho basketu, ale myslím si, že jsem to měl i před tím, že jsem prostě takovej zarputilej.“

3.2.2 Profesionální spokojenost

V rámci rozhovorů padala slova „spokojen“ či „naplněn“ velice často. Z toho lze usoudit, že účastníci výzkumu jsou se svou současnou profesní kariérou opravdu v souladu. Ve fázích rozhovorů, které byly zaměřeny na spokojenost s nynější kariérou, bylo vyzpozorováno, že účastníci o tom, co momentálně dělají, rádi hovoří.

Jedním z těchto případů je Bruno, slovo spokojený u něj padalo nejspíš nejčastěji. Bruno si byl svou prací velice jistý a věděl, že tato pozice je to, co chce i nadále dělat. Výhodu Bruno vidí i ve volném čase, který může věnovat dalším aktivitám.

„Můžu říct, že jak mám teď život nastavený, tak mě to naplňuje a jsem s ním spokojenej. Nemusím tomu věnovat celý čas, a to je ta věc, která mě jako baví, že se k tomu třeba můžu věnovat ještě i jiným věcem, to znamená, že bych si tuhle pozici chtěl ponechat, baví mě to, naplňuje.“

Na doplňující otázku v rozhovoru, zda je tedy v současné kariéře spokojenější, než když byl profesionálním basketbalistou, Bruno jednoznačně vyřkl „určitě jo.“ Ve stejném duchu na obdobnou otázku odpověděl i Denis, ten svůj postoj jasně prezentoval „*Jsem stoprocentně spokojený. Dělán práci, která mě baví a maximálně naplňuje.*“

Denis vyjádřil i svou prosbu do budoucna a doufá, že na pozici setrvá, záleží bude na majitelích basketbalového klubu, ve kterém nyní působí.

„V trenérství jsem se našel. Ani jsem nečekal, že mě to tak chytne. Doufám, že i vedení je se mnou spokojené a ještě nějaký pátek v klubu zůstanu.“

Z rozhovoru s Erikem vyloženě nevyplývalo jasné přesvědčení o momentální profesi. Může to být způsobeno i tím, že Erik nebyl tolik sdílný ohledně svých pocitů jako ostatní respondenti. Erik však zmínil, že se cítí novou prací naplněn, z jeho dalších slov již bylo zřejmé, že chce v této pozici pokračovat a zaznamenat další úspěchy v trenérské funkci.

„Naplňuje mě to dostatečně k tomu, abych pokračoval. Jsem spokojen, že mohu dále pracovat a ve zdraví si užívat nové příležitosti.“

I z rozhovoru s Albertem vyplývalo, že je na své pozici spokojený, dokonce se domnívá, že je to pro něj to pravé povolání. Velice zdůrazňoval, že všechno, co člověk k životu potřebuje je mít životní směr, který on našel.

„Celej život jsem tomu nevěřil. Říkal jsem si, že ještě něco bude, že ještě možná bude něco lepšího, většího, ale poslední čtyři měsíce jsem přesvědčenější o tom, že tohle bude můj život. Tento životní směr a ten životní nástřel už nezměním. Mám životní směr, životní cíl, to je asi jediné, co k životu člověk potřebuje. Mít tu cestu, ačkoliv já ji teď úplně nevidím, tak pořád po ní jdu a vím, že něco dělám, co je zároveň prospěšnějšího a zároveň to pomáhá mně osobně. Usínám spokojen.“

Poněkud odlišným případem, což je vzhledem k jeho současné práci pravděpodobné, je Cecil, který hodnotil současnou pozici tak, že je prozatím spokojený, ale rozhodně ne stoprocentně. Z rozhovoru s Cecilem jednoznačně vyšlo, že jeho momentální pozice není jeho konečnou a velice rád by se v budoucnosti posunul. Nelze však z jeho vyprávění hodnotit, že by byl nespokojený.

„Těžko se mi to porovnává, život teď je pro mě úplně jiný. Práce mě baví, jinak bych ji nejspíš nedělal, ale vyloženě naplnění tam necítím. Nyní pracuji v korporátu, ze sportovního prostředí jsem po ukončení profi kariéry utekl.“

Účastníci také zmiňovali, že v případě, že by se svým profesním životem spokojeni nebyli, práci by změnili. Mezi tento případ patřili respondenti Erik a Cecil.

„Naštěstí, kdybych nebyl spokojen, tak mě nikdo nenutí to dělat, a případně práci změnit.“

3.2.3 Důležitost pracovního prostředí

V souvislosti se sportovním prostředím můžeme hovořit o jeho specifičnosti, není to klasické prostředí, kde dominuje vztah zaměstnavatel – zaměstnanec, ale běžně jsou činovníci vedeni jako osoby samostatně výdělečně činné. Z rozhovorů vyplynulo, že prostředí jako takové respondentům vyhovuje a nechtěli jej opustit.

Denis byl již před ukončením kariéry jednoznačně nakloněný variantě zůstat v basketbalovém prostředí, i z toho důvodu pro něj nebylo složité adaptovat se na novou pozici. Denisovi určitě pomohli zkušenosti z basketbalu při rozhodování, jakým směrem by se chtěl po ukončení profesionální kariéry ubírat.

„Měl jsem jasno o tom, že chci zůstat v basketbalovém prostředí. Jsem nesmírně šťastný, že se to povedlo. Nemusel jsem totiž měnit prostředí. Díky tomu, že jsem zůstal u sportu, kterému se věnuju celý život, a taky v klubu, kde jsem v posledních letech hrál, pro mě bylo všechno mnohem snazší.“

I Erik přemýšlel podobným způsobem a cílem pro něj bylo již známé prostředí, což je vzhledem k nulovým pracovním zkušenostem respondentů pochopitelné. Sami účastníci výzkumu popisují, že žádné zkušenosti s prací nemají, celý život pro ně byl pouze basketbal a sport obecně. *„Věděl jsem, že jestli ještě něco budu dělat, bude to spojené s basketbalem a jsem rád, že se to povedlo a že je to trénování.“*

Konkrétně Bruno kvituje, že nemusí každý den plnit úkoly od nadřízeného, ale že si svou práci odvede ve chvíli, která mu vyhovuje, splnění cíle je však samozřejmostí.

„Ono je to tak, že jsem jako OSVČ, to znamená, že nejsem zaměstnanec klubu. Ale to je prostě v basketu normální, to mají takhle trenéři i hráči. A takhle to taky vnímám, že se necítím jako zaměstnanec klubu, ale jako někdo, kdo pracuje pro ten klub. Tohle je výhoda, že já tady nemusím splnit nějaký kvantum práce, ale musím zařídit, aby ty věci a aktivity fungovaly, ale jestli si to udělám ten den za hodinu nebo za pět nebo za deset, už je na mě a tohle to mě přesně vyhovuje.“

Rovněž si účastníci myslí, že zaměstnanecký poměr není nic pro ně, a to i v případech, kdy jej nikdy nevyzkoušeli. Bruno zjistil, že mu tento typ trávení pracovního života natolik vyhovuje, že nikdy nechce být zaměstnancem.

„Stoprocentně, už jsem zjistil, že bych nikdy nechtěl být zaměstnanec, a to jsem si celej život myslel, že budu chtít. Chtěl bych si dělat sám podle sebe, strašně mi

vyhovuje, že si můžu ten čas sám řídit a dělat, co mě baví. Jsou věci jak ty manažerský v basketu, ale i jiné věci, kterým by se chtěl v budoucnu věnovat.“

Cecil nyní zaměstnancem je, ale přesto zjistil, že to není cesta, kterou by se dál chtěl vydávat. Velkým lákadlem pro sportovce obecně je vlastní podnikání, které jim dává určitou volnost, jakou zažívali v dobách svých profesionálních kariér, a zároveň také sebe prezentace, na kterou taktéž byli zvyklí. Cecilovi konkrétně nevyhovuje plnění úkolů a naplňování cílů ostatních, v basketbalovém prostředí toto vnímal jinak a byl více v souladu s úmysly týmu.

„Je to úplně jiná práce, víceméně v ničem nejsem volný, pořád je někdo nade mnou, pořád musím někoho poslouchat, plnit úkoly, metodiky, normy nebo směrnice. Samozřejmě i v basketu jsem tohle dělal, ale bylo to něco jiného. V basketu jsem možná více vnímal ty cíle klubu nebo týmu, než je tomu v práci a v práci tomu někdy nerozumím nebo s nimi nesouhlasím. V basketu jsem byl členem jednoho týmu, kde bylo pár lidí a každý mohl ovlivnit děj, kolektiv nebo celý klub, zatímco v korporátu nebo v nějaké firmě jste jen jehla v kupce sena a vlastně nic moc neovlivníte, pokud nejste na jó vysoké pozici. Láká mě to podnikání a práce sém na svém, tam si myslím, že bych se našel víc a bavilo by mě to víc než současné zaměstnání nebo basket. Mým snem je vlastní podnikání. To jsem poznal v práci, že to vlastně není úplně pro mě, v tomto mi ten basket chybí, že jsem byl víc nezávislý, nebyla to ta klasická práce od do.“

Vlastnímu podnikání by se nebránil ani Bruno či Erik. Oba by chtěli využít vlastnosti dovednosti získané vedením týmu či rovnou na manažerské pozici.

„Budu chtít řešit vlastní podnikání, nějaký vlastní projekt, tak tam v podstatě budu taky manažer, už mě tak nikdo nebude nazývat, ale budu pořád dělat ty samy věci.“

„Nevadí mi makat, takže bych rád makal na něčem svém a pokud by to bylo v oblasti sportu, ani to by mi nevadilo, stále k němu mám blízko, byl to vlastně můj celý život.“

3.2.4 Neměnil bych

Albert si uvědomuje, že hodnotit něco zpětně není tak složité, nicméně si za svým rozhodnutím ukončit kariéru stojí. Albert skončil s profesionálním basketbalem již v 19 letech, tedy ve velmi brzkém věku. Za důvody konce považoval naplnění svých herních cílů a s tím spojenou malou motivaci do budoucna, taktéž využil rozvíjející se situace ohledně nové mládežnické složky a plynule přešel na novou pozici.

„Co se týče té manažerské funkce, tam bych nikdy nic neměnil. Ale říkám, já jsem za svou basketbalovou kariéru vděčnej a všechno, co jsem od toho chtěl, tak to mám. Tak ono je vždycky jednoduchý jakoby teďka zpětně soudit, co jsem tenkrát mohl udělat. Určitě bych všechno udělal rychleji.“

Bruno se rázně vyslovil, že vše, co se v minulosti s jeho kariérou stalo, bylo správné a „neměnil by nic“. Je si plně vědom momentů a rozhodnutí, které se v jeho kariéře mohou zdát jako špatná, období, na které rád nevzpomíná, ale nakonec vše hodnotí pozitivně. I tato nešťastná rozhodnutí jej dostala do pozice, na které je nyní. Z Bruna v průběhu rozhovoru vyzařovalo, jak se cítí touto profesní kariérou naplněn.

„Všechno, co se stalo, směřovalo k tomu, co je teď. Jsem spokojenej, takže proto bych nic neměnil. Ale samozřejmě tam byly momenty, který bych třeba hodnotil samostatně jako špatný, ale v celkovém obrazu, to prostě bylo jako fajn, že to takhle dopadlo. A když se zpětně na tu kariéru podívám, tak bych nic neměnil, celej život mě ten basket naplňoval, bavil a ve chvíli, kdy jsem začínal pociťovat třeba nějakou

menší chuť, tak přišla ta nabídka na změnu té pozice a takže to všechno bylo načasované tak, jak to mělo být, takže fakt bych nic neměnil. Jsem spokojenej, tak jak to bylo, tak to asi tak mělo být, já jsem s tím v pohodě a nemám s tím žádný vnitřní rozpor, že bych s tím nějak bojoval.“

Ostatní tři respondenti měli podobný osud, všichni končili kariéru v pozdějším věku a jedním z důvodů bylo i zdraví a myšlenky na to, že basketbal nebudou hrát věčně. Ani jeden z trojice nenechal situaci dojít tak daleko, že by rozhodnutí o konci udělal někdo za ně, bylo to plně jejich dlouho promyšlené rozhodnutí. Nejednalo se o ukončení kariéry ze dne na den, ale předcházela tomu spousta myšlenek. Erik s Denisem pocítili nad ukončením své kariéry lítost, nicméně nyní se svou prací cítí naplněni a rozhodně se ze svého rozhodnutí nermoutí.

„Nelituji toho, rozhodl jsem se vlastně sám, i když mě k tomu okolnosti už trošku nutili, zdraví, příjem, nějak jsem vycítil, že je to ta správná doba na konec a jsem rád, že jsem to udělal.“

„Pořád si myslím, že to bylo dobré rozhodnutí, za kterým si stojím, i když se mi občas po kariéře stýská.“

„Své rozhodnutí ani nic jiného bych neměnil. Dlouho jsem nad ním přemýšlel a jak jsem řekl – čím dál častěji mě trápila zranění. Nechtěl jsem čekat, až mi bude kýmkoliv naznačeno, že už je čas skončit. Chtěl jsem odejít ve chvíli, kdy ještě můžu podávat výkony, na které jsem zvyklý. Nikdo z nás nedokáže zastavit čas a dřív nebo později to potká každého sportovce. Líto mi to samozřejmě svým způsobem bylo, ale člověk to musí brát tak, jak to je. Nyní jsem vděčný a spokojený s tím, jak to je.“

3.2.5 Touha po vzdělání/posunu

Pro sportovce je přirozené neustále se posouvat na vyšší a vyšší úroveň, neustále překračovat své hranice. Pro profesionální sportovce to platí dvojnásob. Respondenti, kteří jsou nyní již bývalými profesionály, tyto teorie potvrdili. U každého z nich proběhla zmínka, že nechtějí zůstat stát na místě. V rozhovorech bylo vysloveno, že vzdělání a osvojování nových dovedností bude probíhat u účastníků i do budoucna.

Bruno se neustále na své nové pozici učí dalším dovednostem, přiznal, že některé činnosti mu trvají mnohem déle a mnohdy vnímá, že si s některými nastalými situacemi neví rady, což je na nové pozici, se kterou dříve neměl zkušenosti, poměrně pochopitelné. Bruno, stejně jako ostatní, bojuje především s časem, za jistou formu vzdělání však požaduje i řešení každodenních činností spojených s řízením mládežnické složky klubu. Bruno je jediným účastníkem výzkumu, který v momentě jeho průběhu, studuje vysokou školu. Bruno sám sebe vidí i na jiném místě, než jen na basketbalové hale, jeho snem je vlastní podnikání, o kterém již přemýšlí a chystá postupné kroky do budoucna.

„Chci se samozřejmě rozvíjet dál, například komunikace s lidmi, mluvenený projev a takovýchle věci, to jsou prostě všechno věci, který bych se chtěl zlepšit a pomůže mi to stoprocentně jak v těch manažerských věcech v basketu, tak i v těch ostatních věcech. Tím, že mám teď ten basket, do toho studuju doktorské stadium, máme malou holčičku doma, tak nemám úplně prostor na to se každý den sám vzdělávat intenzivně, ale i to samotný, co teď dělám, je teď pro mě ta forma vzdělání, protože každý den dělám věci, který jsem nikdy nedělal, každý den se něco nového naučím. Ale určitě i dál bych se chtěl posouvat a ničemu se nebráním.“

Velice podobně sám sebe a svou budoucnost vnímá Albert. Ten již v průběhu

své současné kariéry stihl vysokou školu vystudovat a je z něj inženýr, dále uvažuje o studiu MBA programu (tj. Master of Business Administration) který stále z důvodu časové vytíženosti odkládá. Albert je toho názoru, že člověk, který se nevzdělává, nemůže být dobrý v tom, co dělá, proto se na sobě snaží pracovat. I Albert působil jako samouk, barvitě popisoval metodu pokus-omyl, kterou při řešení situací využíval.

„Já mám samozřejmě chuť vzdělávat se ve všech těch procesech, který dělám. Poslední dobou je to těžký, snažím se dokopat k něčemu, ale toho času fakt není moc nebo možná myšlenky na to nejsou. Ve všech ohledech se plánuju ještě rozvíjet. Doufám, že se mi do budoucna podaří udělat i MBA.“

Albert s Brunem, kteří působí v oblasti mládežnického basketbalu, si posteskli, že v souvislosti se vzděláním v této oblasti jim chybí vzory, mentoři či kouči na obdobných pozicích v jejich okolí, od kterých by bylo možné načerpat zkušenosti a cenné rady.

Respondent Denis se zaměřuje především na rozvoj dovedností spojených s výkonem jeho činnosti. Zodpovědným přístupem se snaží rozvíjet i v oblasti psychologie směrem ke svým mladším svěřencům. Denisovi pomohla jeho bývalá kariéra sportovce k objevení stránek, na kterých je potřeba zapracovat a ve kterých vidí zásadní vliv na výkon basketbalisty.

„Neustále si doplňuju vzdělání a mým cílem je nejvyšší trenérská licence. Kromě toho se zajímám o mentální koučink a sportovní psychologii obecně. Díky vlastní herní praxi vím, že právě hlava dělá minimálně půlku výkonu. Člověk může být fyzicky v nejlepší formě, ale když se psychicky necítí dobře, nikdy nedosáhne svého maxima.“

Denis dokázal konkrétně pojmenovat i svůj cíl a sen do budoucna, rád by vyzkoušel zahraniční soutěž, ale je si vědom, že tento cíl není jednoduchý

a je třeba na něm tvrdě pracovat a posouvat své trenérské hranice.

„Stejně jako v roli hráče na sobě pracuju, neustále se snažím posouvat kupředu. Jednou bych si rád vyzkoušel angažmá v zahraničí, které mi během hráčské kariéry nevyšlo, ale to je ještě daleko. Nejdřív musím ukázat, co umím, v domácím prostředí.“

I Cecil je velice otevřený novým výzvám a osobnímu rozvoji. Do budoucna jej to nejvíce táhne do světa podnikání. Z Cecila je jasně cítit, že si za svými cíli jde.

„Do budoucna bych se chtěl dále vzdělávat a posouvat dál. Mým snem je vlastní podnikání. To jsem poznal v práci, že to vlastně není úplně pro mě, v tomto mi ten basket chybí, že jsem byl víc nezávislý, nebyla to ta klasická práce od do. Nevadí mi makat, takže bych rád makal na něčem svém a pokud by to bylo v oblasti sportu, ani to by mi nevadilo, stále k němu mám blízko, byl to vlastně můj celý život, až na poslední dva roky.“

Jediným, kdo profesní posun momentálně neřeší a je spokojený na své pozici trenéra mládeže, je Erik. Ten se v životě řídí heslem „co se má stát, se stane“.

„Vždy jsem si v životě říkal, že počkám, kam mě život zavede, takže uvidíme...“

3.2.6 Co bude dál?!

Sportovní kariéra je odlišná od jiných profesí v tom, že ji nelze vykonávat do vysokého věku, sportovní důchod nastává mnohem dříve, než u ostatních pracovních pozic. Pro každého sportovce je období konce kariéry složité, i když se může jednat pouze o přerod kariéry na jiný výkonnostní stupeň. Každý vrcholový sportovec si je vědom, že jeho kariéra je časově omezená, nicméně si hráči dlouhou dobu nechtějí tuto možnost připustit a do doby, než je nutí okolnosti a přicházejí první impulzy, konec kariéry neřeší.

Účastníci výzkumu měli štěstí, že i po změně kariéry je jejich život naplněn a jsou ve svých profesích spokojeni.

Denis připustil, že se období po ukončení kariéry hráče obával. Obavy však nebyly naplněny, když z důvodu působení v trenérské funkci téměř nezměnil svůj život a prostředí.

„Přiznám se, že jsem se života po skončení hráčské kariéry hodně bál. Často jsem přemýšlel nad tím, jaké to asi bude vstávat s myšlenkou, že už mě nečeká žádný trénink nebo zápas. Že už nebudu bojovat o vítězství. Na jednu stranu jsem se těšil, že budu mít víc času na manželku a děti, na druhou stranu mě představa toho prázdná děsila. I proto jsem začal velmi brzy uvažovat o tom, čemu se budu dál věnovat a díky trenérství se můj režim prakticky nezměnil.“

Obavy či zvláštní počáteční pocity byly odpozorovány i u respondentů Cecilia a Erika. Erik si však následně uvědomil, že i přes prvotní problémy, neznalost a těžké začátky, byly tyto pocity bezpředmětné. *„Samozřejmě jsem se v tom prostředí pohyboval celý život, takže jsem trochu věděl, co mě čeká, ale musím přiznat, že toho na začátku bylo na mě hodně, do nocí jsem přemýšlel o tom, jak budou tréninky vypadat a jestli se všechno povede.“*

V případě Cecilia, který působí mimo sportovní prostředí, se s těžkými začátky předpokládalo. Cecil však působil velice přesvědčivě, že jsi byl jistý, že míří správným směrem, a to i ve chvíli, kdy nikdy zkušenosti s jinou prací, než profi basketbalisty neměl.

„Pamatuji si, jak jsem to oznamoval manažerovi klubu, že tedy budu končit, i když to všichni tušili, byl to zvláštní pocit, říkal jsem si, jestli jsem udělal dobře, že vůbec nevím, do čeho jdu, ale zpětně toho rozhodně nelituju. Měl jsem trošku pochyby, jestli to všechno zvládnou, ale rychle to vymizelo. Tím, že jsem celý život neměl

zkušenosti s ničím jiným než basketem, tak tam ty pochyby logicky přišly, ale jinak jsem si stál za svým rozhodnutím a těšil jsem se na něco nového.“

Albert s Brunem na tom, co do počátečních pocitů a prvotních vnímání kariéry, nebyli jinak. Bruno si nedokázal nejprve představit, že by ve 26 letech mohl kariéru ukončit a věnovat se manažerské funkci v klubu, zpětně však tento krok vnímá pozitivně, protože žije spokojenější a šťastnější život a díky změně a současné pozici se mu otevírají nové výzvy a nové dveře. Albert se již při rozhodování a následně i po změně pozice necítil komfortně, dokonce hovořil o „*divném pocitu*“. Nacházel se v bodě, že je pro něj důležité se posunout a najít v životě něco, co jej bude dál naplňovat.

3.2.7 Dospěl jsem

Dalším fenoménem, který účastníci výzkumu zmiňovali, je jejich osobní vývoj ve vztahu k rychlému dospívání. Bruno po ukončení své sportovní profesní etapy sám zjistil, že jeho bývalý život byl strašně omezený, co se do fungování v něm týče. Nedával mu již žádný větší smysl chodit jen na tréninky a do posilovny. Když se dostavil na trénink svých bývalých spoluhráčů, pociťoval tam, že jednou stejně pro ně tato kapitola života skončí. Oči mu otevřelo odejít ze své sociální bubliny a poznat nové věci, které jako profesionální basketbalista neřešil. Bruno si byl vědom, jak jednoduchý a velice organizovaný život dříve prožíval a co všechno byla potřeba po vystoupení z této profese změnit.

„Co mi má momentální kariéra vzala, tak to byla taková ta pohoda, předtím jsem fakt věděl, že mám v 9 trénink do 11, pak mám pět hodin čas, tak jsme po tréninku zašli s klukama na oběd, hráli jsme v šatně šipky a dělali jsme takovýhle blbosti, takový klukovský, a teď najednou jsem tak nějak jako víc dospěl. Bylo mi 26, ale najednou jsem fakt jako dospěl. Najednou se musí člověk rozmýšlet, co bude dělat, kdy to bude

dělat, že vlastně, když jde na hodinu někde po obědě si sednout, tak mu ta hodina potom bude někde chybět, takže tohle je to, co mi to vzalo, ale nevnímám to jako něco negativního.“

Velice obdobně vnímá své zkušenosti i Cecil, který si taktéž připomíná zlom v kariéře, kdy je potřeba se o sebe postarat sám a tvořit si případně denní časový plán.

„Otevřelo mi to spousty nových dveří, řekl bych, že jsem i dospěl, i když jsem končil po třicítce, tak pořád ten den toho sportovce je přesně nalajnovanej, starají se o vás jak o dítě, říkají vám, kde máte v kolik hodin být, co budete jíst, jak se máte hýbat, kam máte jít, a pak najednou tohle musíte zvládnout sám, nemáte ten program, nikoho už sám moc nezajímáte.“

I Erik zmiňoval, že se nyní cítí zkušenější a dospělejší, důvod připisuje práci s mládeží, která jej donutila být více zodpovědným.

„Současná kariéra mi dala dospělost, určitě jsem při práci s mládeží mnohem více dospěl, cítím určitou zodpovědnost a pochopil jsem, že to někdy trenéři neměli jednoduché.“

Zatímco ostatní účastníci si vyspělejší život pochvalovali a nepovažovali jej za negativní, Albert byl odlišným případem. Nikoliv však, že by nechtěl dospět, upozorňoval však další generace, které teď formuje, na příliš brzké dospívání. Albert tak čerpá z vlastní zkušenosti, kdy jeho profesionální kariéra trvala krátce, a to v adolescentním věku a měl tak všechny fáze života velice posunuty kupředu, prakticky tak přišel o své dětství.

„Když se někdo se mnou baví o tom, že chce být předčasně až moc dospělej, až moc na nějaké úrovni, tak mu vždycky oponuju, že není kam spěchat a že by měl být

člověk hlavně šťastný v tom stadiu, ve kterém se zrovna nachází, a vidět nějakou tu cestu, kterou mu to do budoucna přinese.“

3.2.8 Předávám zkušenosti

Naplnění v současných kariérách respondentů plyne i z důvodu jejich přesvědčení, že chtějí předávat své nabyté zkušenosti dál, mladším generacím, na které mají v jejich dospívání značný vliv. Erik si byl po ukončení kariéry sportovce jistý, že chce své znalosti z minulé praxe předávat mladším, a zároveň tak vrátit prostředí, ve kterém sám působil, „svůj dluh“.

„Věděl jsem, že jestli ještě něco budu dělat, bude to spojené s basketbalem a jsem rád, že je to zrovna trénování, že můžu své zkušenosti předat mladé generaci. Vrcholový sportovec si je vědom, že je jeho kariéra omezená, proto beru jako štěstí v životě, že mohu pokračovat a předávat zkušenosti ve sportovním odvětví, které mi tolik dalo.“

I Denisova současná kariéra je závislá na fungování s týmem a dospívající generací. Sám uvažoval nad jinou pozicí, pozicí sportovního manažera. Kriticky si však zhodnotil, že práce kouče jej bude naplňovat více z důvodu atmosféry zápasů a ovlivňování dění přímo na hřišti.

„Dřív jsem přemýšlel o roli sportovního manažera. Ten ale přece jen nemá k týmu tak blízko. Oslovuje nové hráče, jezdí po zápasech. Ale není s týmem. Nezažívá tu specifickou atmosféru. To by mi obrovsky chybělo. Jsem rád, že můžu pořád bojovat o vítězství. Jsem hodně soutěživý a tohle by mi v jiném oboru scházelo. I když v současné době stojím už jen na trenérské lavičce. I z té ale ovlivňuju dění na hřišti. Předávám klukům zkušenosti, radím jim, jsem s nimi. To mě naplňuje.“

Příběh Alberta v této oblasti je specifický. Albert předávání zkušeností, a nejenom těch, mladší generaci vnímá velmi osobně. Z rozhovoru se dalo vypožorovat, že toto je téma, o kterém má co říci, a zároveň je pro něj stále

čerstvé. Sám uznává, že si předáváním zkušenosti a znalostí, které má, snaží kompenzovat to, že jemu samotnému se nic takového nedělo, o to více si uvědomuje, jak důležité to pro mladé basketbalisty může být. Albert vyzoroval, že on může být jedním z těch, kteří budou mít co předat, to se také stalo jedním z důvodů, proč se začal věnovat mládeži.

„Já jsem v basketbalu žil celý život, bavilo mě to, tak nějak jsem tušil právě, že možná i mám co předat a mám co říct a můžu pomoci. Jeden člověk nezmění svět, takže já se snažím aspoň pomáhat jednotlivcům. Možná si kompenzuji a snažím se pomoci tam, kde mně pomoc dána nebyla, ačkoliv jsem ji potřeboval. A věřím, že když se jim dá správný směr a správné podmínky, správná životní filozofie, tak že třeba nakonec udělají některé rozhodnutí jinak, než by udělali, a to myslím i do života obecně, nejen toho sportovního.“

Albert ukazuje realitu prostředí basketbalu, když popisuje, že každý člověk potřebuje čas od času pomoci a že sportovní prostředí není jednoduché zvládat, což si dříve vůbec neuvědomoval.

„Sportovec musí vnímat spoustu vlivů, nedaří se mu mnohokrát, potřebuje pomocnou ruku, místo toho se o něho akorát otočí všichni zády, potom jsou tam další věci, jako problémy ve škole atd., takže to jsou všechno věci, který já s těma lidma nějakým způsobem řeším. Snažím se jim pomoci a věřím, že oni potom následně budou silnější, než jsem byl já. Pomoci jim, aby to stále dokázali mentálně a psychicky zvládat, protože ono to prostředí v tom basketbalu je opravdu náročné, za hodně málo peněz a sebere vám de facto úplně všechnen čas, tím pádem to není úplně jednoduchý mentálně zvládat. Tenkrát jsem to dělal jenom pro svoje ego, a proto, abych si naplnil osobní cíl, teďka si naplňuji osobní cíle, a zároveň pomáhám ostatním si je naplňovat taky, což je vždycky silnější.“

3.2.9 Nároky na sebe sama

U profesionálních sportovců je přirozené, že se od nich budou očekávat výkony a splnění určitých stanovených kritérií, stejně tak tyto nároky na sebe samotné mají sami sportovci. Po ukončení vrcholové kariéry však tyto požadavky upadají. Bruno to přisuzuje tomu, že je na současné pozici kratší dobu, než byl jako hráč basketbalu, a s tím také souvisejícímu stresu. Nevylučuje však, že cíle a nároky na sebe sama do budoucna porostou, jak poroste jeho jistota na této pozici.

„Kladl jsem na sebe velký nároky a teď třeba takový profesní nároky, si myslím, na sebe nekladu, i když samozřejmě jsem víc ve stresu, a to je možná způsobeno tím, že teď se do té práce dostávám teprve a ještě nejsem asi schopný vyhodnotit nějaký reálný cíle třeba toho, kam bych se s tím klubem měl dostat, proto na sebe nekladu asi takový nároky. Když jsem byl ještě hráč, to prostředí jsem znal mnohem víc, teď se to všechno ještě učím na to, abych si takový velký cíle dávat mohl.“

Ve stejném duchu přemýšlel i Albert, který od sebe dříve požadoval vyšší požadavky, než nyní. Vnímá to tak, že po čase zjistil, že ta cesta je cíl a není na sebe tak tvrdý jako v počátcích kariéry.

„Byly to ty největší nároky, nejvyšší nároky, naopak teď, bych řekl, že mám na sebe čím dál tím menší nároky. V 18 letech, jestli jsem si přál, že budu vlastnit miliony věcí a že budu slavný a že budu mít všechno. Takže co se toho týče, tak jsem si uvědomil, že nic z toho vlastně nepotřebuju a naplňuje mě ta cesta, kterou jdu.“

Cecil se oproti předešlým dvěma respondentům liší, když jednoznačně potvrdil, že na sebe má nyní stejné požadavky jako tenkrát. Dokonce je utvrzen, že se jeho nároky ani do budoucna nezmění, protože tyto vlastnosti má zakořeněné již v sobě.

„Pořád chci být nejlepší a je jedno, co dělám nebo budu dělat. Tohle mám prostě v sobě a myslím, že to ve mně už i zůstane, sport to určitě jenom podpořil, ale myslím, že jsem takový byl už i předtím. Akorát své schopnosti a dovednosti ukazuji jinde a v jiné formě.“

3.2.10 Fyzické proměny těla

S profesionálním sportovcem se jednoznačně pojí fyzická kondice, která je jedním z nástrojů k dosažení stanoveného cíle a usnadňuje úspěšné vykonávání sportovních činností, basketbal není výjimkou. Je přirozené, že po ukončení profesionální sportovní kariéry dochází k jejímu úbytku a s tím i spojené proměny těla sportovce. Cecil výstižně toto období popsal a vzkázal by s úsměvem svému mladšímu já *„nepřestávej se hýbat nebo přibereš“*. Denis si na proměnu těla také postěžoval, dodal však taktéž ve vtipu, že se *„nemusí omezovat v jídle a hlídat si váhu“*.

Albert je na tom podobně, taktéž připustil, že od konce kariéry přibral na váze. Jeho pozice trenéra a organizačního pracovníka v mládežnickém klubu jej však v jisté kondici stále udržuje.

„Nová kariéra mi vzala určitě svaly, jsem vypasenější trošku, než jsem býval. Mám víc v hlavě a míň v nohách. Takže asi jsem obecně méně fyzicky přitažlivější. Asi na mě méně teď letí holky než v 18 letech na sportovce a vlastně jsem s tím počítal, že se to stane. Stále však něco dělám, ani zaměstnání trenéra nebo manažera není jen v kanceláři, tak nějakým způsobem v kondici jsem.“

Bruno se o kondici a pohybu taktéž zmínil, ale v jiném kontextu. Bruno zmínil, že stále hraje basketbal, ne však na nejvyšší profesionální úrovni. Přiznává, že by mu pohyb a pocit vítězství chyběl, tímto způsobem si alespoň udržuje kondici při sedavém zaměstnání.

„Já vlastně jsem sice skončil s profesionální hráčskou kariérou, ale hraju druhou nejvyšší soutěž v XXX, kdy už trénuju jako jenom večer a je to prostě v pohodě zvládnutelný s tou prací. Já si myslím, že asi kdybych nehrál v tom XXX, tak by mi hodně chybělo to, že bych neměl to, že by se nemohl nikde vyběhat. Sice to není tak jak v XXX, ale to druhá nejvyšší soutěž, takže to o hodně nižší level, ale chodí tam na zápasy 400 lidí, takže ono to člověka tak jako dobije, baví ho to, slaví vítězství. Kdybych tohle to neměl, tak si myslím, že mě tam jako negativního něco jako překvapí na tom, že najednou se nehejbu, ale jenom sedím prostě v kanclu.“

4 DISKUSE

V následující kapitole budou výsledky práce vztaženy k teoretickému kontextu a dalším provedeným výzkumům na téma profesní dráhy bývalých profesionálních sportovců, bude odpovězeno na výzkumné otázky a budou prezentovány i limity mého výzkumu.

4.1 Komparace výsledků výzkumu

Provedených výzkumů na téma profesní dráhy bývalých profesionálních sportovců není dle mého názoru mnoho, konkrétně výzkum se zaměřením na vnímání současné kariéry jsem nenašla jediný. Nejblíže je mému tématu Bokůvka a kolektiv, kteří ve výzkumu s názvem *A Life Story of a Professional Football Player at the End of His Career* provedli případové studie kariérních drah dvou bývalých fotbalových hráčů, jejich cílem však bylo představit faktory, které mohou ovlivnit proces přechodu od kariéry profesionálního sportovce a jeho životem po ní. Nicméně, ve studii jsem našla několik míst, kde se naše výzkumy proluly nebo kde mnou vybraní respondenti potvrdili závěry Bokůvky a kol. (2017). Jedním z těchto bodů bylo, že účastníci výzkumů dlouze nepřemýšleli o tom, co budou dělat po ukončení své profesionální kariéry, nakonec se potvrdila i teorie, kdy spousta bývalých sportovců zůstává v tomto odvětví a pracují nejčastěji na trenérských nebo manažerských pozicích, či ve sportovní oblasti podnikají, což velmi usnadňuje přechod mezi oběma typy profesí, viz. podkapitola *Důležitost pracovního prostředí* či *Předávám zkušenosti*. Dalším bodem, kde na výzkumy potkaly, je, že respondenti obou z nich přiznali, že do ukončení svých kariér žili v bublinách a až po konci kariéry viděli další možnosti, pojednává o tom podkapitola výsledků výzkumu *Dospěl jsem*. Výzkum od Bokůvky a kolektivu (2017) však měl jiný cíl, než má práce, proto dále proběhne komparace s teoretickým kontextem. Uvítala bych,

kdyby se tomuto tématu věnovalo více výzkumů, například i z jiných oblastí sportu, které by přinesly další zjištění a závěry v oblasti profesních drah sportovců.

Jak jsem již uvedla v teoretické části práce, životní dráhu lze dle Haškové a kol. (2014) zkoumat dvěma způsoby kvantitativním a kvalitativním, pro účely této diplomové práce byl zvolen typ kvalitativní, aby došlo k pochopení životního příběhu jednotlivých účastníků výzkumu, kteří měli za úkol popsat, jaký přikládají význam určitým momentům v kariéře, nikoliv klást důraz na skutečné události jejich života, a sledovat jejich posloupnost a časové rozestupy. Hašková a kol. (2014) se také zabírala tranzicemi, díky kterým člověk přebírá nový status a role, práva a povinnosti a nově formuje svou sociální identitu, což může zapříčinit změny v chování. Respondenti však tuto teorii vyvrátili, když tvrdili, že ke změně v jejich chování nedošlo, více je tato problematika popsána v podkapitole *Stále jsem to já*. V této kapitole účastníci popisovali, jak se jejich osobnost změnila, či spíše nezměnila po změně kariéry, Jansa (2018) tvrdí, že na charakteristice osobnosti se nepodílí jenom vnitřní rysy, ale i prostředí a výchova, což potvrzuje především Bruno a Cecil. Každý sportovec má potom svůj jedinečný charakter. Kadlčík (2008) zjistil, že je důležité, zda je ukončení kariéry dobrovolné. Pokud ano, tak potom je pro bývalé sportovce mnohem jednodušší se začlenit. Toto jednoznačně potvrzují účastníci výzkumu v podkapitole *Neměnil bych*. Někteří autoři se vyslovují, že ukončování kariéry je forma sociální smrti, když se většina sportovců snaží vyhnout řešení, co po ukončení kariéry budou dělat, tato slova Svobodové a Valkové (2017) nebyla potvrzena mými respondenty, kteří o konci svých kariér přemýšleli a po prvotních obavách byli s novou pozicí spokojeni, viz. podkapitola *Co bude dál?!*. Jednu kapitolu teoretické části věnuji i průběhu a ukončování sportovní kariéry, kde Kadlčík (2008) popisuje, že

sportovní kariéra je mnohem více posunuta do nižšího věku, a to jak její zahájení, tak i ukončení. Z toho důvodu profesionální sportovci téměř do ukončení své kariéry nezažili žádné jiné prostředí a s ním spojené zkušenosti, než to sportovní. To je důvodem mé kapitoly *Dospěl jsem*, kde respondenti popisují své zkušenosti s momentem po konci kariéry, kdy se jim otevřely oči a ukázaly nové obzory. Sakáčová (2010) apeluje na to, aby došlo k naplánování celého procesu sportovní kariéry, tedy i jejího ukončení, aby to negativně nemohlo ovlivnit sociální nebo psychologickou sféru života. Může dojít ke ztrátě seberealizace, což potvrzují v kapitole *Fyzické proměny těla*, ale také například nároků na sebe samého, což je taktéž popsáno v kapitole stejného názvu. U Bruna jsme se setkali taktéž s pojmem involuční sportovní kariéra, kterou vyčlenil Jansa (2018) a znamená odchod z vrcholového sportu a přechod na sport rekreační. V podkapitolách *Důležitost pracovního prostředí* a *Předávám zkušenosti* jsou naznačeny současné kariéry bývalých sportovců, kteří přiznali, že jejich cílem bylo zůstat v basketbalovém, případně sportovním prostředí, což velice usnadnilo jejich kariérní přesun. Z pěti vybraných respondentů dva působí na pozici trenéra a dva na pozici manažera, tyto pracovní pozice jsou popsány v teoretické části práce. Jediným odlišným případem byl Cecil, který nyní pracuje mimo sportovní prostředí. Musím podotknout, že jsem ráda i za jeho výpovědi, které přinesly nepatrně odlišný pohled na věc, nikoliv však natolik, že by to ohrozilo samotný výzkum.

4.2 Odpovědi na výzkumné otázky a výzkumné cíle

Jedním z posledních úkolů této diplomové práce bude zodpovězení výzkumných otázek, které jsem si stanovila, a zároveň zjistit, zda bylo dosaženo výzkumných cílů. Nejprve bych se zaměřila na stanovené výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka zněla následovně:

Jak vnímají bývalí profesionální basketbalisté svou další profesní kariéru po ukončení kariéry sportovce?

Domnívám se, že na výzkumnou otázku bylo adekvátně odpovězeno v rámci předcházející kapitoly, kde byly interpretovány výsledky výzkumu pěti respondentů.

Z výpovědí respondentů vyplynulo, že svoji současnou kariéru všichni vnímají velice pozitivně. Ani jeden z respondentů nesdělil, že by u něj převažovala nespokojenost či nenaplnění. Pojednávají o tom především podkapitoly *Profesní spokojenost* a *Neměnil bych*. U některých účastníků slova spokojen či naplněn padala několikrát, hovořili i o „pravém zaměstnání“. Například Bruno svoji současnou kariéru hodnotí následovně - *„Můžu říct, že jak mám teď život nastavený, tak mě to naplňuje a jsem s ním spokojenej. Nemusím tomu věnovat celej čas, a to ta věc, která mě jako baví, že se k tomu třeba můžu věnovat ještě i jiným věcem, to znamená, bych si tuhle pozici chtěl ponechat, baví mě to, naplňuje.“* Ve stejném duchu hovořil i Denis - *„Jsem stoprocentně spokojený. Dělán práci, která mě baví a maximálně naplňuje.“* nebo Erik *„Naplňuje mě to dostatečně k tomu, abych pokračoval. Jsem spokojen, že mohu dále pracovat a ve zdraví si užívat nové příležitosti“*. Nepříliš přesvědčivým byl pouze Cecil, který jako jediný z účastníků výzkumu nezůstal ve sportovním prostředí, a hovořil o tom, že současné zaměstnání jej baví, ale vyloženě nenaplňuje, do budoucna se chystá na vlastní podnikání, nebrání se ani návratu do sportovního prostředí, ale již jako podnikatel. Nynější kariéru zhodnotil následovně - *„Těžko se mi to porovnává, život teď je pro mě úplně jiný. Práce mě baví, jinak bych ji nejspíš nedělal, ale vyloženě naplnění tam necítím“*. Osobně mě překvapilo, že žádný z respondentů nezaujal vyloženě opačný názor, že kariéra profesionálního sportovce pro ně byla natolik přínosnější, že nyní

spokojeni nejsou.

Dále se pokusím zformulovat odpověď na první ze dvou vedlejších výzkumných otázek, kterou byla otázka následná:

Jak bývalé profesionální basketbalisty osobnostně změnil tento kariérní přechod?

Respondenti vypověděli, že stále sami sebe vnímají osobnostně stejně, jako když vnímali sami sebe v průběhu své hráčské kariéry, dopad na jejich současnou kariéru to má takovou, že se k ní stále snaží přistupovat stejně jako dříve. Příkladem může být Albert, který poukázal na své hlavní charakteristické vlastnosti, které využívá i na dnešní pozici - „*Asi bych se popsal pořád stejně, pořád jsem cílevědomej, pracovitej, pořád se snažím dávat ze sebe všechno. Asi nějaké základní lidské a morální vlastnosti mi zůstaly.*“ Přidanou hodnotu tomuto tématu dal Cecil, který dokonce říká, že basketbal z něj vytvořil toho člověka, kterým je dnes a věří, že jsou to vlastnosti, kterých si bude vážit jakýkoliv zaměstnavatel.

Důležité sdělení, které dává odpověď na tuto dílčí výzkumnou otázku, je popsáno v podkapitole *Dospěl jsem*. Účastníci výzkumu přiznali, že léta žili v jakési bublině, která jim bránila v dalším rozhledu. Současná kariéra jim nabídla další možnosti a otevřela další dveře. Taktéž zmínili, že museli převzít zodpovědnost nad svým životem, který jim najednou nikdo přesně neřídil. Současnou kariéru tak vnímají jako nový start, který je ve všech směrech posunul dále. Vše říkající je výpověď na toto téma od Cecila - „*Otevřelo mi to spousty nových dveří, řekl bych, že jsem i dospěl, i když jsem končil po třicítce, tak pořád ten den toho sportovce je přesně nalajnovanej, starají se o vás jak o dítě, říkají vám, kde máte v kolik hodin být, co budete jíst, jak se máte hýbat, kam máte jít, a pak najednou tohle musíte zoládnout sám, nemáte ten*

program, nikoho už sám moc nezajímáte.“ Erik jej jen doplňoval, že se díky nové práci stal zodpovědnější osobou - „Současná mi dala zase dospělost, určitě jsem při práci s mládeží mnohem více dospěl, cítím určitou zodpovědnost a pochopil jsem, že to někdy trenéři neměli jednoduché.“

Poslední výzkumná otázka zněla:

Jaké nároky si na sebe kladou bývalí profesionální basketbalisté v současné kariéře?

Díky své dřívější kariéře sportovců, pro které byl neustálý vývoj přirozený, stále respondenti cítí, že se chtějí do budoucna dále rozvíjet a osobnostně i profesně se posouvat, nejvíc o tom hovoří podkapitola *Touha po vzdělání/posunu*. Z tvrzení jednotlivých účastníků vyplynulo, že ve vzdělání a osvojování si nových dovedností chtějí pokračovat i do budoucna. Příkladem může být například Denis, který se chce vzdělávat v oblasti sportovní psychologie - *„Neustále si doplňuju vzdělání a mým cílem je nejvyšší trenérská licence. Kromě toho se zajímám o mentální koučink a sportovní psychologii obecně. Díky vlastní herní praxi vím, že právě hlava dělá minimálně půlku výkonu. Člověk může být fyzicky v nejlepší formě, ale když se psychicky necítí dobře, nikdy nedosáhne svého maxima.“* O nárocích na sebe hovoří i podkapitola se stejným názvem *Nároky na sebe sama*. V ní však překvapivě dva respondenti přiznali, že nyní na sebe mají menší nároky, než měli za své profesionální kariéry, nevyklučují však, že se to do budoucna nezmění, až si budou více jisti ve své současné pozici a budou si umět stanovovat vyšší cíle. Participant Cecil však uvedl, že na sebe má stále stejné požadavky, a to, že *„Pořád chci být nejlepší a je jedno, co dělám nebo budu dělat. Tohle mám prostě v sobě a myslím, že to ve mně už i zůstane, sport to určitě jenom podpořil, ale myslím, že jsem takový byl už i předtím. Akorát své schopnosti a dovednosti ukazuji jinde a v jiné formě.“*

Odpovědi na výzkumné otázky bych zakončila konstatováním, že u respondentů došlo k naplnění jejich života, a to jak osobního, tak také profesního. Bruno našel nežádoucí věc na své současné kariéře, a to, že odchodem z profesionální hráčské kariéry přišel o jakousi pohodu. Dnes si musí svůj čas organizovat sám a sám si rozmýšlet, co bude dělat. Nevnímá to však jen jako negativní dopad na svou současnou kariéru a život.

Hlavním cílem této práce bylo detailně zjistit a popsat, jak bývalí profesionální basketbalisté vnímají svou další profesní dráhu po ukončení kariéry sportovce. Věřím, že odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, byl cíl práce splněn. Stejně tak odpověďmi na dílčí stanovené výzkumné otázky bylo dosaženo dílčích cílů, kterými byly rozpoznat, jak se bývalí sportovci osobnostně změnili po kariérním přechodu a zjištění, jaké nároky na sebe mají v současné kariéře.

Ke konci této práce bych ještě ráda popsala výběr témat do výsledků IPA analýzy. Konečných deset témat bylo vybráno na základě četnosti opakování v jednotlivých rozhovorech, ale také dle důrazu, který respondenti na své výpovědi, dle mého názoru, dali. Vybírala jsem témata, která se opakovala minimálně u tří z pěti oslovených, abych mohla zhodnotit pohled každého, kdo o tématu hovořil. Nejčastěji se opakovala témata *Stále jsem to já*, *Profesní spokojenost*, *Neměnil bych*, *Co bude dál?!* a *Dospěl jsem*, ke kterým se vyjádřili většinou všichni účastníci. Zpravidla se účastníci shodli na názoru, vyskytují se však i takoví, kteří na dané téma odpověděli opačným způsobem, detailně je vše popsáno v kapitole Výsledky výzkumu a jejich interpretace.

4.3 Limity výzkumu

Ke konci této práce je nutné zmínit i její limity, které nepochybně má. V průběhu výzkumu jsem našla několik limitů, které jsou v něm obsaženy. Dle mého názoru je prvotně nutné upozornit, že výsledky této magisterské diplomové práce jsou vztaženy pouze k mnou vybranému vzorku a není tedy možné je teoretizovat a aplikovat na širokou škálu dalších bývalých sportovců. Každá životní či konkrétně sportovní dráha je výjimečná a neopakovatelná. Za limit lze považovat i nízký počet respondentů, tam však je potřeba zmínit, že došlo k saturaci vzorku a odpovědi na mé okruhy otázek se začaly opakovat, a to byl důvod ukončení výzkumu. Za další limit výzkumu považuji samu sebe jakožto výzkumnici, je to má první zkušenost s IPA analýzou, tudíž se domnívám, že není dokonale provedena a má svá úskalí, ke zlepšení tady vidím například příležitost zpětné kontroly výsledků výzkumu od respondentů či zkušenějších kolegů. Jsem si vědoma i toho, že i při stejném výzkumném vzorku, by jiný výzkumník mohl mít jiné výsledky, než nabídl výzkum tento, a to z důvodu, že interpretace a pochopení sdělení respondentů od výzkumníka samotného je velice důležitou součástí interpretativní fenomenologické analýzy. Taktéž výzkum zachycuje výpovědi jednotlivých respondentů v určitém čase jejich profesní kariéry, je možnost, že v průběhu času by se odpovědi, vnímání a zkušenosti účastníků výzkumu změnily. Stejně tak je i pohled výzkumníka v daném momentě sběru dat. Ačkoliv tento výzkum se zaměřením na profesní dráhu bývalých profesionálních basketbalistů byl zkoumán analýzou IPA a výsledky rozhovorů tak byly poměrně rozsáhlé, bylo by zapotřebí se tomuto tématu věnovat i více do detailu.

ZÁVĚR

V poslední kapitole této práce dojde k jejímu zhodnocení a celkovému souhrnu. Cílem této magisterské diplomové práce bylo detailně zjistit a popsat, jak bývalí profesionální basketbalisté vnímají svou profesní dráhu po ukončení kariéry sportovce.

V teoretické části jsem se zaměřila na profesionální sport, samotnou profesi vrcholového sportovce se zacílením na ukončování jeho kariéry, taktéž byla uvedena důležitá kapitola pojednávající o životní dráze a její části dráze profesní, vymezena je rovněž i sportovní kariéra.

V kapitole Metodika výzkumu byl definován výzkumný cíl a s ním úzce spojená hlavní výzkumná otázka, která zněla „*Jak vnímají bývalí profesionální basketbalisté svou další profesní kariéru po ukončení kariéry sportovce?*“. Byly také stanoveny další dvě vedlejší výzkumné otázky. Dále byl přiblížen vybraný typ výzkumu, kterým byl zvolen výzkum kvalitativní, aby mohlo být dosaženo cíle a odpovězeno na výzkumné otázky. Metodou sběru dat byl vybrán polostrukturovaný rozhovor. Taktéž byl popsán výběr výzkumného vzorku a metoda analýzy dat, volba padla na interpretativní fenomenologickou analýzu. Neopomněla jsem ani etické aspekty kvalitativního výzkumu. V praktické kapitole jsem představila výsledky mé analýzy IPA. Data získaná touto analýzou byla interpretována z perspektivy témat, nikoliv z perspektivy jednotlivých rozhovorů s respondenty. Ve výsledkové části diplomové práce jsem vyhledala deset hlavních témat, která byla blíže prezentována a představena čtenáři i s výpověďmi účastníků výzkumu. Nejčastěji opakujícími se tématy byly *Stále jsem to já*, *Profesní spokojenost*, *Neměnil bych*, *Co bude dál?!* a *Dospěl jsem*. V diskusní kapitole byly nejprve porovnány výsledky této práce s jiným výzkumem, následně také proběhla komparace s poznatky z teoretické části práce. Diskusní část práce

rovněž zodpověděla výzkumné otázky. Zjednodušeně lze konstatovat, že v současné profesní kariéře se respondenti cítí velice spokojeni a naplněni, přenáší si tyto pozitivní myšlenky i do osobního života. Z odpovědí bývalých sportovců bylo možné usoudit, že se chtějí neustále posouvat dále a že jejich bývalý život v basketbale je ovlivnil natolik, že nyní mají chuť předávat své zkušenosti dále, a zároveň zjistili, že by nikdy nechtěli být řadovými zaměstnanci, ale svoji budoucnost vidí v basketbalovém nebo podnikatelském prostředí. Nakonec byly zformulovány limity mého výzkumu.

Nalezením odpovědí na výzkumné otázky jsem i splnila stanovený cíl diplomové práce. Bylo definováno a popsáno deset hlavních témat, která měla za úkol dosáhnout jak hlavního, tak i dalších cílů práce. Věřím, že dalším výzkumníkům může být tento výzkum inspirací či vstupem pro ten jejich. Celkově svět sportu a jeho přesah na psychiku, vnímání a zkušenosti sportovců jsou dle mého názoru tématem budoucnosti.

LITERATURA A ZDROJE

- Alan, J. (1989). *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama.
- Baillie, P., & Danish, S. (1992). Understanding the career transition of athletes. *The Sport Psychologist*, 77-98.
- Bartoňková, H. (2004). *Fouvařtovo andragogické kyvadlo*. Praha: MJF Praha.
- Beneš, M. (2003). *Andragogika: teoretické základy*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Bokůvka, D., & al., e. (2017). A life story of a professional football player at the end of his career.
- Čáslavová, E. (2009). *Management a marketing sportu*. Praha: Olympia.
- Česká basketbalová unie. (2023). O ČBF. Načteno z Česká basketbalová unie: <https://cbf.cz.basketball/o-cbf/p81>
- Disman, M. (2006). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum.
- Durďová, I. (2015). *Sport jako sociálně ekonomický fenomén*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava.
- Hasmanová Marhánková, J., Kreidl, M., & kol., a. (2012). *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: SLON.
- Hašková, H. a. (2014). *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON.
- Havlíková, J. (2017). Věk v sociologické teorii: Perspektiva životního běhu. Brno.
- Havlová, J. (1996). *Profesní dráha ve 20. století: úvod do sociologie povolání*. Praha: Karolinum.
- Heinz, W., & Kruger, H. (2007). Životní běh: Inovace a úkoly sociálního výzkumu. Brno.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál.
- Hobza, V., & Rektořík, J. (2006). *Základy ekonomie sportu*. Praha: Ekopress.
- Chaloupková, J. (2009). *Sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

- Chaloupková, J. a. (2010). *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
- Jansa, P. (2018). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum.
- Jochmann, V. (1992). *Výchova dospělých - andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kadlčík, J. (2008). *Sportovní kariéra, její ukončení a proces adaptace do posportovního života bývalých sportovců vybraných sportů v ČR*. Praha: Univerzita Karlova.
- Millová, K. (2012). *Psychologie celoživotního vývoje. Uvedení do moderní teorie*. Brno: Host.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Národní sportovní agentura. (nedatováno). *Definice profesionálního sportovce*. Načteno z Národní sportovní agentura: <https://agenturasport.cz/definice-profesionalniho-sportovce/>
- Nová, J., Novotný, J., Racek, O., Rektořík, J., Sekot, A., Strachová, M., & Válková, H. (2016). *Management, marketing a ekonomika sportu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Pacut, M., & Kosík, M. (2009). *Dějiny sportovních her: pro studenty sportovního managementu*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava.
- Průcha, J., & Veteška, J. (2014). *Andragogický slovník*. Praha: Grada.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. a. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Sakáčová, Z. (2010). Kariérne poradenstvo pomáha pri ukončení športovej kariéry. *Studia Sportiva*.
- Sekot, A. (2006). *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Sekot, A. (2008). *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada.
- Sekot, A. a. (2009). *Sociální dimenze sportu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátková, B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.

- Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal.
- Strauss, A., & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení Podané ruce.
- Svoboda, B. (2003). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum.
- Svobodová, Z., & Válková, H. (2017). A life of a former athlete after their elite career - a pilot study. *Studia Sportiva*, 250-257.
- Šimek, D. (2013). *Texty k intergrální andragogice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Švaříček, R., & Šedová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Taylor, J., & Lavallee, D. (2010). Career transition among athletes: Is there life after sports?
- Tod, D., Thatcher, J., & Rahman, R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, SCHÉMAT

Obr. 1.1 Vztah struktury a dynamiky osobnosti sportovce

Obr. 1.2 Fáze sportovní kariéry

Obr. 1.3 Průměrný věk ukončení sportovní kariéry napříč sporty

Obr. 1.4 Důvody ukončení sportovní kariéry

SEZNAM TABULEK

Tab. 3.1 Vynořující se témata

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Ukázka rozhovoru s respondentem Brunem

PŘÍLOHA Č. 1

UKÁZKA ROZHOVORU s respondentem Brunem

Ahoj, děkuji, že jsi souhlasil s tímto rozhovorem, moc mi to pomůže. Ze začátku se zeptám na minulost, jak a kdy začínala tvoje kariéra? Klidně povídej už od toho profesionálního sportu a až do současnosti, jak se to všechno u tebe událo?

Profesionálně jsem začal hrát v XXX osm let zpátky. To znamená sezóna 2014/2015, jestli se nepletu, vlastně jsem to vydržel sedm let, než jsem se rozhodl skončit, tak to byla fakt jako profi kariéra, a to bylo vlastně teda od těch 19 let. Předtím, bych řekl, tak čtyři roky jsem se tomu basketu věnoval na poloprofesionální úrovni, ale jako nebyl jsem za to placenej, ale už jsem měl normálně dvoufázový tréninky, ať už to bylo v XXX nebo potom v XXX, kam jsem přestoupil na dorostenecké kategorie a potom jsem vlastně přestoupil do XXX, kde už jsem podepsal svoji první smlouvu, už jsem byl jako opravdu profesionál v tu chvíli.

Když se podíváme na toho profesionála sportovce, jak dlouho jsi tedy byl tady v té pozici?

Od 19 do 26 let, bylo to sedm sezón, to znamená sedm let v podstatě.

A kdybys měl popsat nějaký hlavní milník tvé kariéry, co by to třeba bylo?

Jako milník té kariéry jako všeobecně byl to, když asi v 16 letech přišel do města XXX nebo do města XXX, ještě tenkrát jako trenér XXX, kterej mi vlastně tak nějak asi pomohl nejvíc, to bylo zásadní, do té doby jsem si nikdy neuvědomoval, že bych to mohl dělat profesionálně a měl jsem to fakt jako takový koníček, a v těch 15 – 18 letech jsem si jako začal i díky tomu nebo

hlavně díky tomu trenérovi uvědomovat, co to obnáší ten profesionální sport, a že bych to chtěl skutečně dělat. Jestli bych měl mluvit jen o tý profesionální kariéře, tak se tady dost měnili trenéři, takže nevím, jestli bych úplně nějak vypíchl jeden moment, za ten rok s novým trenérem se toho vždycky dost změnilo, ať už třeba ta moje pozice v tom týmu nebo celkově to směřování toho klubu. Dva roky zpátky, když přišel trenér XXX a vlastně ten mi tím svým profesionálním přístupem ukázal, co to je profesionální sport. Tam asi byl také hlavní zlom v tom, že mi to ukázalo, že ten basket, co jsem hrál doteď, byl sice profesionální soutěž, ale ten přístup asi nebyl tak profesionální. On mi ukázal, co obnáší být profík v basketu, líbilo se mi to, ale zároveň mi ukázal, že to vlastně nekončí tím, že jednou přestanu hrát, ale že bych se skutečně tomu basketu mohl věnovat na profesionální úrovni i po tom, co nebudu hrát, ale v nějaký jiný funkci, což se vlastně za ty dva roky taky stalo.

Chtěl jsem dodat, že nějaký jako jeden moment zlomovej v tý profesionální kariéře basketbalový, tam asi jako úplně nebyl, o kterým bych řekl, že by mě nějak nasměroval. Bylo to vlastně takových sedm monotónních let, jeden rok se povedl víc, jeden míň, a potom přišel moment, že jsem se rozhodl skončit a věnovat se tomu basketbalovému světu z jiný pozice, ale nějaký vyloženě zlomový moment v profesionální kariéře jsem prostě neměl.

Můžeš mi teda popsat, co děláš vlastně teď po tom, co ses rozhodl skončit s tím profesionálním basketem?

Já jsem vlastně teď manažer mládeže, mládežnické složky v klubu XXX. Ten klub byl v podstatě posledních sedm let jenom jako A – tým bez mládeže. Před minulou sezónou se spojil s klubem XXX, a tím pádem vlastně přebral mládežnickou složku. Já se starám organizačně, ekonomicky, tak nějak

i lehce trenérsky o celkovou tu mládežnickou složku tady v tom klubu, takže to je teď moje pozice.

Ted' už bych ráda přešla k těm otázkám, které se víc týkají té mé diplomky. Tohle bylo spíš, abych si dovedla představit, co a jak to probíhalo. Znovu upozorňuji, že ty otázky jsou hodně zaměřené i třeba emocionálně nebo psychologicky, jak ses například u nějakého momentu v té kariéře cítil, tak ať nejsi překvapený...

Mohl bys mi popsat sebe jako basketbalistu? Co tě třeba tehdy vystihovalo, nějaké vlastnosti nebo jaký jsi vlastně jako basketbáček byl?

Já jsem byl jako basketbáček.. na té mládežnické úrovni jsem vynikal třeba těmi dovednostmi, rychlostí, driblinkem, střelbou atd., ale jakmile jsem se dostal do toho profesionálního basketbalu, tak tam jsem v těchto dovednostech nijak nevynikal, byl jsem průměrný nebo možná i podprůměrný, ale vynikal jsem vždycky bojovností a obranou, a tím, že jsem prostě na to dokázal strhnout i spoluhráče, takže spíš jsem měl ten přínos v těchto věcech, než v těch dovednostech, spíš jako komplexním působením na to družstvo. Vlastně jsem byl čtyři roky nebo tři roky v roli kapitána, než jsem se rozhodl skončit. Takže to byl i ten důvod, proč jsem byl jako kapitán zvolený. Myslím, že moje přednosti spočívaly v nějakém utužování party toho týmu, v nějakých leadershipových schopnostech a projevovalo se to v šatně, ale i na hřišti. Já jsem právě dělal tu černou práci, nebyl jsem nikdy nějak úplně extra vidět v nějakých statistikách, ale tohle bylo to, co mě vystihovalo.

No, a kdybys popsal sebe jako člověka, který jsi teď, měl bys ty stejny vlastnosti, jsi takovej i v tom, co děláš teď nebo, nebo se něco změnilo?

Snažím se být stejný, protože tak, jak jsem byl nastavený v basketu, tak jsem byl sám se sebou spokojenej. Samozřejmě člověk se snaží zlepšovat, ale byl to ten směr, který se mi líbil, nepotřeboval jsem být nějak vidět, ale chtěl jsem být takovej ten lídr a ten boss tý šatně. Ale stejně mi v basketu trvalo, než jsem se stal ve 24 nebo 23 letech kapitánem a bylo tam spousta jako starších hráčů, tak v začátku jsem jako člověk byl stejnej, ale ještě ty dovednosti toho lídra jsem neměl takový, a proto se to postupně zlepšovalo, až třeba v tý poslední sezóně už to podle mě bylo jako na nějaký úrovni, kterou bych si představoval. A stejně tak si myslím, že to mám teď na nový pracovní pozici, že teď najednou mám pod sebou třeba 25 trenérů, rodiče, děti, různý spolupráce s partnerama atd. a stejně tak, jak jsem se to učil v tom basketu, tak se to učím i teď. To znamená, že si myslím, že člověk jsem pořád stejný a ty vlastnosti, co v tý nový pozici mám, se s tím shodují, ale ještě v tom nejsem tak dobrej, abych s tím mohl být spokojenej, jak to jako dělám.

Je to stále dost podobný, že si myslím, že nepotřebuju být nějak úplně někde vidět. Mám prostě radost, když ten kolektiv drží spolu, mám radost, když se prostě něco povede, mám radost, když mají ti trenéři pohodlí a komfort k tomu, aby mohli svoji práci dělat. Nepotřebuju, stejně jako v basketu, být vidět, tak jak jsem neměl potřebu být někde ve statistikách, tak teď v manažerské pozici stejně tak nepotřebuju někde sám sebe prezentovat.

A vidíš nějaký rozdíl mezi tím, kým jsi byl předtím a jsi teď?

Jo, určitě, ale nemyslím si, že to bylo jako tím, že jsem přestal hrát basket a začal jsem dělat jako toho manažera. Myslím, že to byl jako nějaký vývoj.

Předtím jsem byl takovej jako člověk, který hodně poslouchal pravidla, rozkazy, tak nějak jsem udělal všechno prostě, co trenér nebo nějaký vedoucí toho klubu řekl, a postupně mi pomohlo to, že jsem se dostal do té role kapitána, a nyní na pozici toho manažera se to jako ještě prohlubuje, prostě se musím už jako sám rozhodovat za nějaký věci a sám to řešit a neposlouchat tolik rozkazy ostatních, i když to někdy taky musím, ale to je samozřejmě změna.

Přesuneme se k ukončení té tvé profesionální kariéry – jaký byly třeba ty důvody, proč ses tak rozhodl nebo co tě k tomu vlastně vedlo? Protože to bylo víceméně jako v brzkém věku a určitě si dál hrát ještě mohl.

Vlastně to bylo tak, že já jsem o tom nepřemýšlel sám, ani tu myšlenku mi nikdo nenavrhl, já jsem měl ještě i smlouvu na jeden rok, která vlastně běžela. Přišel za mnou v průběhu sezóny trenér s tím, že teda se tady jako otevírá mládežnická složka toho klubu, a že tedy hledají někoho na místo toho manažera mládežnický složky, a že by byli rádi, abych to dělal já. Řekl mi to vlastně s tím, že s těma výkonama herníma je spokojenej, ale prostě se ten klub posouvá, zvyšuje se rozpočet každý rok, kupujou se lepší a lepší hráči a že mi nemůže slíbit, že za ten rok by mě podepsal. Prostě ten klub už míří na jinej level, než na který já úplně jako dosahuju, což jako byla pravda. Nebylo to jako nic, s čím bych byl nějak v rozporu, a že teda mi teď nabídne tohle místo, že pokud chci ještě rok hrát, že to určitě respektuje, že mám platnou smlouvu, ale že už mi nemůže zaručit to, že za ten rok by mě potom podepsali znovu jako hráče, a zároveň už ta manažerská pozice by pravděpodobně byla obsazena nikým jiným. Byla tam nějaká volba, dali mi asi nějaký měsíc na rozmyšlenou, já teda ze začátku jsem byl jako takovej naštvanej, nedokázal jsem si ještě představit, že bych měl v 26 letech končit, ale pak nějak manželkou probral, zhodnotil, bylo to i období, kdy se nám

narodila dcera, takže nakonec jsem se jako rozhodl tak, že to vezmu a že teda ukončím basketbalovou kariéru a budu se věnovat té manažerský funkci. Zpětně jako jsem rád, protože prostě jsem teď jako spokojenější a šťastnější a v tom basketu jako hráč jsem narazil na nějaký svůj limit a tohle mi zase otevírá nějaký nový výzvy a nové dveře a nové cesty, takže jsem jako rád, že to dopadlo takhle.

Kdyby ses měl vrátit do toho momentu, kdy ses takhle rozhodoval, přemýšlel jsi třeba ještě i o úplně jiné cestě, než jako zůstat v basketu nebo zůstat hrát? Jít třeba do "normální" práce.

No, popravdě ani ne, protože vlastně jako já jsem tu hráčskou kariéru ukončil kvůli tomu, že jsem měl jako jasnou nabídku do jinýho zaměstnání, proto mi vůbec jako nepřišly do hlavy nějaký myšlenky na jako jiný zaměstnání. Protože vlastně jako nebyl prostor. Samozřejmě asi, kdybych ukončil sám tu hráčskou smlouvu, tak by mi nezbylo nic jiného, než si najít nějakou jinou práci nebo se věnovat jinýmu oboru, ale nebyl na to ani prostor, takže jsem o tom vůbec nepřemýšlel. Nebyla to nutnost.

Jo, ale bereš tedy tu změnu pozitivně, nebo je tam něco, co tě třeba překvapilo v tom negativním slova smyslu?

Ne, беру to určitě hodně pozitivně, protože já jsem vlastně sice skončil s profesionální hráčskou kariérou, ale hraju druhou nejvyšší soutěž v XXX, kdy už trénuju jako jenom večer a je to prostě v pohodě zvládnutelný s tou prací. Já si myslím, že asi kdybych nehrál v tom XXX, tak by mi hodně chybělo to, že bych neměl jako to, že by se nemohl nikde vyběhat. Sice to není tak jak v XXX, ale to druhá nejvyšší soutěž, takže to o hodně nižší level, ale chodí tam na zápasy 400 lidí, takže ono to člověka tak jako dobije, baví ho

to, slaví vítězství. Kdybych tohle to neměl, tak si myslím, že mě tam jako negativního něco jako překvapí na tom, že najednou se nehejbu, ale jenom sedím prostě v kanclu, ale tím, že mám tohle, tak je to hodně kombinovatelný, že to není úplně tak, že bych úplně skončil s hraním a hned začal dělat jenom nějakou kancelářskou činnost, ale je to tak, že vlastně mám možnost se prostě realizovat jak v té manažerské funkci, tak i dál jako basketbalista, i když už jako to je jako hodně na druhé koleji. Takže tam úplně není něco, co by mě extrémně překvapilo. Samozřejmě těch prvních pár měsíců, než jsem se to všechno naučil, co dělat a nějaký ty profesní věci a ještě tím, že se vlastně ta mládežnická složka toho jiného klubu sloučila pod nás, tak tam byla spousta kancelářský činnosti, tak to bylo takový nepříjemný. Až jsem si jednou říkal, že s tím skončím, že to jako fakt bylo, že jsem tady seděl 12 hodin a jenom jsem dělal a ještě tím, že jsem to neuměl, že jo, ale teď se to prostě zlepšilo a tak jsem opravdu spokojenej s tím, jak to mám nastavený teď.

Změnil se vlastně nějak tvůj život po ukončení té profesionální basketbalové kariéry?

Jo, tak se to změnilo zásadně v podstatě jako všech aspektech, protože před tím jsem vlastně měl daný, že v devět hodin ráno mám být na tréninku, pak jsem přesně věděl, že mám do jisté hodiny volno a pak jsem také věděl, že půjdu na čtyři hodiny na trénink a každý týden jsem prostě dostal rozvrh nebo program, v kolik hodin a kde mám být, co si mám vzít na sebe, co budu mít k obědu atd., takže já jsem vlastně měl celej ten den totálně nalajnovanej a absolutně jsem se nemusel o nic starat. A teď je ta změna hlavně, že jsem si to musel nastavit, že nemám jakoby tu pracovní dobu jako manažer, ale dělám to sám, jenom to musím mít hotový, takže si prostě mnohem víc musím jako řídit svůj čas, takže to byla ta hlavní změna.

Co ti víc vyhovuje z těch dvou světů?

Vyhovuje mi to určitě víc, jak je to teď, že si ten čas sám řídím, to mi vyhovuje mnohem víc, i když tím, že jsem na to nebyl zvyklej, tak to pro mě na začátku bylo těžký. I teď mám prostě nějaký dny, který nemám jako dobře ošéfovaný z pohledu toho time managementu, že prostě některý věci dělám zbytečně dlouho nebo to, že to mám naplánovaný, tak pak se někde zaseknu na něčem. Určitě mi to vyhovuje víc, jak je to teď, ale ještě je tam jako velký prostor pro to, abych to svoje řízení vlastního času zlepšil.

Pomohly ti nějaký ty zkušenosti z basketu při vstupu do tady té nové kariéry? Byl jsi zvyklý na prostředí, v basketu jsi byl asi takovej ten zarputilej sportovec, co jsem pochopila, tak jestli třeba i tohle ti pomohlo nevzdat to na začátku..

Jo, jako já jsem vždycky měl vytrvalost, že jsem prostě trénoval delší dobu než ostatní, i když ne v takový intenzitě.

Pomohla mi určitě ta vytrvalost, i teď v tý práci mi prostě nedělá problém vstávat v pět ráno, a začít potřeba makat. Jako asi to je vybudovaný hlavně tím hraním toho basketu, ale myslím, že jsem to měl i před tím, že jsem prostě takovej zarputilej. Nevím, jestli bych uvedl ještě něco jiného, co by se mi takhle ještě vybavilo. Asi bych zmínil hlavně tu vytrvalost, ale napomáhají mi životní vlastnosti, který jako umím, ať jsou to základy z rodiny nebo komunikování s lidmi, myslím, že se celkem dobře umím vcítit do lidí, takže když potom mluvím, třeba s trenérama, že mají nějaký problém, tak si myslím, že to jako člověk umím řešit nebo je vyslechnout jako takový jako věci, který nemají tolik společného s tím basketem, ale spíš

s nějakým jako rodinným základem, možná to jsou takový jako domněnky moje.

A jak jsi tedy spokojený s tou svou momentální kariérou toho manažera. Naplňuje tě to?

Jo, naplňuje mě to hodně. Je to ještě pořád ještě na začátku, ještě se hodně učím, takže každý den jsou jako nové věci a jsou i dny, kdy mě to fakt jako štve, ale zároveň mě jako fakt baví. Můžu říct, že jak mám teď život nastavený, tak jako mě to naplňuje a jsem s ním spokojený.

Dá se tedy říct, že třeba jsi i spokojenější než předtím?

Určitě jo.

A myslíš si, že je ta manažerská pozice to pravý povolání pro tebe nebo vidíš se někde ještě jinde?

Ono je to tak, že jsem jako OSVČ, to znamená, že nejsem zaměstnanec klubu. Ale to je prostě v basketu normální, to mají takhle trenéři i hráči. A takhle to taky vnímám, že se necítím jako zaměstnanec klubu, ale jako někdo, kdo pracuje pro ten klub. Tohle je výhoda, že já tady nemusím splnit nějaký kvantum práce, ale musím zařídit, aby ty věci a aktivity fungovaly, ale jestli si to udělám za ten den za hodinu nebo za pět nebo za deset, už je jako na mě a tohle to mně přesně vyhovuje. Samozřejmě jsou náročnější období, kdy mi to fakt jako zabere, 8-10 hodin denně, ale pak jsou prostě období, kdy to zabere třeba 3-4 hodiny denně, třeba o víkendech, ale fakt tomu nemusím věnovat celý čas, a to je ta věc, která mě jako baví, že se k tomu třeba můžu věnovat ještě i jiným věcem, to znamená, bych si tuhle pozici chtěl ponechat, baví mě to, naplňuje. Dřív jsem si myslel, a teď se mi to změnilo, a je to

možný, že se zase změní, ale asi bych úplně nechtěl být nikdy manažer na full time, že bych vedl nějakou organizaci nebo nějaký klub, kde bych se tomu musel věnovat 8-10 hodin denně a neměl bych nic jiného, tak to bych nechtěl. Být třeba manažerem nějakého profesionálního klubu nebo A – týmu, to by mě nelákalo.

Rozumím. Jak vnímáš tu svou současnou kariéru? Říkal si tedy, že tě to naplňuje, vlastně i baví, jsi šťastnej, a je ještě něco, jak bys vlastně popsal tu svou kariéru?

Ty pocity, co jsi popsala teď, tak takhle to je. Já jsem jako strašně spokojenej s tou kariérou, jak probíhá, baví mě to. Dovedu si představit, že asi budou lidi, který třeba po tý kariéře sportovní začali dělat něco jiného a teď je to třeba nenaaplňuje, tak to u mě není a asi je to z toho důvodu, že jsem se prostě takhle rozhodl sám, i když jsem ještě před sebou klidně mohl mít jako další roky kariéry. Mohl jsem podepsat smlouvu někde jinde, protože tu výkonnost jsem na to podle mě měl nebo i teď, kdybych se do toho opřel, tak možná bych se do toho zpátky dostal. Já jsem opravdu spokojenej, ale protože to byla jako moje volba. Radši jsem začal dříve dělat tohle, co mě bude naplňovat a hlavně mi to bude dávat smysl do budoucna a není to tak, že bych musel ve 35 letech kvůli zdravotnímu stavu skončit a najednou jsem musel dělat něco jiného.

Když se teda ohlídněš za tou svou profesionální kariérou celkově, a to ať tu sportovní nebo tu manažerskou, co to v tobě vyvolává? Už například od toho, kdy ses rozhodl, že se basketu budeš věnovat?

Neměnil bych nic! Samozřejmě byly momenty, kdy jsem například v 18 letech odešel na rok do XXX a tam prostě to období bylo špatný, neměli

jsme dobrou partu. Kdybychom třeba tu partu jako měli perfektní, tak by to bylo o něčem jiném, nevzpomínám na to rád. Může se to zdát, že to rozhodnutí nebylo dobrý, ale kdybych ten rok v XXX nebyl, tak se nikdy nedostanu do XXX, kde jsem nakonec strávil sedm let z profesionální kariéry. Už vím, že tady jako zůstanu, nebo aspoň teď jako nepřemýšlíme nad něčím jiným, našel jsem si tady manželku, mám tady rodinu, takže neměnil bych nic. Všechno, co se stalo, směřovalo k tomu, co je teď. Jsem spokojenej, takže proto bych nic neměnil. Ale samozřejmě tam byly momenty, jak jsem právě třeba popsal, který bych třeba hodnotil samostatně jako špatný, ale v celkovém obrazu to prostě bylo jako fajn, že to takhle dopadlo. A když se zpětně na tu kariéru podívám, tak bych nic neměnil, celej život mě ten basket naplňoval, bavil a ve chvíli, kdy jsem začínal pocíťovat třeba nějakou menší chuť, tak přišla ta nabídka na změnu té pozice, takže to všechno bylo načasovaný tak, jak to mělo být, takže fakt bych nic neměnil. Jsem spokojenej, tak jak to bylo, tak to asi tak mělo být, já jsem s tím v pohodě a nemám s tím žádný vnitřní rozpor, že bych s tím nějak bojoval.

Plánuješ se ještě třeba nějak profesně do budoucna vyvíjet? Asi ano, podle toho, co jsi řekl, co?

Stoprocentně, už jsem zjistil, že bych nikdy nechtěl být zaměstnanej, a to jsem si celej život myslel, že budu chtít. Chtěl bych si dělat sám podle sebe, strašně mi vyhovuje, že si můžu ten čas sám řídit a dělat, co mě baví. Jsou věci jak ty manažerský v basketu, ale i jiné věci, kterým by se chtěl v budoucnu věnovat. A všechny tyhle věci jsou takový, který bych mohl zlepšit a takže se chci samozřejmě rozvíjet dál, například komunikace s lidmi, mluvený projev a takovýchle věci, to jsou prostě všechno věci, ve kterých bych se chtěl zlepšit a pomůžeme mi to stoprocentně jak v těch manažerských věcech v basketu, tak v těch ostatních věcech. Budu chtít třeba

řešit nějaký vlastní podnikání, nějaký vlastní projekt, tak tam v podstatě budu taky manažer, už mě tak nikdo nebude nazývat, ale budu pořád dělat ty samý věci. Tím, že mám teď ten basket, do toho studuju doktorský studium, do toho ještě hraju, máme malou holčičku doma, tak nemám úplně prostor na to se každý den sám vzdělávat intenzivně, ale i to samotný, co teď dělám, je teď pro mě ta forma toho vzdělání, protože každý den dělám věci, který jsem nikdy nedělal, každý den se něco nového naučím. Ale určitě i dál bych se chtěl posouvat a ničemu se nebráním.

Chtěl bys třeba zůstat jako v oblasti sportovní nebo táhne tě to úplně někam jinam?

Určitě se nechci vzdávat basketu, ale určitě se nechci věnovat čistě jenom tomu sportu. Baví mě sport, mám ho rád, nechci se toho vzdávat, ale není to tak, že bych chtěl být jenom ten magor, co má místo hlavy basketbalovej míč 12 hodin denně. Pro mě je fajn, že jsem schopnej dělat ty věci kolem a řešit i jiný věci, třeba s kamarádama řešit i jiný formy podnikání nebo nějakých jiných projektů. Ještě není nic rozjetýho, všechno je to v myšlenkách, v úvodních fázích, takže ještě reálně nic nedělám, ale už v tom přemýšlím, scházíme se, bavíme se, .. v tom svém pracovním dni mám prostě 2-3 druhy činností, což mě prostě naplňuje.

Jak třeba vnímáš podporu rodiny a přátel a jakéhokoliv svého blízkého okolí po tom, co jsi ukončil tu sportovní kariéru, podporovali tě v tom nebo odrazoval tě někdo třeba při tom rozhodování?

Ne, tak všichni z rodiny mě podpořili, byli rádi hlavně proto, že jsem s nima mohl trávit víc času. Oni jsou z druhý strany republiky, tak třeba jako dostat se tam jsem měl možnost jenom o víkendu, ale to jsme měli zápasy, tak

prostě to bylo nereálné, viděl jsem je třeba jednou za půl roku, což samozřejmě nestačilo. Nebylo to fajn jak pro mě, tak pro ně, takže tam jsem měl podporu. Sami vycítili, že bych se mohl začít věnovat něčemu jinému pomalu, nikdy by mi to neřekli, vždycky mě maximálně podporovali, ale samozřejmě vnímali limity, třeba to, že za pár let už bych musel skončit. Podporu jsem měl i od manželky doma, ta to prostě nechala totálně na mě a řekla jenom, že chce, abych byl šťastný, že jestli budu hrát nebo někoho organizovat, je jí úplně jedno. Já jsem vystudoval sportovní management, takže tam byla logická návaznost, že se tomu potom budu věnovat i v zaměstnání. Nemůžu říct, že bych cítil nějakou hroznou podporu, nikdo mi neřekl "je to super, běž do toho, chválím tě", ale zároveň nikdo neřekl, že je to špatný. Všichni se k tomu postavili tak, že je to tak, jak to má být.

A byl někdo, kdo tě v tom období tady tím směrem nejvíc nasměroval?

Tak to byl právě ten pan XXX, který to řešil, díky němu jsem se pro to teda rozhodl. Ale jako hlavní člověk, který mě v tom nasměroval a dál směřuje je paní XXX, která měla na starosti ten klub, který jsme převzali, takže ta mě vlastně nejvíc učila a dál učí v tom, co dělat, jak dělat, kdy to dělat, komu zavolat, kdy to musí být, to jsou takový ty jako věci klasicky organizační pro činnost toho klubu, kdy se co musí řešit s federací, kdy se musí podat dotace. Tak to je ten člověk, který mě směřuje hlavně, ale ona to měla jako svůj koníček v podstatě k zaměstnání, že se tady starala o ten klub a vybudovala ho. Ona to měla taky vlastně jako koníček volnočasovej, i když je to samozřejmě věc, která jí zabírala přes 3-4 hodiny denně, ale pořád to byl volnočasový koníček. Teď mi tady asi chybí nějaký mentor nebo vzor, který by mi ukazoval, jak se řídí ty velké kluby. Tak to je jediná věc, kterou jako jedinou tady u toho postrádám.

Já mám na starosti tu mládežnickou složku, ale ten A – tým nemá manažera jako takovýho, má jen majitele, který se o to stará a má pod sebou spoustu lidí, který jako se o tu činnost nějak dělí, ale není tam manažer jako takovej, takže nemám někoho nad sebou od koho bych se jako mohl učit, což si myslím, že je na škodu, ale na spoustu věcí si musím přijít sám, spoustu věcí si musím sám udělat, musím udělat tu chybu, ale asi bych to bral, kdyby někdo takovej byl, kdo by mi ukázal nějaký směr.

Je něco, co ti ta nová kariéra dala a naopak vzala?

Dala mi spoustu věcí. Vnímám to tak, že když jsem se potom šel podívat cca měsíc potom, co jsem skončil, na ty moje bývalý spoluhráče, se kterými jsem trénoval, najednou jsem si jako řekl, že jsem strašně rád, že tam už s nimi nejsem, protože mně najednou přišlo strašně omezený, co oni tam dělají. Najednou mi přišlo, že se hodně zamýšlím, že mi to vůbec nedává žádný jako větší smysl a že stejně všem za pár let skončí ta kariéra. Říkal jsem, že mi to dalo hrozně moc, že jsem vypadl z té bubliny a že jsem poznal novy věci, protože jako profesionální sportovec znáš jen ty tréninky a zápasy a na další věci prostě nemáš čas, nedostaneš se k nim. Zjistil jsem, že předtím jsem se bavil jenom s klukama z basketu, já jsem byl v podstatě buď doma s rodinou, anebo jsem byl s klukama z basketu, jednou za čas výjimečně s někým jiným, kdo není profi sportovec, a najednou úplně začneš vnímat, že se bavíš úplně o jiných věcech, řešíš úplně jiný věci a je to jako hrozně fajn. Najednou nejsem tak jako omezenej, že vypadneš z té bubliny a otevřou se ti úplně nový dveře, to je věc, co mi to určitě jako dalo. Druhá věc – to, co mi to vzalo, tak to byla taková ta pohoda, předtím jsem fakt věděl, že mám v 9 trénink do 11, pak mám pět hodin čas, tak jsme po tréninku zašli s klukama na oběd, hráli jsme v šatně šipky a dělali jsme takovýhle blbosti, takový klukovský, a teď najednou jsem tak nějak jako víc jako dospěl.

Bylo mi 26, ale najednou jsem fakt jako dospěl, ale najednou se člověk musí rozmýšlet, co bude dělat, kdy to bude dělat, že vlastně, když jde na hodinu někde po obědě si sednout, tak mu ta hodina potom bude někde chybět, takže tohle je to, co mi to vzalo, ale nevnímám to jako něco negativního. Když jsem tohle podstoupil v poměrně nízkém věku, tak si myslím, že to ještě nebyl takový náraz, nedovedu si představit, že takovou změnu bych podstoupil třeba v 35 letech.

To už se potom rozhoduje hůř. Takže tě to jako hlavně třeba mentálně nějak posunulo a ukázalo ti to asi nové obzory.

Určitě, přesně tak jak si řekla.

Máš třeba na sebe teď stejný požadavky, jako jsi měl tenkrát?

Já jsem byl fakt jako basketbalista cílevědomej a můj nejvyšší cíl bylo hrát aspoň tu nejvyšší soutěž, i když ten level nade mnou byl ještě jako hrozně velkej, kam se třeba ostatní kluci dostali a já ne. Ale vnímám to jako v mé pozici, kdy nejsem největší, nejrychlejší, nemám ty basketbalový předpoklady, jsem "malej kluk z malýho města", tak to prostě беру jako úspěch takhle zpětně. A kladl jsem na sebe velký nároky a teď třeba takový profesní nároky, si myslím, na sebe nekladu, i když samozřejmě jsem víc ve stresu, a to je možná způsobeno tím, že teď se do tý práce dostávám teprve a ještě nejsem asi schopný vyhodnotit nějaký reálný cíle třeba toho, kam bych se s tím klubem měl dostat, proto na sebe nekladu asi takový nároky. Když jsem byl ještě hráč, to prostředí jsem znal mnohem víc, teď se to všechno ještě učím na to, abych si takový velký cíle dávat mohl.

Když jsi byl sportovec, splnil sis své cíle?

Tak tam s každým tím krokem nahoru se ten cíl posunul - chtěl jsem hrát v mládežnický reprezentaci, tak jsem makal, až se mi to povedlo, pak jsem chtěl hrát nejvyšší soutěž, tak jsem makal, až mi to povedlo, a pak ten další cíl, který se mi líbil, bylo být lídr toho týmu, to se mi taky povedlo, i když ne úplně výkonnostně, ale jako v šatně jo. A pak jsem měl další cíl dostat do reprezentace mužský, a to už se mi nepovedlo a už to byl natolik vzdálený cíl, že už jsem si reálně zhodnotil, že už se to nepovede a že radši ukončím tu kariéru. Ale není to tak, že by byl naštvanej, že se mi to nepovedlo, vždycky jsem si kladl vyšší a vyšší cíle a dařilo se mi to dotahovat, a ve chvíli, když jsem si zhodnotil, že ten další se už nepovede, tak jsem začal řešit i jiný věci.

Mně to asi takhle stačí. Moc děkuju za odpovědi.

Není vůbec zač, kdyby tě ještě něco napadlo, tak není problém si ještě zavolat nebo napsat.

Všechno v práci bude anonymní, nebudu uvádět ani tvoje jméno. Ještě jednou moc děkuji za rozhovor.